

T.C.
YALOVA ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**KADIN YOKSULLUĞUNU ÖNLEMEDE SOSYAL YARDIMLAŞMA
VE DAYANIŞMA VAKIFLARININ FAALİYETLERİ: ADAPAZARI
ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Elif İzel DEMİRCAN

Enstitü Anabilim Dalı: ÇALIŞMA EKONOMİSİ VE ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ
Enstitü Bilim Dalı: SOSYAL POLİTİKA

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Tuncay GÜLOĞLU

T.C.
YALOVA ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**KADIN YOKSULLUĞUNU ÖNLEMEDE SOSYAL YARDIMLAŞMA
VE DAYANIŞMA VAKIFLARININ FAALİYETLERİ: ADAPAZARI
ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Elif İzel DEMİRCAN

Enstitü Anabilim Dalı: ÇALIŞMA EKONOMİSİ VE ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ
Enstitü Bilim Dalı: SOSYAL POLİTİKA
MAYIS 2021

“Bu tez 18/05/2021 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oybirliği / oyçokluğu ile kabul edilmiştir.”

	Adı SOYADI	Kanaati			İmza
Jüri Başkanı (Danışman)	Prof. Dr. Tuncay GÜLOĞLU	☒ Kabul	☐ Düzeltme	☐ Ret	
Jüri Üyesi	Prof. Dr. Elif YÜKSEL OKTAY	☒ Kabul	☐ Düzeltme	☐ Ret	
Jüri Üyesi	Doç. Dr. Ekrem ERDOĞAN	☒ Kabul	☐ Düzeltme	☐ Ret	

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS İNTİHAL YAZILIM RAPORU

BEYAN BELGESİ

Tez Başlığı: KADIN YOKSULLUĞUNU ÖNLEMEDE SOSYAL YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA VAKIFLARININ FAALİYETLERİ: ADAPAZARI ÖRNEĞİ

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmamın toplam 83 sayfalık kısmına ilişkin aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan ve tarihinde aşağıda ismi yazılı araştırma görevlisi tarafından şahsıma iletilen turnitin intihal tespit programı raporuna göre tezimin benzerlik oranı % 23'tür.

Uygulanan filtrelemeler:

1. Kaynakça hariç,
2. Alıntılar dâhil,
3. 5 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç.

Bu bilgiler doğrultusunda tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespiti halinde doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

İmza

Adı Soyadı : Elif İzel DEMİRCAN
Öğrenci Numarası :187205005
Ana Bilim Dalı : Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri
Programı : Sosyal Politika
Türü : ( ) Proje (X) Yüksek Lisans Tezi ( ) Doktora Tezi

Taramayı Yapan Arş. Gör: Enes Atay

Danışman
Prof. Dr. Tuncay Güloğlu

ÖNSÖZ

Yoksulluk toplumlar nezdinde ,çözümlemesi en zor sorunlardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sorundan özellikle kadınların ve çocukların olumsuz etkilendikleri bilinen bir gerçektir.

Kadın yoksulluğu konusuna dikkat çekmek ve bu konuda literatüre katkıda bulunmak amacıyla yazmaya başladığım tez çalışmamda konuyu belirlememde ve ilerlememde yol gösteren danışman hocam Sayın Prof. Dr. Tuncay GÜLOĞLU'na , akademik hayata giriş yaptığım günden itibaren fikirleri, değerleri ve öğreticiliği ile bana rol model olan hocam Sayın Elif YÜKSEL OKTAY'a, dünyaya geldiğim günden itibaren, eğitim kurumlarına adım attığım tarihten bugüne kadar; fikirleri, yol göstericilikleri ve sonsuz maddi ve manevi desteklerinden ötürü, anne ve babama; tüm bu süreçte yanımda olan kardeşime teşekkürü borç bilirim.

Çalışmamın veri toplama aşamasında başta Sakarya Valiliği Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı olmak üzere, tezimin en başından sonuna kadar verdiği desteklerden ötürü başta Adapazarı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Müdürü Sayın Kenan Kantarcı'ya ve katkıda bulunan tüm vakıf müdürlerine minnettarlığımı ve şükranlarımı sunarım.

Elif İzel Demircan

18.05.2021

İÇİNDEKİLER

BEYAN BELGESİ.....	iii
ÖNSÖZ	iv
İÇİNDEKİLER	v
KISALTMALAR LİSTESİ.....	vii
TABLolar.....	viii
ŞEKİLLER.....	x
ÖZET	xi
SUMMARY	xii
GİRİŞ	xiv
BÖLÜM 1	1
YOKSULLUĞA İLİŞKİN KAVRAMLAR.....	1
1.1 Yoksulluk.....	1
1.2 Yoksulluğun Çeşitleri	2
1.2.1 Mutlak Yoksulluk	2
1.2.2 Göreli (Nispi) Yoksulluk	2
1.2.3 İnsani Yoksulluk	3
1.2.4 Objektif Yoksulluk	3
1.2.5 Subjektif Yoksulluk	4
1.2.6 Ultra Yoksulluk.....	4
1.2.7 Kronik Yoksulluk	4
1.2.8 Çalışan Yoksulluğu.....	4
1.2.9 Kırsal ve Kentsel Yoksulluk	5
1.3 Sosyal Dışlanma	5
1.4 Yoksulluğun Nedenleri	6
1.4.1 Ekonomik Nedenler	7
1.4.2 Sosyal Nedenler	9
1.4.3 Siyasi Nedenler	10
1.4.4 Coğrafi Nedenler.....	10
1.4.5 Diğer Nedenler.....	11
1.5 Yoksulluğun Ölçülmesi.....	11
1.6 Yoksullukla Mücadeleye Yönelik Yaklaşımlar	14
1.6.1 Dolaylı Mücadele Yaklaşımı	14
1.6.2 Dolaysız (Doğrudan) Mücadele Yaklaşımı	15
1.7 Sosyal Politika-Yoksulluk İlişkisi	15
BÖLÜM 2	17
2 KADIN YOKSULLUĞU KAVRAMI VE KADIN YOKSULLUĞUNU	
ÖNLEME ÇALIŞMALARI.....	17
2.1 Kadın Yoksulluğunun Nedenleri	17
2.1.1 Toplumsal Cinsiyet Rollerı	18
2.1.2 Eğitim Fırsatlarına Ulaşmada Eşitsizlik	19

2.1.3	Kayıt Dışı İstihdam	20
2.1.4	Kadının Bakım Görevleri.....	21
2.1.5	İstihdama Katılmada Yaşanılan Problemlerin Etkileri	21
2.1.6	Kadın Yoksulluğunun Yaklaşımlar ile Değerlendirilmesi.....	23
2.2	Dünyada ve Türkiye’de Kadın Yoksulluğu	26
2.2.1	Günümüzde Dünya’da Kadın Yoksulluğunun Görünümü	26
2.2.2	Türkiye’de Kadın Yoksulluğunun Durumu	30
2.3	İnsani Gelişmişlik Açısından Kadın	32
2.4	Dünya’da Kadın Yoksulluğunu Önlemeye Yönelik Faaliyetler	35
2.5	Türkiye’de Kadın Yoksulluğunu Önlemeye Yönelik Faaliyetler	40
2.5.1	Çalışma Hayatında Kadın Yoksulluğunu Önlemeye Yönelik Faaliyetler	40
2.5.2	Eğitim Alanında Kadın Yoksulluğunu Önlemeye Yönelik Faaliyetler	43
2.5.3	Sağlık Alanında Kadın Yoksulluğunu Önlemeye Yönelik Faaliyetler.....	44
2.5.4	Sosyal Güvenlik Alanında Kadın Yoksulluğunu Önlemeye Yönelik Faaliyetler	45
2.6	Kadın Yoksulluğu ve Sosyal Politika	47
2.6.1	Türkiye’de Kadınlara Yönelik Sosyal Politika Uygulamaları	47
2.6.2	Kalkınma Planlarında Kadınlara Yönelik Sosyal Politikalar.....	47
2.6.3	Türkiye’de Kadın Yoksulluğu ile Mücadele Eden Sosyal Politika Kurumlarının Programları ve/veya Faaliyetleri	51
2.6.4	Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfının Faaliyetleri	52
3	KADIN YOKSULLUĞUNU ÖNLEMEDE SAKARYADAKİ SOSYAL YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA VAKIFLARININ UYGULAMALARINA İLİŞKİN BİR İNCELEME	63
3.1	Genel Olarak Sakarya İli	63
3.2	Sakaryadaki Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının Faaliyetleri ..	64
3.2.1	Sakaryadaki SYDV’lerin Genel Yardım Faaliyetleri	64
3.2.2	Adapazarı SYDV’nin Kadınlar Özelinde Yapmış Olduğu Yardım Faaliyetleri	69
3.2.3	Ferizli İlçesi SYDV’nin Kadınlar Özelinde Yapmış Olduğu Yardımlar	73
3.2.4	Erenler İlçesi SYDV’nin Kadınlar Özelinde Yapmış Olduğu Yardımlar	75
3.2.5	Arifiye İlçesi SYDV’nin Kadınlar Özelinde Yapmış Olduğu Yardımlar.....	76
3.2.6	Serdivan İlçesi SYDV’nin Kadınlar Özelinde Yapmış Olduğu Yardımlar ..	76
3.3	SYDV Yardımlarının Sakaryadaki Yararlanıcı Kadınlar Nezdinde Değerlendirilmesi	78
3.3.1	Katılımcılara Ait Bulgular	78
3.3.2	Bulguların Değerlendirilmesi.....	80
KAYNAKÇA	84	
ÖZGEÇMİŞ.....	93	

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	:	Amerika Birleşik Devletleri
BM	:	Birleşmiş Milletler
TÜİK	:	Türkiye İstatistik Kurumu
SYDV	:	Sosyal Yardımlaşma Ve Dayanışma Vakfı
SYDTF	:	Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu
GSYİH	:	Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
ILO	:	International Labour Organization
PPP	:	Purchasing Power Parity
CEDAW	:	Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Yok Edilmesi Sözleşmesi
MEB	:	Milli Eğitim Bakanlığı
ŞEY	:	Şartlı Eğitim Yardımı
ŞNT	:	Şartlı Nakit Transferi
EVEK	:	Eşi Vefat Etmiş Kadınlara Yönelik Yardım
UNESCO	:	United Nation Educational, Scientific and Cultural Organization
TCEE	:	Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi

TABLÖLAR

Tablo 1: 1990-2015 Yılları Arası Dünyada Aşırı Yoksulluk Oranları

Tablo 2: Tablo 2: OECD Ülkelerinde Gelir Eşitsizliği Araştırması, 2019

Tablo 3: Türkiye’de Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması Bölgesel Sonuçları, 2019

Tablo 4: 2020 Yılı İtibariyle Cinsiyete Göre İşsizlik Oranları (15+)

Tablo 5: 15 Yaş Üzeri Kadınların İşgücü İstatistikleri

Tablo 6: 1990-2019 Yılları Arası Türkiye’deki Evlenme Yaşları (Kadınlar)

Tablo 7: Dünyada Bölgeler Bazında GSYİH Değerleri

Tablo 8: Dünyada Cinsiyete Göre İşgücüne Katılım Oranları (15-64 yaş)

Tablo 9: 2010-2019 Yılları Arası 15 Yaş Üzeri Okuma-Yazma Bilmeyen Kadın Sayısı

Tablo 10: 15-64 Yaş Arası Bireylerin İşgücü İstatistikleri

Tablo 11: Satın alma Gücü Paritesi (SGP) Kullanılarak Hesaplanan Gelire Dayalı Göreli Yoksulluk Sınırına Göre Türkiye’de Yoksulluk Oranları (2010-2018)

Tablo 12: 2000-2023 Arası Dönemde Dünyada İşgücüne Katılım Oranları (Toplam)

Tablo 13: Dünyada Kadın Milletvekilleri Verileri (2020)

Tablo 14: Türkiye’de 2007-2018 Yılları Arası Ortalama Gelirin Altında Gelire Sahip Nüfusun Oranı

Tablo 15: SYDTF Kaynaklarıyla Yapılan Yardımlara Aktarılan Tutarlar Tablosu

Tablo 16: Sakarya Geneline Yapılan Sosyal Yardımlar Tablosu (2019 Ocak-Aralık)

Tablo 17: Sakarya’da Yapılan Sosyal Yardımlar Tablosu (2020 Ocak-Haziran)

Tablo 18: 2019 ve 2020 Yılı Adapazarı’nda Yapılan Yakacak Yardımı Tablosu

Tablo 19: 2019 ve 2020 yılı Adapazarı SYDV Tarafından Sağlanan Gıda Yardım Miktarları

Tablo 20: 2019 ve 2020 Yılı Adapazarı İçin Muhtaç Asker Ailesi Yardım Verileri

Tablo 21: 2022 Sayılı Kanun Kapsamında Yapılan Ödemeler ve Tutarları (2020)

Tablo 22: Eğitim Yardımları Ödeme Miktarları (2020)

Tablo 23: Sağlık Yardımları Ödeme Miktarları (2020)

Tablo 24 : 2019 yılı Adapazarı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Şartlı Nakit Transferlerinden Yararlanan Kadınların Verileri

Tablo 25 : Ferizli İlçesi SYDV’nin Kadınlara Yönelik Yardımları

Tablo 26: Erenler İlçesi SYDV’nin Kadınlara Yönelik Yardımları

Tablo 27: Arifiye İlçesi SYDV’nin Kadınlara Yönelik Yardımları

Tablo 28 : Serdivan İlçesi SYDV'nin Kadınlara Yönelik Yardımları (Toplam)

Tablo 29: Serdivan SYDV Maddi Yardımlar Tablosu

Tablo 30: Katılımcıların Demografik Özellikleri

Tablo 31: Katılımcıların Medeni Durumu

Tablo 32: Katılımcıların Eğitim Durumu

Tablo 33: SYDV'den Alınan Yardım Türü

Tablo 34: SYDV 'den Alınan Yardımların Kadınlar Nezdinde Analizi

ŞEKİLLER

Şekil 1: Lorenz Eğrisi

ÖZET

Tezin Başlığı: Kadın Yoksulluğunu Önlemede Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının Faaliyetleri : Adapazarı Örneği	
Tezin Yazarı: Elif İzel DEMİRCAN	Danışman: Prof.Dr. Tuncay GÜLOĞLU
Kabul Tarihi: 18.05.2021	Sayfa Sayısı: :xi (ön kısım) + 93 (tez) + (ekler)
Anabilim Dalı: Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri	Bilim Dalı: Sosyal Politika
Yoksulluk, toplumun her kesiminde etkisini gösteren ve sosyal politikanın etkili bir biçimde uygulanması gereken bir sorundur. Yoksulluk farklı biçimlerde toplumda kendini göstermekte ve bireyleri etkilemektedir. Özellikle kadınlar diğer gruplara göre yoksulluktan daha fazla etkilenmektedir. Toplumsal cinsiyet rollerinin getirileri, eğitim fırsatlarına erişimde eşitsizlik, kayıt dışı istihdama katılım ve annelik dolayısıyla ebeveynlik rollerinin gerektirdiği sorumluluklar yoksulluk olgusunun kadınlar özelinde bir olgu olarak değerlendirilmesi sonucunu doğurmuştur. Yoksulluk kavramının kadınları fazlaca etkilemesi kadın yoksulluğu kavramını meydana getirmiş ve beraberinde bu konuda uygulamalar yapılması gerekliliği doğmuştur. Bu hususta görevli kurumlardan biri olan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları, çeşitli yardım ve uygulamalarla kadın yoksulluğunu önlemeye yönelik çalışmalar yürütmektedir. Yalnızca ülkemizde değil, dünyanın her yerinde süregelen bir sorun olan kadın yoksulluğu ile mücadelede dünya genelinde de çeşitli uygulamalar yapılmaktadır. Bu çalışma, yoksulluk sorunu ile mücadelede Sakarya ili sınırlarında yaşayan ve buradaki Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarından yardım alan kadınlar nezdinde yardımların ekonomik ve sosyal olarak değerlendirilerek, yardımların alıcılar açısından görünürlüğünün gösterilmesini amaçlamaktadır. Çalışma, kadın yoksulluğu kavramının yalnızca ekonomik tabanlı bir kavram olmadığını göstermekte ve kavramın çok boyutlu olduğunu ve ayrı boyutlarda değerlendirilmesi ve buna göre önlemler alınması gerektiğini gösterme noktasına önem arz etmektedir. Çalışmaya literatür taraması yapılarak başlanılmış ve nitel araştırma yapılarak sonuçlara ulaşılmaya çaba gösterilmiştir.	
Anahtar Kelimeler: Yoksulluk, Kadın Yoksulluğu, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı, Kadın Yoksulluğunu Önleme	

SUMMARY

Thesis Title: The Activities of Social Assistance and Solidarity Foundations in Preventing Women Poverty: The Case of Adapazari	
Thesis Author: Elif İzel DEMİRCAN	Advisor: Prof.Dr. Tuncay GÜLOĞLU
Date of Acceptance: 18.05.2021 Total Number of Pages: xi (pre text)+93(main body)+(appendices)	
Department: Labor Economics and Industrial Relations	Field of Study: Social Policy
Poverty is a problem that affects every part of the society and that social policy should be implemented effectively. Poverty manifests itself in society in different ways and affects individuals. Especially women are more affected by poverty than other groups. The benefits of gender roles, inequality in access to educational opportunities, participation in informal employment and the responsibilities required by parenting roles due to motherhood have resulted in the evaluation of poverty as a phenomenon specific to women. The fact that the concept of poverty affects women too much has created the concept of women's poverty and the necessity of making applications on this issue has arisen. Social Assistance and Solidarity Foundations, which is one of the institutions in charge of this issue, carries out studies to prevent women's poverty with various aids and practices. Various practices are carried out around the world in the fight against women's poverty, which is an ongoing problem not only in our country but also all over the world. This study aims to show the visibility of aids in terms of recipients by evaluating the aid economically and socially for women living in the borders of Sakarya province and receiving aid from the Social Assistance and Solidarity Foundations in the fight against the poverty problem. The study shows that the concept of women's poverty is not only an economic-based concept, and it is important to show that the concept is multidimensional and should be evaluated in separate dimensions and measures should be taken accordingly. The study started with a literature review and an effort was made to reach the results by conducting qualitative research.	
Key Words: Poverty, Women Poverty, Social Assistance and Solidarity Foundation, Prevention of Women Poverty	

GİRİŞ

Yoksulluk dünya üzerinde yaşayan her toplumda görülen, henüz kesin bir çözümü bulunmamış bir sorun olarak varlığını sürdürmektedir. Yoksulluğa yönelik araştırmaların yapılmaya başladığı dönemlerde, sorunun ekonomik temelli olduğu düşünülmüş olsa da, zaman içerisinde yapılan araştırmalar ve yoksulluğun etkilerinin gözlemlenmesi ile sorunun ekonomik olmasından öte sosyolojik bir problem olduğu da görülmüştür.

Yoksulluğun birden çok ortaya çıkış sebebi bulunmaktadır. Ortaya çıkış şeklinin birden fazla yolla olması sebebiyle, mücadele yöntemleri ve alınacak olan tedbirler de çeşitlilik göstermektedir.

Yoksulluk, en genel anlamıyla maddi ve fiziksel imkanlardan mahrumiyet durumu olarak tanımlansa da zaman içerisinde yoksulluktan etkilenen bireylerin çeşitliliği ve mevcut konumu incelendikçe, yoksulluğun dar bir kalıba sığdırılacak bir tanım olmadığı ve spesifik bir tanımlama yapmanın güç olduğu görülmektedir.

Kavramın çok boyutluluğu ve süreçten etkilenenlerin çeşitli oluşu bu alanları ayrı olarak incelemek gerektiğini göstermiştir. Yoksulluktan, erkeklerin, kadınların (evli ve bekar, genç-yaşlı), gençlerin, çocukların ve toplumun geri kalan ve kategorize edebileceğimiz tüm gruplarının etkilenme ve yoksulluğu yaşama şekilleri farklıdır.

Çalışmanın asıl konusu olan kadın yoksulluğu, yoksulluğun çok boyutlu bir kavram olduğunu; ekonomik ve sosyolojik etkenlerin yanı sıra cinsiyete de bağlı bir kavram olduğunu göstermektedir.

Kadınların yaşadıkları toplumlardaki konumları, gelenek ve kültürel normlarına göre belirlenmektedir. Geleneksel aile yapılarının var olduğu toplumlarda, kadınların ev işi yapımı ve çocuk bakımı görevleri bulunurken, erkeklerin çalışarak evin giderlerini idare etme görevi bulunmaktadır. Kadınların erkeklere nazaran ev içerisinde daha uzun süren saatler emek harcamalarına rağmen, maddi kazanç elde edemeyişleri gerçeği bulunmaktadır.

Dünyada yapılan yoksulluk araştırmaları, kadın hane reisli ailelerde yoksulluğun daha fazla yaşandığını göstermektedir. Ancak bu durum evli olan kadınların yoksul olmayacağı olarak algılanmamalıdır. Yapılan araştırmalar, kadınların evli ya da bekar fark etmeksizin, yoksulluktan kurtulabilmek için kendi kişisel ihtiyaçlarını ikinci plana atarak önceliği ailelerine verdiklerini göstermiştir. Kadınların yaşamları boyunca çalışmamaları, çalışmamaları (eğitim, istihdam vb sebepler nedeniyle) çalışsalar da enformel sektörlerde çalışmaları ve emekliliklerine yatırım yapmamaları, yaşamlarının ilerleyen dönemleri için büyük sorun teşkil etmektedir.

Kadın yoksulluğu , yalnızca gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkelerin yaşadığı bir sorun değildir. Kadınlar, dünyanın her yerinde yoksulluğu farklı biçimlerde de olsa yaşamaktadır. Düşük ücretli ve enformel sektörlerdeki işlerde var olan kadınlar yoksulluğu yaşarken aynı zamanda, kariyer sahibi olsalar da erkekler ile eşit iş yaptıkları halde eşit ücreti alamayan kadınlar da bu sebeple yoksulluğun bir biçimiyle karşılaşmaktadırlar. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği temelinde yaşanan bu duruma, kadınların da neden oldukları görülmektedir. Hobbess'un “İnsan insanın kurdudur”

çıkarmından hareketle cam tavan etkisi meydana gelmektedir. Bu etki kadından –kadına ve erkekten- kadına şeklinde görülmektedir. Kadınların bulundukları pozisyonlarda yükselmelerinde karşılarına çıkan her türlü engel cam tavan olarak nitelendirilmektedir. Özetle, kadın yoksulluğu her alanda, her toplumda farklı şekillerde de olsa varlığını sürdürmektedir.

Yoksulluk toplumun her kesimini olumsuz etkilemektedir ancak yoksulluktan toplumların dezavantajlı kesimlerinden olan kadınların daha fazla etkilendikleri görülmektedir. Ülkemizde, yoksullukla mücadele kapsamında birçok önlem alınmakta ve bu amaç doğrultusunda politikalar geliştirilmektedir.

Yoksulluğu önlemeye yönelik yapılan uygulamalardan biri olan SYDV'lerin kadın yoksulluğunu önlemede yaptığı çalışmalar uyguladığı sosyal yardımlar bulunmaktadır. Bu çalışmada, Sakaryadaki Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının , kadın yoksulluğunu önleme çalışmaları incelenmiştir.

Çalışmanın geneli dört bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde, çalışma konusunun temeli olan yoksulluk kavramına değinilmiş; yoksulluk çeşitlerinden bahsedilmiş ve yoksulluk denildiğinde ilişkili kavramların başında gelen sosyal dışlanmaya değinilmiştir. Yoksulluğun sebepleri incelenerek, yoksullukla mücadeleye yönelik yaklaşımlardan bahsedilerek, sosyal politika- yoksulluk ilişkisi ile ilk bölüm tamamlanmıştır. Çalışmanın ikinci bölümü, konunun esasını teşkil eden kadın yoksulluğu bölümüdür. Bu bölümde; kadın yoksulluğunun nedenleri, ülkemizde ve dünyadaki yansımaları ile kadın yoksulluğunu önlemede dünyadaki gelişmeler incelenmiştir. Çalışmanın üçüncü bölümünde , kadın yoksulluğu-sosyal politika ilişkisine değinip, ülkemizde kadınlara yönelik uygulanan sosyal politikalar incelenmiştir. Çalışmanın son bölümü olan dördüncü bölümde, çalışmanın inceleme konusu olan Adapazarı Sosyal Yardımlaşma Vakfının , yoksulluk ve kadın yoksulluğu çalışmaları incelenerek, çalışma tamamlanmıştır.

Çalışmanın Konusu

“Kadın Yoksulluğunu Önlemede Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının Faaliyetleri : Adapazarı Örneği” isimli çalışmada, toplumun en önemli sorunlarından olan yoksulluk ve bu sorundan en fazla etkilenen kadınların yoksulluğunun önlenmesinde Adapazarı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfının yardım çalışmaları incelenerek, bu çalışmalar detaylı olarak incelenmiştir.

Çalışmanın Önemi

Bu çalışma, yoksulluk sorununun önemine dikkat çekmek amacıyla yola çıkılarak hazırlanmaya başlanmıştır. Dünyanın her yerinde kadınların yaşamış oldukları cinsiyet eşitsizlikleri, hane içi şiddet, sosyoekonomik olarak başka bireylere bağımlı oluşları yoksullukla onları karşı karşıya getirmiştir. Bu aşamada, yapılan çalışmalar sonucunda, yoksulluktan en çok etkilenen gruplar araştırılıp, bu grubun kadınlar olduğu sonucuna varılarak bu konuda çalışma yapılmasına karar verilmiştir. Çünkü kadınlar, toplumun siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarında yaşadıkları dezavantajların yanında, yoksulluğu yaşamaları ile çifte bir dezavantaj yaşarlar. Kadın yoksulluğu ile mücadele

edilmesi noktasında Sosyal Yardımlaşma Vakıfları tarafından yapılan uygulamaların önemi gösterilmektedir.

Çalışmanın Amacı

Kadın Yoksulluğunu Önlemede Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının Faaliyetleri : Adapazarı Örneği” isimli tez çalışmasının amacı, Sakarya ili sınırlarında yaşayıp, bu sınırlar içerisinde yer alan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarından yardım alan kadınların, ne tür yardımlar aldıkları, yardımların içerikleri ve tutarları gibi bilgilere ulaşılarak, bu yardımların kadınlar nezdinde etkilerinin ve görünürlüğünün incelenmesidir.

Literatür Taraması

Kadın yoksulluğu ile ilgili yapılan çalışmalarda , kavrama bakış açısı farklılıklar göstermektedir. Yapılan çalışmalarda, kadın yoksulluğunun nedenleri de birden çok sebebe bağlanmıştır.

Çalışmaların ilk adımı, kadın yoksulluğunu, 16 yaş üzerindeki kadınların üçte ikisinin yoksul olduğunu söyleyerek Pearce tarafından atılmıştır. Pearce (1978), yoksulluğun kadın hane reisli ailelerde daha fazla görüldüğünü söylemiştir.

Chant (2003), kadın hane reisli aileleri, yoksullar arasında en yoksul olanlar olarak nitelendirmiştir. Buna ek olarak, bu durumun sebeplerini belirli nedenlere bağlamıştır.

Northrop (1990) , kadın yoksulluğunu, kadın reisli hanelerde yaşayan bireyler arasında daha yoğun hale geldiği bir süreç olarak değerlendirmektedir.

Chant (2003) ise yalnızca kadın hane reisli ailelerin yoksulluğu yaşamasının daha muhtemel olacağını, evli olmanın kadınlar için yoksulluk riskini azaltacağını söylemenin doğru olmayacağını belirtmiştir. Yalnızca kadın hane reisli ailelerde yoksulluğu tartışmak, bireyleri toplumsal cinsiyet perspektifi ve sosyoekonomik eşitsizlik yapılarından uzaklaştıracaktır.

Çağatay (1998: 3), kadın yoksulluğunun kadın hane reisli ailelerin hepsinde görülen bir süreç olmadığına işaret etmiştir. Buvinic ve Gupta'nın (1997) kadın hane reisliği-yoksulluk ilişkisini inceleyen çalışmalarının sonucunda, inceleme yapılan kadın hane reisli ailelerin hepsinin yoksul olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Tire (2017), kadın yoksulluğunu, ataerki sistemin ve toplumsal cinsiyet rollerinin bir getirisi olarak meydana geldiğini savunmaktadır.

Bradshaw (2002) ise kadın yoksulluğunu çok boyutlu bir kavram olmanın ötesine, çok sektörlü bir kavram olarak görmektedir. Çünkü kadın yoksulluğu, dünyanın her yerinde, farklı şekillerde, farklı zamanlarda ve farklı alanlarda yaşanmaktadır.

England (1997) ise kadın yoksulluğundaki artmanın, aksine azalmaya dönebileceğinden bahsetmiştir. 1980 ler'den itibaren işgücüne kazandırılan kadınların elde ettikleri gelir sayesinde, yoksulluktan uzaklaşacakları ve erkekler ile aralarındaki gelir uçurumunun kapanacağını savunmaktadır.

Ancak Hattatoğlu (2002) ise, tüm dünyadaki kadınların üretim sektörlerinde var olmalarına rağmen, sahip oldukları mülkiyetlerin az oluşunu vurgulamaktadır (Sağlık, 2019).

Kadın yoksulluğuna yönelik farklı tanımlamaların olması, kavramın çok boyutlu olması ve birden fazla nedene bağlı olmasından kaynaklanmaktadır. Kadın yoksulluğuna yönelik araştırmacılardan biri olan Moghadam (2005) 'a göre kadın yoksulluğunun nedenleri şu şekildedir: hane reisi kadın olan ailelerin sayısının artması, aile içerisinde kadınlara yönelik eşit olmayan tutumlar ve çeşitli engeller sebebiyle sosyo ekonomik açıdan kısıtlanmalarıdır (Moghadam, 2005 akt. Kartal ve Zambak, 2020).

Yoksulluğun kadınlaşması kavramı, Wennerholm (2002: 10) 'a göre, yoksulluk içinde yaşayan kadınlara dikkat çekmenin yanı sıra, bu kavram doğrultusunda üretilecek makro ekonomik politikaların kadınlara sağlayacağı etkilerini de göstermektedir.

BÖLÜM 1

YOKSULLUĞA İLİŞKİN KAVRAMLAR

1.1 Yoksulluk

“Yoksulluk geçmişten günümüze süregelen bir sorun olmakla beraber halihazırda çözümlenememiş ve halkların önemli bir kısmının muzdarip olduğu bir problem olarak varlığını sürdürmektedir. Sorunun çözülmesi için dünyada hükümetler tarafından çeşitli önlemler alınmakta ve uygulamalar yapılmaktadır.

Yoksulluk, 18. ve 19. yüzyıllarda işçi sınıfında görülen ekonomik sorunlarla beraber etkisini hissettirmeye ve sesini duyurmaya başlamıştır. Yoksulluğa ilişkin farklı tanımlar bulunmaktadır. Birçok çalışmada yoksulluk; istihdamdan, barınmadan, sağlık imkanlarından, eğitim olanaklarından ve sosyal hayatın gereklerinden mahrum olma anlamında kullanılmıştır” (Fortuijn & Ostendorf, 2004, s. 239) .

Genel anlamıyla yoksulluğu, temel ve hayati ihtiyaçlara ulaşmada zorluk ve/veya ulaşamama şeklinde tanımlayabiliriz.

“Sosyal siyaset açısından yoksulluk, insan haysiyetine ve şahsiyetine yaraşır bir hayat düzeyinin altında, maddî yönden tam anlamıyla veya nispî olarak yetersiz olma durumudur. Bir başka ifadeyle, toplum, ahlâk, aile ve kültür hayatımızı tehdit eden bir felaket, umumî bir toplumsal risktir” (Seyyar, 2002, s. 171).

Yoksulluğu dar ve geniş anlamda tanımladığımızda; dar anlamda yoksulluk, “açlıktan ölme” düzeyinde olma ve barınma imkanlarına sahip olamama durumu iken geniş anlamda yoksulluk ise, “bireyin temel yaşam gereksinimlerinin karşılanmasına rağmen, gıda, giyim ve barınma gibi olanakları yaşamlarını devam ettirmeye yettiği halde toplumun genel düzeyinin gerisinde kalmayı ifade eder (Ensari, 2010, s. 9).

Marx’a göre yoksulluk, kapitalizmin temel sonucu olan zenginlik ve gelir dağılımında adaletsizliğin bir sonucudur.

Yoksulluğun çok boyutlu bir olgu olduğuna değinerek, ekonomik bir olgu olduğu kadar aynı zamanda sosyolojik bir olgu olduğundan bahsetmek gereklidir. Sosyolojik açıdan da bir sorun olan yoksulluğun, farklı tanımları bulunmaktadır. Gordon Marshall, sosyoloji sözlüğünde yoksulluğu şöyle tanımlamıştır: “ Yoksulluk, genellikle maddi , bazen ise maddi kaynaklardan yoksunluktur (Marshall, 1999, s. 827).

Yoksulluk, genel anlamda azgelişmiş ülkelerin yaşadığı bir sorun olarak gözükse de , az ya da çok gelişmiş birçok ülkede yoksulluk yaşanmaktadır. Sorun aynı, yaşayış tarzları ise farklıdır.

Ancak yoksulluğun göreceli ve kişiden kişiye, toplumdan topluma göre değişen bir kavram olduğunu da unutmamak gereklidir. Şöyle ki, dünyanın çeşitli ülkelerinde yoksulluk farklı kriterlere bağlanmıştır. Örneğin Amerika Birleşik Devletlerinde dört kişilik bir ailenin yıllık geliri 24.563 dolardan az ise bu yoksulluk sınırı tanımlamasına girmektedir. (www.amerikaninsesi.com, 2017) Dünya Bankası verilerine göre Sahra Altı

Afrika’da ise günlük gelirin 1.9 Amerikan doları civarında seyrettiği görülüyor. Buradan da yoksulluğun ülkelerce farklı kriterlere bağlı olduğunu rahatlıkla görülebilmektedir.

1.2 Yoksulluğun Çeşitleri

Yoksulluğun spesifik bir tanımı olmadığını gördüğümüz gibi, birden fazla çeşidinin olduğunu ve farklı türlerde cereyan ettiğini de söylemek gereklidir. Literatürde yer alan yoksulluk türleri; mutlak yoksulluk (absolute poverty), görelî yoksulluk (relative poverty), insani yoksulluk (human poverty), objektif/nesnel yoksulluk (objective poverty)-subjektif/öznel yoksulluk (subjective poverty) ,ultra yoksulluk, kırsal yoksulluk (rural poverty) - kentsel yoksulluk (urban poverty) ve sosyal dışlanma (social exclusion) şeklindedir.

1.2.1 Mutlak Yoksulluk

“Mutlak yoksulluk, hane halkı veya bireyin yaşamını sürdürebilecek asgari refah düzeyini yakalayamaması durumudur. Bu nedenle, mutlak yoksulluğun ortaya çıkarılması, bireylerin yaşamlarını sürdürebilmeleri için gerekli olan minimum tüketim ihtiyaçlarının belirlenmesini gerektirir. Mutlak yoksul oranı, bu asgari refah düzeyini yakalayamayanların sayısının toplam nüfusa oranıdır” (Ensari, 2010).

Dünya Bankası 1990’daki çalışması ışığında yoksulluk tanımı vermiş ve bu tanıma göre yoksulluk şöyledir: Hesaplama bir insanın hayatta kalabilmesi için gerekli minimum kalori miktarı olan 2400 k/cal hesaplamasına dayanılarak (tıbben; normal bir erişkinin yeterli kalori alabilmesi için gerekli kalori 2800-3000, ağır işlerde çalışanlar için ise işin niteliğine göre 3200-3800 k/cal ihtiyacı esas alınmaktadır) geliştirilmiş ve bu noktadan hareketle günlük geliri 2400 k/cal besini almaya yetmeyen insanlar Dünya Bankası’na “mutlak yoksul” olarak tanımlanmıştır (DPT, Gelir Dağılımının İyileştirilmesi ve Yoksullukla Mücadele-Özel İhtisas Komisyonu Raporu Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı., 2001).

Genel olarak aile bireylerinin hayatlarını devam ettirebilmeleri için gerekli olan temel ihtiyaçlarının tamamını mutlak yoksulluk kavramı ile açıklanmaktadır.

“Mutlak yoksulluk, aynı zamanda ülkelerarası karşılaştırmaların yapılması amacıyla kullanılan bir tanımdır. Bu amaç doğrultusunda ülkelerin içinde bulundukları farklı koşulları ve gelir dağılımındaki farklılıkları dikkate almaksızın her ülkeye uygulanabilecek bir global yoksulluk sınırı belirlenmeye çalışılır. Bu sınır temel tüketim gereksinimlerini karşılayacağı varsayılan mal demetinin maliyetine denk gelen bir yoksulluk düzeyini tespit eder. Başka bir ifadeyle, seçilen tanıma bağlı olarak, yoksulluk sınırı daha alt düzeyde yaşamı sürdürmenin mümkün olmadığı bir asgari tüketim seviyesi belirler. Elde edilen bu yoksulluk sınırı ile hesaplanan gerçek hane halkı ya da fert geliri karşılaştırılmaktadır. Yoksulluk sınırı altında gelire sahip olan kişi veya hane halkı yoksul ve aşırı yoksul olarak sınıflandırılmaktadır” (Aktan ve Vural, 2002).

1.2.2 Görelî (Nispi) Yoksulluk

“Bireyin, ailenin ya da toplumsal gurupların içinde bulundukları toplumda yeterli beslenebilmesi, en azından alışılmış ve ortak kabul edilmiş sosyal ve kültürel faaliyetleri

yerine getirebilmesi ve içinde bulunduğu toplumun ortalama yaşam standardını sürdürebilmek için gerekli kaynaktan yoksun olmasıdır. Göreli yoksulluk tanımı içinde temel fiziksel ihtiyaçların yanında toplumsal ihtiyaçlar da dikkate alınır” (Güneş, 2012).

“Görelî yoksulluk, kişinin bir toplumsal varlık olmasından hareket etmekte ve kendisini biyolojik olarak değil, toplumsal olarak yeniden üretebilmesi için gerekli tüketim ve yaşam düzeyinin saptanmasını içermektedir” (Öztürk ve Işıl Çetin, 2009).

Görelî yoksulluk, bireyin hayatını devam ettirebilmesi için gerekli olan gelirin altında bir gelire sahip olması sebebiyle, temel gıdaya erişimden uzak kalması durumudur.

Bir başka ifadeyle, göreli yoksulluk, toplumdaki ortalama bir refah düzeyinin altında olma durumu olarak tanımlanmaktadır (Üstün, 2007, 9).

Es ve Güloğlu ise göreli yoksulluğu, “bireyin belirli yaşam düzeyine sahip olarak yaşamını sürdürebilmesi için gerekli mal ve hizmetleri karşılayacak gelir düzeyinin altında bir gelire sahip olması” olarak tanımlar (Güloğlu ve Es, 2011).

“Gelire dayalı göreli yoksulluk sınırı ise OECD tarafından ortalama gelirin %50’si olarak belirlenirken EUROSTAT tarafından %60’ı olarak belirlenmektedir” (Çelik, Vural ve Tuncer, 2017).

1.2.3 İnsani Yoksulluk

Birleşmiş milletler Kalkınma Programının (UNDP) ortaya çıkarmış olduğu bir kavram olan insani yoksulluk, “bireylerin insani gelişmeleri ve insanca yaşayabilmeleri için parasal olanakların yanı sıra temel gereksinimlerin karşılanabilmesi için iktisadi, sosyal ve kültürel bazı olanaklara da sahip olmanın gerekliliğine dayanmaktadır” (Topgül, 2013:281)

Başka bir ifadeyle insani yoksulluk, “asgari yaşam standardının gerektirdiği temel gereksinimlerin karşılayan geliri tanımlayan “yoksulluk sınırı” kavramına/ölçütüne karşın “insanca yaşama imkânlarına sahip olma” durumunu tanımlama ve ölçme çabası içindedir” (Aksan, 2012).

İnsani yoksulluk kavramı açıklanırken bireylerin sadece temel gıda maddelerine değil, eğitim, sağlık vb. zorunlu hizmetlere ulaşp ulaşamadığı da değerlendirilir.

1.2.4 Objektif Yoksulluk

“Yoksulluğun tanımlanmasında objektif yaklaşım (refah yaklaşımı) yoksulluğu neyin meydana getirdiği ve kişileri yoksulluktan kurtarmak için nelerin gerektiği konusunda önceden belirlenen değerlendirmeleri içermektedir”(Aktan ve Vural, 2002).

Başaran ve Çetinkaya’ya göre objektif yoksulluk, bireylerin ve/veya hane halklarının temel ihtiyaçlarını karşılayamayan gelir, tüketim harcamaları veya mal ve hizmetler ile tanımlanan yoksulluk çizgisi altında kalan bireyler ve haneler objektif yoksuldur.

Başka bir tanımla objektif yoksulluk, “yoksulluğu neyin meydana getirdiği ve kişileri yoksulluktan kurtarmak için nelerin gerektiği konusunda önceden belirlenen (normatif) değerlendirmeleri içerir” (Aktan ve Vural, 2002).

1.2.5 Subjektif Yoksulluk

“Subjektif Yoksulluk daha özel konularla ilgilenen yoksulluktur. Bu kavrama öznel yoksullukta denilmektedir. Yoksulluğun değerlendirilmesinde uzmanlar kişilerin kendileridir. Kişilerin yaptıkları değerlendirmeler dikkate alınmaktadır. Herkes kendisi için ne istediğini bilir diye kabul edilir. İsteddiği şeyin gerçekten onun için gerekli olup olmadığı tartışılabilir. Hatta bazen ihtiyaç duyulmayan bazı malzemelerde istenebilir. Bazen de kişiler kendileri için gerekli olanları tam olarak tespit etme yeteneğinde de olmayabilirler. Bu durumda yapılacak çalışmalar ile ortalama değerler alınmakta ve bu değerler üzerinden karara varılmaktadır” (Karadavut, 2018).

Özetle sübjektif yoksulluk, bireyin kendini yoksul olarak tanımlamasıdır. Eğer bireyin, sahip oldukları, sahip olmadıklarından azsa ve bu nedenle kendini yoksul olarak nitelendiriyorsa birey yoksul demektir.

1.2.6 Ultra Yoksulluk

Ultra yoksulluk , bir diğer adıyla “olağanüstü yoksulluk” tanımı Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) ve Birleşmiş Milletler Dünya Sağlık Örgütü (WHO), Dünya Bankası’nca saptanmış mutlak yoksulluk kriterine dayanarak geliştirilmiştir. Mutlak yoksulluk tanımında kabul edilen, Dünya Bankası tarafından belirlenen mutlak yoksulluğu ölçmede kullanılan gerekli minimum günlük kalori miktarının sadece %80’ini karşılayabilenler “ultra yoksul” olarak tanımlanmaktadır (İbrişim, 2008).

Dünya Sağlık Örgütüne göre bireyler beş yıldan fazla süreli olarak ultra yoksulluk durumundan kurtulamıyorsa, bu durumun ilerleyen dönemlerde de artık düzelmeyeceğine inanılarak bu bireyler kronik yoksul olarak kategorize edilmektedir.

1.2.7 Kronik Yoksulluk

Kronik yoksulluk, bir diğer ifade ile kalıcı yoksulluk, bireylerinin yaşamlarının uzun bir süresinde devam eden yoksulluk anlamına gelmektedir (beş yıl üzeri). Kronik yoksulluk , nesiller arası geçiş de sağlamaktadır. Kronik yoksul olan bireyler, toplumun diğer kısmının yararlandığı gıda, eğitim, sağlık vd. hizmetlere erişememektedirler. Yoksulluğun diğer türlerini yaşayan bireylerin yoksulluktan kurtulma imkanları bulunsa da, kronik yoksulluğu yaşayan bireyler için bu ihtimal oldukça düşük, hatta yok denecek kadar azdır.

1.2.8 Çalışan Yoksulluğu

Çalışma ve yoksulluk kavramlarının bir arada anıldığı çalışan yoksulluk (working poor) kavramı, bireylerin çalışma hayatında olsalar da , temel ihtiyaçlarını karşılayacak geliri elde edememeleri sebebiyle yoksulluktan etkilenmeye devam etmeleridir. Tam ve kesin bir tanımı bulunmayan çalışan yoksulluğuna yönelik ABD Çalışma İstatistikleri Bürosu (BLS), işgücünde ez az 27 haftalık bir süre geçiren ancak buna rağmen gelirleri yoksulluk seviyesinin altında olan kişiler tanımlamasını yapmıştır (BLS, 2018).

Çalışan yoksulluğunu kadınların erkeklere oranla daha fazla yaşadığı görülmektedir. Kapar (2010), dünyada çalışan yoksulların önemli bir bölümünü günlük 1 Dolar veya daha az bir gelire sahip olan, ailesini ve kendisini geçindiremeyen, ancak çalışmakta olan kadınlardan oluştuğunu belirtmiştir. Ülkemizde ise, kayıt dışı sektörlerde ve ücretsiz aile

işçisi olarak çalışan kadınların sayısının fazla oluşu çalışan yoksulluğunu oluşturan kadınların sayısının fazla oluşunun nedenini açıklamaktadır.

1.2.9 Kırsal ve Kentsel Yoksulluk

Yoksulluğun bir diğer boyutu da kırsal ve kentsel yoksulluk olarak incelenmektedir. Ülkemizde sanayileşme sürecinin aşamalı olarak yaşanmaması, plansız büyümeyi, köyden kente göçü , akabinde gecekondulaşmayı da beraberinde getirmiştir. Kırsal alanlarda yaşayan bireyler ekonomik problemleri yaşamaya başlamalarıyla beraber, göç seçeneğine başvurmuşlardır. Daha iyi yaşam şartlarına sahip olacakları umuduyla çıktıkları bu yolda, genellikle sonuç kırsal yoksulluktan kentsel yoksulluğa dönüşerek, bireyler için başlangıçtakinden farklı olamamıştır.

Kırsal yoksulluktan kentsel yoksulluğa uzanan süreç neredeyse geri dönülemez bir kısır döngü halini almıştır: Kırsal yoksulluk ve yoksunluk göçe, göç kentsel yoksulluğa neden olmaktadır. Her geçen gün üzerine yenileri eklenen kent yoksulları da sosyal yardım pastasını sürekli olarak büyötmektedir. Bununla birlikte, kentin barındırdığı muhtemel zenginlik kır insanını kente çekerken, kentte yaşanabilirliği sağlayan sosyal yardım ağıları da yoksulları, bir anlamda, kente bağlamaktadır (Kartal ve Demirhan, 2014:135-154).

“Kentsel yoksulluğa baktığımızda göçün etkisiyle beraber kentlerde yaşanan yoksulluğu anlamamız gerekir. Kentlerde özellikle kırsal alanlardan yeni göç eden eğitimsiz ve işsiz gruplar kentsel yoksulluğu yaşamaktadırlar. Kentlerde ancak biçimsel olmayan sektörde iş imkânları bulabilen bu yeni göç eden nüfus üç tür dışlanmayı da yaşamaktadırlar” (Güloğlu ve Es, 2011: 5).

Ek olarak belirtmek gerekir ki, bütün yoksulluk çeşitlerinde yoksulluğun maddi kaynaklı bir olgu olduğu görölmektedir. Ancak yoksulluğu yalnızca maddi imkansızlıklar nedeniyle geliri olmama ve mal ve hizmetlere ulaşamama olarak değerlendirmek yanlış olmaktadır. Örneğin, yoksulluk konusundan bahsedilirken yoksulluk temelli olarak yeterli besine ulaşamama sebebiyle, bireylerin yaşadıkları sağlık problemleri de göz ardı edilmemelidir. Başka bir nokta ise yoksulluğu yalnızca maddi bir olgu olarak görmememiz gerektiğidir. Çünkü insanların manevi olgulardan uzak olması da bir çeşit yoksulluktur. Örneğin, yeterli geliri olan ancak çevresinde duygularını, sevgisini, üzüntüsünü paylaşacak kimseleri olmayan bireyler de yoksul olarak değerlendirilebilir.

Tüm bunların yanında kişilerin okuryazar olmamaları, yoksulluktan kurtulabilecek yeterli güce ve imkana sahip olamamaları, bireylerin zamanlarının büyük bir kısmını yoksulluktan kurtulmak için gelir elde etme gayesiyle geçirmeleri ve bu sebepten ötürü, toplumun geri kalanın faydalandığı spor, kültür, sanat, seyahat vb. faaliyetlerden yararlanamamaları, ulaşım imkansızlıkları, gibi faktörler de bireyi yoksullukla buluşturan ve yoksulluk kavramını irdelediğimizde unutmamamız gereken kavramlardır.

1.3 Sosyal Dışlanma

Yoksulluk kavramından bahsettiğimizde yoksullukla ilintili olan sosyal dışlanma kavramından da bahsetmek gerekmektedir. İç içe geçmiş iki kavram olan yoksulluk ve sosyal dışlanma kavramları, birbirleri ile alakalı fakat birbirlerinden farklı iki kavramdır.

Sosyal dışlanma, yoksulluktan daha geniş sınırlara sahip bir kavram olmakla birlikte, yoksulluğu da kapsamaktadır.

Sosyal dışlanma öncelikli olarak 1970 ve 1980’de Fransa’da sosyal güvenlik sistemi dışında kalan bazı marjinal grupların durumunu tanımlamak, bu grup içinde yaygın hale gelen işsizlik ve yoksullukla birlikte grubun sosyal dışlanmasını ve kırılganlığını analiz etmek için kullanılmıştır (Lister, 2004, akt. Dedeoğlu, 2011).

“Sosyal dışlanma kavramının, küreselleşmenin ortaya çıkardığı sorunlar çerçevesinde, sosyal politika literatürüne 1990’lı yılların sonundan itibaren hızlı bir giriş yaptığı görülmektedir” (Gökbayrak, 2006).

“Sosyal dışlanma genel ifade ile bireylerin toplumun kalanıyla entegrasyon sağlayacak hem ekonomik hem sosyal bir dizi çıkar, menfaatten yoksunluk durumu anlamına gelmektedir. Sosyal dışlanmaya dair herkes tarafından kabul görülecek bir tanım yapılması oldukça güçtür. Sebebi ise yoksullukla ilişkili olarak ortaya atılan bu kavram için; yoksulluk kavramına ilişkin evrensel bir tanımın yapılamaması ve kişiden kişiye, toplumdaki topluma değişen bir yapıya sahip olmasıdır” (Ünlütürk Ulutaş ve Durusoy Öztepe, 2013: 309).

Sosyal dışlanma, bireylerin, toplumun geri kalanının kolaylıkla erişim sağladığı eğitim, emek piyasasında var olma gibi alanlardan izole edilmeleri anlamını taşır. Sosyal dışlanma, yoksulluk gibi ekonomik boyutta değerlendirilmesi gereken bir kavram değil, aksine sosyal yaşam, siyasi katılım, kültür, ekonomi gibi birçok dinamiği içerisinde barındıran bir kavramdır.

Sosyal dışlanmayla yoksulluk kavramları çoğu zaman birlikte kullanılmalarına rağmen iki kavramının birbirinden farklı olduğunu da unutmamak gerekir. Yoksulluk ve sosyal dışlanma kavramlarını birbirinden ayrı gören akademisyenler, yoksulluğu sosyal dışlanmanın bir parçası olarak görmüştür.

“Haan’a göre, sosyal dışlanma yoksulluğun tanımlanmasıyla açıklanması arasında açılan boşluğun doldurulmasında bir köprü görevi görmektedir” (De Hann, 1999; akt. Şahin, 2010).

“Walker’a göre sosyal dışlanma ile yoksulluk arasındaki önemli bir fark, sosyal dışlanmanın belli bir sürede yaşanan ve geçici olan yoksulluk olgusunun tam tersine, sürekli ve sistematik çok boyutlu yoksunluk süreci olmasıdır” (Walker, 1997; akt. Şahin, 2010).

1.4 Yoksulluğun Nedenleri

Yoksulluk dünyanın her yerinde görülen kronik bir problemdir. Ortaya çıkış sebepleri ülkeler arasında farklılık gösterse de temelde çıkış noktaları aynıdır. Yani bir ülkede yoksulluğu meydana getiren ekonomik, sosyal, siyasi vb. birçok neden bulunmaktadır. Yoksulluk ülkelerin ekonomik statülerine bakmaksızın yaşadığı kronik bir problemdir. Az gelişmiş ülkeler başta olmak üzere gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere de yoksulluk görülmektedir. Yoksulluk ülkelerde yalnızca ekonomik alanda değil; eğitim, sağlık, yeterli besine ulaşamama gibi birçok alanda etkili bir olgudur.

Yoksulluğun engellenmesi, azaltılması ve ortadan kaldırılması yönünde dünya genelinde bir dizi uygulama yapılmaktadır. Bu doğrultuda Dünya Bankası, günlük 1,90 \$ sınırında yaşayan insan sınırını 2030 yılına kadar %3'ün altına düşürmeyi hedeflemektedir (World Bank, 2018).

Dünya bankasının iki yılda bir yayımlamış olduğu “Yoksulluk ve Paylaşılan Refah Raporuna” göre, dünya nüfusunun yarısına yakın bir bölümünün temel ihtiyaçlarını bulmada sıkıntı çektiği görülmüştür. Dünya genelinde yoksulluğu önlemeye yönelik ilerlemeler kaydedilse de , dünya genelinin aksine Afrika kıtasında ilerleme olmayışı tezatlıklar meydana getirmektedir. Aşırı yoksulluk içinde yaşayan insan sayısı 1990 yılında 278 milyon iken 2015 yılında 413 milyona yükselmiştir. Dünyanın en fakir 28 ülkesinden 27'si Sahra-altı Afrika'da bulunmakta ve bu ülkelerin yoksulluk oranları yüzde 30'un üzerinde seyretmektedir (World Bank, 2018).

Tablo 1: 1990-2015 Yılları Arası Dünyada Aşırı Yoksulluk Oranları

Bölge/Yıllar	1990	1993	1996	1999	2002	2005	2008	2011	2013	2015
Doğu Asya ve Pasifik	61,6	54	41,1	38,8	29,9	19,1	15,1	8,6	3,6	2,3
Avrupa ve Orta Asya	2,9	5	7,2	7,8	5,9	4,9	2,8	2,1	1,6	1,5
Latin Amerika ve Karayipler	14,2	13,2	13,8	13,6	11,8	9,9	6,9	5,6	4,6	4,1
Orta Doğu ve Kuzey Afrika	6,2	6,7	5,8	3,8	3,2	3	2,7	2,7	2,6	5
Asyanın Güneyi	47,3	44,9	40,3	39,3	38,6	33,7	29,5	19,8	16,2	12,4
Sahraaltı Afrika	54,3	58,9	58,2	57,7	56,4	50,7	47,8	45,1	42,5	41,1
Bölge Toplamı:	43,1	40,6	35,1	34	30,4	24,5	21,3	16,1	13,1	11,6

Kaynak: World Bank Poverty and Shared Poverty, 2018

Yoksulluk sınırının bölgelere göre değişiklik gösterdiğini de bilmekteyiz. Şöyle ki, Afrika Kıtası için yoksulluktan bahsederken Dünya Bankasının belirlemiş olduğu günlük 1,90 \$ Satın alma gücü paritesinden bahsederken, bu rakam gelişmekte olan ülkeler için 3,20 \$, Gelişmiş ülkeler için ise 5,50 dolar olarak belirlenmiştir. Bölgelerin yoksulluk durumları ile ilgili yorumlama yaparken bu rakamların göz önünde bulundurulması önem arz etmektedir.

1.4.1 Ekonomik Nedenler

Yoksulluğun çok boyutlu bir kavram olduğunu bilmekteyiz. Bu çok boyutluluk kavramın meydana gelişine de farklı boyutlar kazandırmaktadır. Yoksulluğun meydana gelişinde ekonomik, sosyal, siyasi birçok durum etkili olmaktadır.

Yoksulluk dediğimizde akıllara ilk olarak ekonomik tabanlı bir kavram olduğu gelmektedir. Yalnızca maddi boyutu olmayan bu kavramı ortaya çıkaran bazı ekonomik sebepler bulunmaktadır. Öncelikli olarak ekonomik krizlerden bahsetmek gerekirse, cumhuriyetin ilanından bu yana ülkemiz ve dünyada çeşitli dönemlerde ekonomik krizler meydana gelmiş ve ülke ekonomilerine yıkıcı etkileri olmuştur.

En çok bilinen kriz olan 1929 krizi ile dünyada yaşanan ekonomik buhran etkisini 1930 yılına dek sürdürmüştür. Krizde, milyonlarca insan işsiz kalırken, üretim faaliyetleri azalmış ve ülke ekonomileri neredeyse durma noktasına gelmiştir.

Dünyayı derinden etkileyen bir diğer kriz olan 2008 krizi, ABD’de başlayıp, bütün dünyayı etkisi altına almıştır. Kriz birçok otorite tarafından 1929 ekonomik buhranından sonra dünyanın yaşadığı en büyük kriz olarak anılmıştır. Etkisinin bu kadar büyük oluşu, ülkelere, işsizlik ve beraberinde yoksulluğu getirmiştir. İhraç edilen malların tüketiminin azalması ile bu ürünlerin üretiminin yapıldığı gelişmekte olan ülkelerde özellikle gıda, giysi, elektronik gibi sektörlerde çalışanlar işsiz kalmışlardır (Kölmek, 2014)

Yoksulluğu meydana getiren ekonomik nedenlerden bir diğeri olan enflasyon ise, fiyatlar genel düzeyinin yükselmesi ve bu artışın mal ve hizmet fiyatlarında hissedilmesi durumudur. Enflasyon dönemleri faiz artışlarının yaşandığı dönemler olduğu için bu dönemlerde maddi kaynağı olan yatırımcılar, faiz geliri almak için çoğunlukla paralarını bankalara yatırmaktadırlar. Bu durumda maddi gücü olanlar faiz uygulamasıyla daha da kazandıkları için gelir dengesi arasındaki uçurum da artmaktadır. Ayrıca bu dönemlerde yatırım hizmetleri yapmak yerine banka faizlerini tercih edildiği için, bu yatırımların meydana getirilmesinde ve sonrasında çalışabilecek kişiler de işsiz kalmaktadır.

Küreselleşme ve beraberinde getirdiği etkiler de ekonomik bağlamda yoksulluğa sebep olmaktadır. Küreselleşme malların ve insanların serbestçe dolaşabildiği, dünyanın tek bir kent olduğu yaklaşımıdır.

Küreselleşme ticari bakımdan olumlu bir olgu gibi gözükse de küreselleşme ile birlikte gelir dağılımı adaletsizliği arttığı görülmektedir. Küreselleşmenin ile insanların ve devletlerin birbirine benzeme çabaları da boy göstermiştir. “Pahalı ve markalı” olgusu toplumların en alt gelir seviyesinden en yüksek gelir seviyesine kadar olan kısmını etkilemektedir. Bireyler aylık ve yıllık gelirlerine, ekonomik potansiyellerine bakmaksızın moda akımlarına uyma telaşına girerek, büyük harcamalar yapmaktadırlar. Sürecin bu şekilde ilerleyişi bireyleri yoksulluk sürecine itmektedir.

Küreselleşme sürecinin getirmiş olduğu gelir dağılımında adaletsizlikler de yoksulluğa neden olmaktadır. Ülkelerin gelir dağılımlarında adalet sağlandıkça, halkaların yoksulluğu yaşama oranları da düşme eğilimi göstermektedir.

İçerisinde bulunduğumuz günlerde de etkisini yaşadığımız salgın hastalıklar da ekonomik olarak olumsuz etkiler göstererek, yoksulluğa neden olmaktadır. Halihazırda da etkisini gördüğümüz Covid-19 ülkemizde ilk olarak 11 Mart 2020 tarihinde görülmüştür. Bu hastalık üzerinden ilerleyecek olursak, salgınla beraber karantina önlemleri alınmaya başlanmış , bu durumda ekonomik faaliyetlerde de azalmalar yaşanmaya başlamış ve bu durum çalışanların gelirlerinde azalmalara neden olmuştur.

Uluslararası Çalışma Örgütünün yapmış olduğu Covid -19 araştırmasına göre, ekonomik faaliyetlerdeki azalıştan kaynaklanan gelir üzerindeki baskı, yoksulluk sınırına yakın veya altında olan çalışanları oldukça olumsuz etkileyecektir (ILO, 2020). Pandemi sürecinin ekonomik etkileri geçmiş deneyimlerde olduğu gibi günümüzde de ekonomik olumsuzlukları meydana getirmekte ve yoksulluğa etki etmektedir.

Sürecin meydana getirmiş olduğu ekonomik etkilerin başında işsizlik-iş bulamama sorunları gelmektedir. Ekonomik dengenin halihazırda sıkıntıda olduğu dönemlerde işverenler yeni bir eleman işe almaktan kaçınmaktadırlar. Mevcut elemanların iş yükünü de arttıran bu durum, istenmese de, istihdam beklentisi olan bireylerin iş arama süreçlerinin daha uzun bir periyotta devam edeceğini bizlere göstermektedir.

1.4.2 Sosyal Nedenler

Yoksulluk toplumun tüm kesimlerinde etki eden sosyolojik bir olgudur. Yoksulluğun sosyal sebeplerine baktığımızda öncelikli olarak düzensiz ve hızlı nüfus artışını görmekteyiz.

Düzensiz nüfus artışı, hane halkı yoksulluğunu etkileyen önemli bir problemdir. Halihazırda gelir seviyesi düşük olan ve yoksulluğu yaşayan bireylerin, düzensiz ve hızlı nüfus artışlarıyla beraber hane halkı içerisindeki gelirinden aldıkları pay da azalmaktadır. Ailelerin gelir seviyeleri düşük olmasına karşın, çocuk sayılarındaki düzensiz artış yoksulluklarını tetiklemektedir. Bununla beraber, genç nüfus oranının hızla artışı ve fazla oluşları, nüfusun istihdam edilmesi noktasında da önemli bir sorunu meydana getirmektedir.

TÜİK “Gelir ve Yaşam Koşulları (2019)” araştırmasına göre ülkemizde, hane halkı tipine göre eşdeğer hane halkı kullanılabilir fert medyan gelirinin %50’si dikkate alınarak hesaplanan yoksulluk oranlarında 2019 yılında , tek kişilik hane halkı yoksulluk oranı %9.2 iken, en az bir çekirdek aile ve diğer kişilerden oluşan hane halkı yoksulluk oranı %18.2 olarak belirlenmiştir (TÜİK, 2019).

Bireylerin eğitimi, yoksullukla mücadele ve bu sorunu yaşamama noktasında hayati bir öneme sahiptir. İş ve meslek alanlarında belirli seviyeleri yakalayabilmek ve hayat kalitesinde bir seviye oluşturabilmek için bireylerin eğitim aşamalarını tamamlamaları gerekmektedir. Bununla beraber, her nesil bir sonraki nesli yetiştireceğinden, bir sonraki nesli hem iyi yetiştirebilmek hem de yoksulluğu yaşatmamak adına, bireyler öncelikle kendi eğitimleri, sonrasında gelecek neslin eğitimleri hususunda hassas davranmalıdır.

UNESCO İstatistik Enstitüsü tarafından 2017 yılında yayınlanan rapora göre, dünyadaki herkesin liseye kadar olan eğitimini tamamlaması halinde 420 milyon kişinin yoksulluktan kurtulacağı öngörülmektedir.

Yoksulluğun bir diğer sebebi ise göçlerdir. Ülkemizde de halihazırda örneğini gördüğümüz göç dalgası , son olarak 2011 yılından bu yana hem ülkemizde hem de dünyada etkili ve çözümlenmesi gereken sosyal ve siyasi bir sorundur.

Göç, bireylerin belirli sebeplerden ötürü (çoğunlukla siyasi ve ekonomik) yer değiştirmesidir. Bu yer değiştirme ulusal olabileceği gibi uluslar arası boyutlarda da olabilmektedir.

Ülkemizde, misafir ettiğimiz göçmenler, işverenlerce kayıt dışı ve enformel sektörlerde düşük ücretlerle çalıştırılmaktadırlar. Ancak bu durum göçmenleri, yoksulluğa sürüklemektedir. Çünkü, hem emeklerinin karşılıklarını alamamakta, hem de sosyal güvencesiz olarak çalıştırılmaktadırlar. Uluslararası göçler neticesinde ülkemize gelen

mülteci ve göçmenlerin, çalışanları/çalışabilenleri ve bu problemleri yaşayanları olduğu gibi çalışmayan/çalışamayanları da bulunmaktadır. İşverenlerce sosyal dışlanmaya maruz kalarak, istihdam edilmeyen göçmenler de bulunmaktadır. Sürecin bu şekilde işlemesi, hem iş arayan göçmeni / mülteciyi hem de ailesini yoksulluğu yaşamaya itmektedir.

Yerel boyutta baktığımızda ise ülkemizde iç göçler olduğunu görmekteyiz. Bireyler, daha iyi hayat şartları başta olmak üzere ,ekonomik ve sosyal birçok sebepten ötürü göç etmektedirler. Bu göçler, çoğunlukla köyden kente şeklinde gerçekleşmektedir. Ancak, göç eden nüfusun büyük şehirlere adapte olabilmesi ve iş bulabilmesi oldukça zor bir süreçtir. Kentlerde yaşamlarını sürdürebilmek için iş bulmaları gereken göçmenler, hayati mecburiyetleri sebebiyle, kayıt dışı ve düşük ücretlerle çalışmayı kabul etmektedirler. Büyükşehirlerde hayat şartlarının ağırlığı (kira ücretleri, fatura giderleri vb.) ve düşük ücretler beraberinde yoksulluğu getirmektedir.

1.4.3 Siyasi Nedenler

Ülkelerin yaşamış olduğu ve/veya yaşadığı terörizm, savaşlar, iç ayaklanmalar vb. durumlar, yoksulluğu etkileyen siyasi dinamiklerdir.

Siyasi açıdan sorun yaşanan dönemlerde, devletin iç ve dış yatırımlara olan ağırlığı , konjonktürün etkisiyle değişmektedir. Savaş, terör vb. durumlar dışarındayken devletin sağlık, eğitim, vb. yatırımları fazla iken, bu dönemler yaşandığında zaruri olarak savunma harcamaları artmaktadır. Bu süreçte, eğitim, sağlık, kültür, sanat yatırımları azalmaktadır. Ancak bir ülkede iç huzurun ve milli güvenliğin sağlanabilmesi noktasında bu harcamaların da önemini unutmamak gerekir. Çünkü, iç güvenliğin ve huzurun olmadığı bir ortamda gerek yerli, gerekse yabancı yatırımcıların kendilerini güvende hissetmedikleri için yatırım yapmayacakları da yadsınamaz bir gerçektir. Bu yüzden hem ülke iç huzurunu ve güvenliğini sağlayabilmek hem de ekonomik açıdan yeni gelişmelere zemin hazırlayabilmek için bu yatırımların gerekliliğini unutmamak gerekir.

Günümüzde canlı örneğini gördüğümüz Suriye’de yaşanan iç savaş, halkı yaşadıkları topraklardan , taşınmaz mal ve mülklerinden vazgeçerek uzaklaşmak zorunda bırakmıştır. Göç etmek zorunda kalan insanlar, yeni yerleşim yerleri arayışına girerek, diğer ülkelere iltica talebinde bulunmaktadırlar. Gittikleri yeni ülkelerde sıfırdan yaşam kurana kadar geçen süreç, bu kişileri yoksulluğun birden fazla şekli ile baş başa bırakmaktadır.

1.4.4 Coğrafi Nedenler

Ülkemizde ve dünyada yaşanan ve/veya yaşanabilecek sel, yangın, hortum gibi doğal afetler ve salgın hastalıklar gibi insanlar tarafından engellenmesi mümkün olmayan durumlarda yoksulluğa neden olmaktadır.

Doğal afetler nedeniyle gelir elde edilen kaynaklarda hasarlar meydana gelebileceği gibi aynı zamanda insanların sahip olduğu yaşam alanları ve iş imkanlarında da kayıplar yaşanabilmektedir. Bu durum ülke ekonomisine zarar vereceğinden, bireylerin yoksulluğu yaşamalarına sebep olmaktadır.

İklim değişiklikleri de yoksulluğu beraberinde getiren bir diğer olgudur. Sel, şiddetli ve düzensiz yağışları ve kuraklık tarımla geçim sağlayan nüfusu olumsuz etkilemektedir.

Ülkemizde ve dünyada yoksulluğu yaşayan toplumların büyük bir çoğunluğu geçimlerini tarımla sağlamaktadır. Geçimlerinin yanı sıra, temel gıda ihtiyaçlarını da tarlaları aracılığıyla edinmektedirler. Hasat dönemlerinde veya sonrasında yaşanabilecek herhangi bir kuraklık, aşırı yağış ya da doğal afet tüm durumları olumsuz etkileyerek, bu kişilerin yoksullukla karşı karşıya kalmalarına neden olacaktır.

1.4.5 Diğer Nedenler

Yoksulluğun yaşanmasının bir diğer önemli nedenli sağlık konusudur. Sağlık, bir bireyin var olması ve hayatını idame ettirebilmesi için olmazsa olmazdır. Bireylerin sağlıklarını yitirmeleri, herhangi bir hastalığa yakalanmaları durumunda çalışamaz duruma gelmeleri yoksulluğa sebep olmaktadır. Tüm bunların yanında kişilerin yeterli ve dengeli beslenememeleri, temiz suya erişememeleri, ilaç vd .sağlık hizmetlerine maddi olarak güç yettirememeleri sebebiyle yoksulluk, bu kişiler için kaçınılmaz olmaktadır.

Küreselleşme de yoksulluğa neden olan bir diğer etmendir. Küreselleşme, dünya genelinde olumlu bir kavram olarak gözüktüğü de arka planda olumsuz etkileri bulunmaktadır. Ekonomik bağlamda baktığımızda piyasalara etkisi olumlu olsa da, küreselleşme gelir dağılımında adaletsizliği tetikleyen bir kavram olmuştur. Pastadan fazla pay alanlar paylarını daha da artırırken, az alanların payları da dolayısı ile azalmıştır. Yani dünya üzerinde gelişmiş ve gelişmemiş olarak sınıflandırılan ülkeler üzerinden baktığımızda, gelişmiş ülkeler üzerinde olumlu etkiler bırakırken, gelişmemiş ülkeleri fazlasıyla yıpratmaktadır. “Zengini daha zengin, fakiri daha da fakir” yapan bu durumun temelinde gelir dağılımında adaletsizlik yatmaktadır. Eğer devletler ve toplumlar, gelirin bölüşümünde adaleti sağlayamazsa, olumlu birçok etkisini gördüğümüz küreselleşmenin, hem olumsuz hem de en yıkıcı ve insani etkisi olan yoksulluk yaşanmaya devam edecektir.

1.5 Yoksulluğun Ölçülmesi

Çok boyutlu bir kavram olan yoksulluğun ölçülmesi konusunda tek bir görüş bulunamamaktadır. Kavramın çok boyutluluğu, ölçülmesi hususunda değişik görüşleri meydana getirmiştir.

Yoksulluğun ölçümünün yapılabilmesi için öncelikli olarak yoksulluk sınırının çizilmesi gerekmektedir. Bu sınır, yoksul olan ve yoksul olmayanları birbirinden ayırmada kullanılmaktadır.

Yoksulluğun ölçülmesinde kullanılan yöntemlerden ilki kafa sayma oranıdır. Kafa sayma oranı, yoksulluk sınırı altında kalan nüfusun toplam nüfusa oranı kullanılarak elde edilmektedir (Karadavut, 2018).

Kolay hesaplanabilir oluşu kafa sayma oranını (yoksulluk oranı) en sık kullanılan yöntem haline getirmiştir. Kafa sayma oranı en genel ifadesi ile, yoksulluk sınırı altında kalan nüfusun toplam nüfusa oranıdır. Kafa sayma oranının sonucu 0 ile 1 arasında bir değer almaktadır . Eğer sonuç 0 ise araştırma yapılan nüfus içinde hiç yoksul bulunmadığı sonucuna varılırken, sonuç 1 ise, nüfusun tamamının yoksul olduğu sonucuna varılmaktadır.

Kafa Sayma Oranı tercih edilen bir yöntem olmasına karşın, yöntemin en büyük handikapı, yoksulluğun şiddeti hakkında yeterli bilgiyi içermiyor oluşudur (Karadavut, 2018).

Kafa sayma oranının yoksulluk hakkında detaylı bilgi vermemesi nedeni ile Gini kat sayısı bulunmuştur. Gini katsayısı İktisatçı Corrado Gini tarafından geliştirilmiştir.

Gini katsayısı , yoksullar arası gelir eşitsizliğindeki değişimleri ifade eder. Gini katsayısı, “gelirlerin ikiye bölünebilir mutlak farklarının alınması ve mutlak farkların ortalamasının ortalama gelire bölünmesi ile hesaplanmaktadır” (Caner, 2009:11).

Gini katsayısı 0 ile 1 arasında değerlendirilir. Katsayının sıfıra yaklaşması pozitif bir olgu iken (eşitsizliğin azalması anlamına gelir.), bire yaklaşması ise negatif bir olgudur ve bu durum eşitsizliğin var olduğunu ve arttığını göstermektedir.

Gelir dağılımında adaletin büyük oranda sağlandığı ülkelerde (Slovakya, İsveç, Norveç, Finlandiya gibi), gini katsayısı 0.24-0.30 bandında seyretmektedir.

Tablo 2: OECD Ülkelerinde Gelir Eşitsizliği Araştırması, 2019

Sıra	Ülke	Gini Katsayısı
1.	Slovak Cumhuriyeti	0,236
2.	Çek Cumhuriyeti	0,249
3.	Slovenya	0,249
4.	İzlanda	0,250
5.	Norveç	0,262
6.	Belçika	0,264
	.....	
34.	ABD	0,390
35.	Türkiye	0,404
36.	Bulgaristan	0,408
37.	Meksika	0,458
38.	Şili	0,460
39.	Kosta Rika	0,478
40.	Güney Afrika	0,620

Kaynak: OECD Income Inequality 2020

OECD tarafından yayınlanan , üye ülkeler arasında yapılmış olan araştırma sonucunda 2019 yılında gelir dağılımında eşitliği gösteren tablo yukarıda verilmiştir. Tablo 2’ye göre, gelir dağılımının en iyi sağlandığı OECD ülkesi 0,236 Gini katsayısı ile Slovak Cumhuriyeti olmuştur. Ülkemiz bu sıralama içerisinde ABD’den sonra gelerek 35. sırada

yer almaktadır. Gelir dağılımının en sıkıntılı olduğu OECD ülkesi 0,620 Gini katsayısı ile Güney Afrika olmuştur.

Ülkemiz özelinde 2019 yılında TÜİK tarafından yapılan “Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması Bölgesel Sonuçlarına göre gini katsayısı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 3: Türkiye’de Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması Bölgesel Sonuçları, 2019

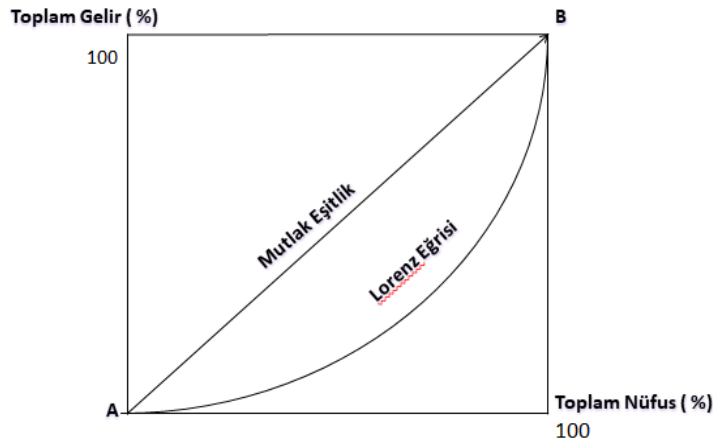
Bölge	Gini Katsayısı	
	2018	2019
Türkiye	0,408	0,395
İstanbul	0,444	0,428
Batı Marmara	0,392	0,371
Ege	0,353	0,349
Doğu Marmara -	0,334	0,305
Batı Anadolu -	0,385	0,362
Akdeniz -	0,390	0,375
Orta Anadolu -	0,341	0,348
Batı Karadeniz -	0,341	0,334
Doğu Karadeniz -	0,335	0,348
Kuzeydoğu Anadolu -	0,346	0,346
Orta Anadolu	0,354	0,345
Güneydoğu Anadolu	0,374	0,379

Kaynak: TÜİK Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması Bölgesel Sonuçları 2019

TÜİK tarafından yapılmış olan araştırma neticesinde ülkemizde 2019 yılında gelir dağılımının en iyi sağlandığı bölge Doğu Marmara bölgesi olmuştur. Doğu Marmara bölgesini Batı Karadeniz bölgesi izlemiştir. Gelir dağılımında eşitsizliğin en fazla olduğu il İstanbul olurken, Türkiye ortalaması 2018 yılına göre ilerleme göstererek 0,395 olmuştur.

Lorenz eğrisi ise, gelir dağılımı eşitsizliğini göstermede kullanılan bir diğer yöntemdir. Ekonomist M. Otto Lorenz tarafından geliştirilmiştir. Lorenz eğrisinden aynı zamanda , farklı ülkelerin gelir dağılımı eşitsizliklerini veyahut aynı ülke içerisinde farklı dönemlerdeki gelir dağılımı eşitsizliğini karşılaştırmak için de yararlanılmaktadır (Öztürk & Göktolga, 2010).

Şekil 1: Lorenz Eğrisi

Lorenz eğrisinin dikey eğrisi hane veya bireylerin toplam gelirini gösterirken, yatay eksenleri ise toplam nüfusu göstermektedir. Lorenz eğrisine göre bir ekonomide nüfusun belirli bir yüzdelik bölümü, gelirden aynı yüzdelik oranda pay alıyorsa bu durumda gelir dağılımında mutlak eşitlik var demektir. Ancak mutlak eşitliğin gerçek yaşamda olması oldukça güç bir durumdur.

1.6 Yoksullukla Mücadeleye Yönelik Yaklaşımlar

Yoksulluk dünya genelinde var olan kronik bir problem olarak varlığını sürdürmektedir. Yoksulluğu deneyimleyen kişi ve toplumların bu süreçten etkilenme biçimleri farklı olsa da, sorunun var olduğu yadsınamaz bir gerçek olarak varlığını sürdürmektedir.

Yoksullukla mücadeleye yönelik olarak, dolaylı ve dolaysız olmak üzere iki farklı yaklaşım gerçekleştirilmiştir. Yaklaşımların uygulanması sonrasında alınan sonuçlar, uygulanan bölgeye göre farklılıklar göstermektedir.

Yoksullukla mücadeleye yönelik olarak, 1950-1960 arası dönemde ağırlıklı olarak “doğrudan” politikalar uygulanması öngörülürken, 1970’li yıllarla beraber doğrudan politika uygulamaları yerini dolaylı uygulamalara bırakmıştır.

1.6.1 Dolaylı Mücadele Yaklaşımı

Dolaylı mücadele yaklaşımı, “hızlı büyüme ile yoksul bireylerin hayat standartlarının ve sahip oldukları gelirlerin artırılmasını” amaçlamaktadır. Büyümenin akabinde, toplumun erişimde sorun yaşadığı sağlık, eğitim vb. alanlara da ulaşım sağlayacağı düşünülerek, yoksulluğu engelleyeceği öngörülür (Kömürcü, 2014:34).

Dolaylı mücadele yaklaşımı, elde olan kaynakların, büyüme hızını artırmak amacıyla kullanılması ile yoksul bireylerin sahip oldukları gelirlerin ve hayat standartlarının artacağı öngörülmektedir. Dolaylı yaklaşım uygulamalarında, yoksulluk sorununun uzun dönemlik bir periyotta çözüme kavuşturulacağı, yapılan kısa dönemlik uygulamaların yoksulluğa yönelik olmamasından anlaşılabilmektedir (Özsoy, 2014:38).

Ekonomik büyüme, dolaylı mücadele için önem arz etse de , gelir dağılımında eşitlik ve adaletin sağlanmadığı toplumlarda, büyümeden elde edilecek zenginliklerin , gelir

dağılımı adaletsizliğini perçinleyeceği gerçeği varlığını sürdürmektedir. Bu durumun varlığı dolaylı mücadele yaklaşımına yönelik eleştirileri getirmiştir. Ayrıca büyüme ile birlikte kazanılacak olan artı değerlerden eğitim, sağlık vb. olanaklara toplumun her kesiminin eşit olarak ulaşamayacağı da eleştiri yöneltlen bir diğer nokta olmuştur (Arpacıoğlu, 2012:89).

1.6.2 Dolaysız (Doğrudan) Mücadele Yaklaşımı

Dolaysız mücadele yaklaşımında, devletin, yoksullukla mücadeleye sosyal yardımlar, vergi gibi uygulamalar ile gelirin ikincil dağılımına etkin bir katılım sağlaması ve müdahale etmesi gerekliliği savunulmaktadır (Özsoy, 2014). Yani devlet, yoksullukla mücadele kapsamında yoksulları iyi bir biçimde tespit ve analiz etmeli, sonrasında ise yoksullukla mücadeleye yönelik hazırlanmış olan politikaları uygulaması gerekmektedir. Günümüz dünyasında yoksullukla mücadele kapsamında en fazla kullanılan yaklaşım türü doğrudan mücadele yaklaşımıdır. Bu yaklaşımda özellikle sosyal yardımlar, sübvansiyonlar ve çeşitli projeler vasıtasıyla yoksulluğun azaltılması yönünde devletten tarafından uygulamalar yapılmaktadır.

Yoksullukla gerçek manada mücadele edilebilmesi ve kayda değer sonuçlar alınabilmesi için dolaylı ve dolaysız politikaların birbirine entegre biçimde uygulamaya konmaları gerekmektedir. Bu politikaların tek başlarına uygulanması ya da birbirlerine alternatifmiş gibi görülmeleri yanlış olmaktadır.

1.7 Sosyal Politika-Yoksulluk İlişkisi

Sosyal politika, devletin, halkın refahını ve eğitim, sağlık, kültür gibi toplumun her alanına erişimlerini sağlayabilmek amacıyla uyguladığı politikalar bütünüdür. Sosyal politika dar ve geniş olarak da tanımlanmaktadır. Dar anlamda sosyal politika, , işçi-işveren arasındaki çalışma hayatından kaynaklanan problemleri azaltmak, hatta ortadan kaldırmak için uygulanan politikalarlardır. Geniş anlamda sosyal politika ise dezavantajlı grupların dezavantajlılıklarını ortadan kaldırmak için uygulanan politikalar bütünüdür.

Geçmişten günümüze, yoksulluk denildiği zaman bireyler nezdinde yoksulluğun sebebi olarak, kişilerin çalışmaması, iş beğenmemesi, çok fazla sayıda çocuk dünyaya getirmesi ve buna benzer sebepler öne sürülmüştür. Sosyal politikada yoksulluk görüşülürken, başlangıçta hayırseverlik ile bağdaştırılmıştır. Liberal görüşün devlet müdahalesinden uzak durulması gerektiği düşüncesi, yoksulluğun ortadan kaldırılması noktasında hayırseverlik mekanizmasını devreye sokmuştur (Buğra, 2008).

Zaman içerisinde yoksulluk kavramının yoksulları suçlayarak ve onlara mal edilerek çözümlenemeyecek bir kavram olduğu ortaya çıkmıştır. Yoksul insanları, hayırseverlerin vicdanlarına bırakılmaması gerektiği ve bu noktada devletin gerekli müdahaleleri yapması zorunluluğunu doğurmuştur.

Yoksulluğa yönelik devlet müdahalesinin ilk yapıldığı dönem 16.yy olarak bilinmektedir. İngiltere’de I. Elizabeth döneminde çıkarılan yoksulluk yasaları, bu dönem için önem arz etmektedir (Beyazıt, 2020: 2966-2993).

1990'lı yıllar ile beraber küreselleşme dünyada birçok etki meydana getirmiştir. Dünyada bilgi ve teknoloji alanında sınırsız gelişmelerin yaşanmasının yanı sıra, küreselleşme sosyal ve ekonomik bir dizi sorun ve buna paralel olarak yoksulluğu da beraberinde getirmiştir. Küreselleşmenin sağlamış olduğu teknolojik imkanlar, iş ve oluş bakımından olumlu gibi gözükse de, insan emeğine olan ihtiyacı azaltmıştır. Emeğin yoğun olarak kullanıldığı işler için de kapitalist devletler ucuz iş gücüne yönelmişler , bu da hem işsizliği hem de yoksulluğu beraberinde getirmiştir.

Sosyal politikanın dar ve geniş olmak üzere, farklı anlamlara ve kapsamlara sahip olduğu belirtilmiştir. Sosyal politikanın, her toplumda varlığını sürdüren dezavantajlı grupların sahip oldukları dezavantajlılığı ortadan kaldırma amacı bulunmaktadır. Bu grup içerisinde yer alan kadınlar, yoksulluğu yaşadıkları dönemde, yaşadıkları dezavantajlara yenileri eklenmektedir. İstihdama katılım, eğitim, sağlık vb. alanlarda da yoksulluk temelli olarak zorluklar yaşamaktadır. Ayrıca, yoksullukla beraber kadınların aile içi psikolojik ve fiziksel şiddete maruz kaldıkları da görülmektedir. tüm bu olumsuz durumları ortadan kaldırmada sosyal politikaya görev düşmektedir. Çünkü sosyal politikalar doğrultusunda alınacak tedbirler ve yapılacak uygulamalarla bu sorunlara çözüm bulunabilmektedir.

BÖLÜM 2

2 KADIN YOKSULLUĞU KAVRAMI VE KADIN YOKSULLUĞUNU ÖNLEME ÇALIŞMALARI

Çalışmanın önceki bölümünde bahsedildiği üzere, yoksulluk farklı türlerde meydana gelen bir sorun olmakla beraber cinsiyet temelinde de değerlendirilmesi gereken bir kavramdır. Sosyal ve ekonomik hayata katılım ve fırsatlardan yararlanmada kadın ve erkek bireylerin eşit katılım sağlayamaması, kadın ve erkek bireylerin yoksulluktan farklı biçimlerde etkilenmesine ve yoksulluğu farklı biçimlerde yaşamalarına neden olmaktadır.

Kadın yoksulluğu, yoksulluğun kadınlaşması kavramını da beraberinde getirmiştir. “Yoksulluğun kadınlaşması” kavramı, dünyada ilk kez 1978 yılında Diane Pearce tarafından kullanılmıştır.

“Pearce (1978), bu kavramı o yıllarda Amerika’da yoksulların 2/3’ünü kadınların oluşturmasına ve zaman içinde kadınların işgücüne katılım oranındaki artışa rağmen 1950-1970 yılları arasında kadınların ekonomik konumlarının giderek kötüleşmesine dikkat çekmek amacıyla kullanmıştır” (Pearce,1978 ,akt. Ulutaş ,2009) .

Pearce’ın ortaya koyduğu bulgular ışığında yapılan birçok araştırma, kadın yoksul oranlarının erkeklerden oldukça fazla olduğunu ve yoksulluğu yaşayış biçimi bakımından kadın ve erkek deneyimlerinin farklı olduğunu ortaya çıkarmıştır. 1995’te 4. Dünya Kadın Konferansı Eylem Planında da “Yoksulluğun Kadınlaşması” ifadesi yer almıştır” (Ulutaş, 2009: 25-40).

Kadın yoksulluğu-yoksulluğun kadınlaşması kavramlarıyla anlatılmak istenen, kadınların çalışma hayatında formel sektörlerde olsalar bile, eşitlik prensibinden her zaman yararlanamadıkları için yine de yoksulluğu yaşadıklarını anlatmak için de kullanılmaktadır. Kadın yoksulluğu , stabil bir kavram olmamakla beraber, süreç içerisinde hareketliliğini korumaktadır. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) tarafından yapılan “Gelişmekte Olan Ülkeler Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi’ne göre 2007-2017 periyodunda Dünya Bankasının belirlemiş olduğu günlük 1,90 \$ “Purchasing Power Parity” (PPP) –Satın Alma Gücü Paritesine göre gelir yoksulluğu sınırının altında yaşayan nüfusların Sahra Altı Afrika’da ; %77.6 oranla Madagaskar, %76.6 ile Demokratik Kongo Cumhuriyeti ve %71.8 ile Burundi gibi Afrika ülkelerinde olduğu görülmektedir (UNDP, 2019).

Kadın yoksulluğu kavramı son dönemlerde önem kazanan bir kavram olmakla beraber bu alanda yapılan akademik ve pratik çalışmaları da beraberinde getirmiştir. Ancak bu kavramı doğru bulmayıp aksini düşünen isimler de olmuştur. Bu kavramın, yoksulluğu kısıtlı perspektiflerden analiz ettiği, kadınların hane içindeki konumlarının her zaman aynı olmadığını, kadınların toplumsal yaşam içerisinde de farklı konumlarda bulunduğunu belirtilerek eleştirilmiştir.

2.1 Kadın Yoksulluğunun Nedenleri

Dünyanın en önemli sorunlarının başında yer alan yoksulluk, son yıllarda en çok kadınları etkilemektedir. Genel olarak toplumsal cinsiyet eşitsizliği, kadınlar için bir problemdir.

Cinsiyet eşitsizliği sebebiyle, emek piyasasında erkeklerden daha az ücret almakla beraber; mülkiyet sahipliği, farklı toplumsal çevre ve yaşamlarını sürdürdükleri evler dahil olmak üzere birçok alanda dezavantajlı konumda bulunmaktadır. Kadın yoksulluğu beraberinde çocuk yoksulluğunu da meydana getirmiş ve kadınlar küresel yoksulluğun öncelikli mağdurları haline gelmişlerdir (Gerşil, 2015: 159-181).

Kadın yoksulluğu kavramının nedenlerine baktığımızda birden çok nedenle meydana geldiğini görmekteyiz. Yoksulluğun toplumun her kesimine ve her ferdine farklı boyutlarda etki ettiğini bilmekteyiz. Bunun cinsiyet temelinde de etkileri farklıdır.

2.1.1 Toplumsal Cinsiyet Roller

Toplumsal cinsiyet rollerinin yoksulluk ile ilişkisine değinmeden önce toplumsal cinsiyet kavramından bahsetmek gerekmektedir. Toplumsal cinsiyet kavramı (gender) , biyolojik cinsiyet (sex) kavramına karşı geliştirilmiş bir kavram olup, ilk kez Oakley tarafından “Sex, Gender and Society” kitabında kullanılarak literatüre kazandırılmıştır.

Kavramın kullanımının yaygınlaşması ve üzerinde çalışmalar yapılmaya başlanmasıyla, sex kavramıyla aynı anlamda mı yoksa bambaşka bir kavram olduğu konusunda araştırmalar yapılmıştır. Neticede, cinsiyet ve toplumsal cinsiyetin birbirinden farklı kavramlar olduğu anlaşılmaktadır. Cinsiyet; bireylerin doğuştan gelen, kadın veya erkek olarak edindikleri kimlikler iken, toplumsal cinsiyet ise, bireylerin zaman içerisinde kazandıkları sosyal, kültürel ve psikolojik bir kavramdır.

Toplumsal cinsiyet, bireylere toplum tarafından biçilen sosyal, kültürel , ekonomik kimliklerdir. Örneğin, kız çocuklarının pembe kıyafetler giymesi gerektiği düşünülürken, erkek çocukların mavi renkte kıyafetler giymesi gerektiği düşünülerek, renklere cinsiyetler atfedilerek, toplumsal cinsiyet şekillendirilmiştir. Bir başka örnek ise, kız çocuklarının evde oyuncak bebeklerle oynaması gerektiği, anneleri ile vakit geçirmesi gerektiği olgusu bulunurken bu durum erkek çocukları için oyuncak arabalarla oynama ve babayı rol model alma şeklinde ilerlemektedir.

Kadın yoksulluğunun, ilk ve en önemli sebebi olarak toplumsal cinsiyet rollerinin getirdikleridir. Şöyle ki; cinsiyetler perspektifinde işlere ve mesleklere giydirilen “kadın işi”-“erkek işi” kavramları ve bu basmakalıp ifadelerin ataerkil toplum nezdinde de kabul görmüş olması kadın yoksulluğunu tabi olarak meydana getirmiştir. Toplumdaki ‘Erkek çalışır, eve bakar.’ anlayışı kadınların yalnızca evde kalıp çocukların bakımı ile ilgilenme, genel ev işlerinin yapımı , temizlik vb. yapmasının onun doğal göreviymiş gibi algılanmasına sebep olmuş, özel alanın yalnızca kadına ait olduğu, kamusal alanda da yalnızca erkeklerin bulunması gerektiği anlayışını beraberinde getirmiştir. Tüm bunlar karşılığında kadınlara belirli bir ücret ödenmiyor oluşu, kadının hane içi ücretsiz emeğini meydana getirmiştir. Toplum yapısı içerisinde kadınların hane içinde oluşu ve bütün bu görevleri yapmak zorunluluğu bulunduğu inancı, bu görevler sonucunda ücret almamasının ve emeğinin görünmez oluşu bireyler tarafından bir sorun olarak karşılanmayıp, aksine doğal karşılanmaktadır. Bunun önlemesinin ilk yolu kadının kamusal alana daha fazla çıkabilmesi, fırsatlara ulaşmada erkekler ile aynı seviyeye

gelebilmesi (bu da “ev kadınlığı” kavramının yanında “ ev erkekliği” kavramının da toplum nezdinde kabul ve değer görmesi ile olacaktır). ile mümkün olabilir.

Kadınların istihdamda olsalar bile toplumsal cinsiyetlerin getirdiği rollerden uzaklaşamamaları da çözümlenmesi gereken başka bir sorundur. Kadın çalışanın yalnızca “işçi” olarak görevli olmadığı aynı zamanda hem eş hem anne de olduğunu unutmamak gerekir. Durumun böyle oluşu kadınlara gereğinden fazla sorumluluklar da yüklemektedir.

TÜİK tarafından yapılan 2014-2015 yılı Zaman Kullanımı Araştırması ile çalışma durumuna göre hane halkı ve aile bakımına ayrılan zaman incelendiğinde; 15 ve daha yukarı yaşta çalışan fertlerin bu faaliyete ayırdıkları süre 1 saat 34 dakika iken çalışmayan fertler için bu süre 3 saat 47 dakika olmuştur.. Hane halkı ve aile bakımına ayrılan zaman çalışma durumuna ve cinsiyete göre incelendiğinde; kadınların günde ortalama 3 saat 31 dakika, çalışan erkeklerin ise 46 dakika ayırdığı görülmüştür (TÜİK, 2015). Buradan da kadınlara verilen rollerin istihdamda olsalar da olmasalar da aynı olduğunu ve bu değer yargılarından vazgeçilmesinin gerekliliğini görmekteyiz.

Toplumsal cinsiyet eşitliğinin olmayışı, ataerki toplumlarda kadın yoksulluğunun yaşanmasının sebepleri arasında yer almaktadır. UNDP, yaptığı araştırmalarda, kadın-erkek arası eşitliğin tam anlamıyla uygulanmadığı ülkelerin var olduğunu tespit etmiştir. Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi ile kadınların eğitim, sağlık, işgücüne ve siyasi katılım gibi alanlardaki durumları incelenmektedir. 2020 yılı Küresel Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi'nde Türkiye, 153 ülke arasında 130. sırada yer almıştır (Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi'nde Türkiye 156 ülke arasında 133. sıraya geriledi, **Euronews**, 01.04.2021).

2.1.2 Eğitim Fırsatlarına Ulaşmada Eşitsizlik

Eğitim her toplum ve bireyler için vazgeçilmez bir gerekliliktir. Toplumsal ve ekonomik hayata katılımda, eğitimin gerekliliği ve getirdikleri bireyler açısından fazlasıyla önem arz etmektedir.. Günümüz ekonomilerinde, istihdam edilecek bireylerin eğitilmiş oluşları, işe alınmalarında en önemli koşul olarak kendini göstermekte ve bu da maddi olanaklara sahip olmak için öncelikli olarak iyi bir eğitim almanın gerekliliğini göstermektedir. Yalnızca maddi getiri açısından değil, bireylerin kişisel gelişimleri ve belirli hayat felsefeleri edinebilmeleri için eğitim olmazsa olmaz denebilecek bir adımdır.

Eğitimin önemi ve gerekliliği bu kadar fazla olmasına karşın toplumun her kesimi eğitim alamamakta, eğitim olanaklarına ulaşamamakta ve bu fırsatlara eşit olarak erişememektedir. Toplum yapısı içerisinde, kadın ve erkek bireyler eğitim fırsatlarından aynı oranda yararlanamamaktadır.

Ülkemizin belli bölgelerinde yine maddiyat temelli olarak, ailelerin geçim sıkıntısı yaşamaları nedeniyle, okula gidecek çocuklar arasında seçim yapılarak, erkek çocukların okula gidecek çocuk olması tercih edilebilmektedir. Yine, kız çocukların erken yaşta evlenmeleri/evlendirilmeleri sebebiyle eğitimden erken uzaklaşmakta, kimi zaman da 4+4+4 sistemiyle toplamda on iki sene zorunlu olan eğitimlerini de tamamlamamaktadırlar. Bu da kadınların hayatlarının ilerleyen dönemlerinde ekonomik

hayata katılmak isteseler bile önlerine bir set olmakta, bu da kadın yoksulluğunu beraberinde getirmektedir.

TÜİK'in "Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması 2019"a göre, ülkemizde eşdeğer hane halkı kullanılabilir fert medyan gelirinin %50'si dikkate alınarak hesaplanan yoksulluk oranına göre, 2019 yılında okuryazar olmayan nüfusun %26.1'i yoksulluğu yaşarken, lise ve dengi herhangi bir kurumdan mezun olan bireylerin % 6.9'u , yükseköğrenim kurumlarından mezun olanların ise yalnızca % 2.5'inin yoksulluğu yaşadığı gözlemlenmiştir. Bu araştırmadan hareketle, eğitim seviyesi arttıkça yoksullukla karşılaşma oranlarının azaldığını görebilmekteyiz (TÜİK, 2019).

Aile yapısı içerisinde , kız çocukları annelerini, erkek çocukları ise babalarını rol model almaktadırlar ve bu doğrultuda yetiştirilmektedirler. Bu noktada, kız çocukları geleneksel rollerle, erkek çocukları ise kamusal alana daha meyilli olarak yetiştirilmektedir. Toplum olarak, kız-erkek çocuk olarak ayırmayıp; iyi, yeterli, kendi ayakları üzerinde durabilen kalifiye bireyler yetiştirmeyi cinsiyetin önünde tutarak, hem erkek hem kız çocuklarını toplumun her alanına (eğitim, spor, iş vb.) eşit katılımları sağlanmalı ve böylece hayatlarının ilerleyen dönemlerinde yeterli beceriler edinmiş kadınların yoksulluk sıkıntısı çekmelerinin de önüne geçilmelidir.

Birleşmiş Milletler Kalkınma Ajansı (UNDP) tarafından Ocak 2016 yılında yürürlüğe giren "Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri" de bu konuya değinmiş ve bu konuda adım atılması yönünde çalışmalar yürütmektedir. 2030 yılına kadar gerçekleştirilmesi beklenen hedeflerde, nitelikli eğitim başlığı ile, toplumdaki tüm bireyler için nitelikli eğitimi sağlayarak, toplumsal cinsiyet ve varlık eşitsizliklerini ortadan kaldırmayı hedeflemektedir. Yine bu hedeflerin ilk maddesinde yoksulluğun her biçimini ve her boyutunun ortadan kaldırılması da taahhüt edilmiştir.(www.tr.undp.org , 2020)

2.1.3 Kayıt Dışı İstihdam

"Kayıt dışı (enformel) istihdam, kavramı ilk defa 1970 yılında ILO'nun düzenlendiği Dünya İstihdam Programı (World Employment Program) kapsamındaki Kenya Raporunda "enformal sektör" olarak kullanılmıştır. Raporda formel (kayıtlı) sektör tarafından karşılanamayan açık işsizliğin enformel (kayıtdışı) sektör tarafından emildiği ve kırsal alandan şehirlere göçün beklenen miktarda açık işsizliğe yol açmadığı saptaması yapılmıştır"(Güloğlu vd..2003:53).

Özellikle hane reisinin kadın olduğu ailelerde enformel sektörlere yönelim daha fazladır. Enformel sektörde yeni bir iş bulma ve işten ayrılma süreçlerinin formel sektörlere göre daha kolay oluşu ve kadınların geleneksel aile modellerini ve rollerini daha rahat gerçekleştirebilmeleri bu sektörlere olan taleplerini arttırmıştır.

Hane içindeki görünmez emekleri, kadınların enformel sektörde var oluşlarının ilk göstergesi olmaktadır. Kadınlar genellikle ev içindeki emeklerini ücret beklentisi olmadan yaptıkları ve bunu bir iş, uğraş, çoğu zaman da görevleri olarak gördükleri ve emek olarak görmedikleri için halihazırda karşılık da beklememektedirler. Bu sebepten dolayı da enformel sektörlerdeki kadınların sayılarını belirlerken de zorluk yaşanabilmektedir. Ayrıca bu durum kadınların hem kendi kişisel gelişimlerinin önüne

geçmekte hem de eşlerine olan maddi bağımlılıklarını da arttırmakta bu da kadınların kendi ayaklarının üzerinde duran bireyler olmasının önüne geçmektedir.

Kadınların enformel istihdamdaki çalışma koşullarını incelediğimizde ise kadınlar genellikle düşük ücretli, az sermaye ve düşük vasıf gerektiren işlerde çalışmaktadırlar. Bu işlerde çalışma koşulları oldukça kötüdür. Çalışma koşullarının belirlenmesine müdahalede bulunamazlar. Çalışma koşulları ve ücret politikaları çoğunlukla işverence belirlenmektedir. Ayrıca çalışma ortamlarında ayrımcılıkla da karşılaşabilmektedirler.

“Hem düşük düzeyde ve düzensiz de olsa gelir elde etmeye muhtaç olduklarından, hem de çalışacak alan bakımından başka seçenekleri olmadığından giderek daha çok kadın enformel işgücüne katılmaktadır. Bu iki temel baskı, gerek formel veya enformel ekonomide istihdam fırsatı yaratılmasını, gerekse kadınların ücret düzeyi yüksek ve güvenceli istihdam biçimlerine erişimini engellemektedir” (Erdut, 2005:33).

2.1.4 Kadının Bakım Görevleri

Kadınların biyolojik getirilerinden biri olan annelik ve beraberinde getirdiği sorumluluklar bulunmaktadır. Özellikle çocukların belli bir yaş periyoduna kadar ebeveynlerine olan ihtiyaçları ve bağımlılıkları göz önüne alındığında, kadınların, iş hayatına katılımları güçleşmekte ve çoğunlukla kadınların işleri ve çocuklarının sorumluluğu arasında seçim yapması gereken durumlar yaşanabilmektedir. Bu durum da kadınların ekonomik hayata katılmasını engellemekte ve maddi kazanç sağlamalarının önüne geçerek maddi problemler yaşamalarına sebep olabilmektedir.

Bunun önüne geçebilmek için, öncelikli olarak esnek çalışmanın kadınların emeği ve yasal hakları korunarak hayata geçirilmesi gerekmektedir. Bu sayede, kadınlar annelik görevlerini yerine getirebilecek, hem de ekonomik hayattan kopmadıkları için yoksullukla karşı karşıya kalmayacaktır. Ayrıca çocuk bakımının ve sorumluluklarının anne ve baba arasında paylaştırılması ile kadınların çalışma hayatına katılımlarının önü açılabilir.

2.1.5 İstihdama Katılmada Yaşanılan Problemlerin Etkileri

Kadınların yoksullukla karşı karşıya kalmalarının bir diğer sebebi ise istihdama katılmada yaşadıkları problemlerdir. Şöyle ki, aynı işi yapacak olan kadın ve erkek bireyler arasında seçim yapılması gereken durumlarda erkek bireyler tercih edilmektedir. Kimi işverenlerce kadınların ev ve iş sorumluluğunu aynı anda yürütemeyecekleri düşünülmektedir. Eğitim seviyeleri ve deneyimleri aynı olsa da aynı pozisyona erkek adaylar seçildiği için, kadınlar istihdama katılmada engeller ile karşılaşmakta ve istihdam edilemedikleri için de maddi sorunlar yaşamaktadırlar.

Tablo 4: 2020 Yılı İtibariyle Cinsiyete Göre İşsizlik Oranları (15+)

Cinsiyet	İşsizlik Oranı	İşgücüne Dahil Olmayan Nüfus(Bin kişi)
Kadın	%14,3	21,991
Erkek	%12,7	10,121
Toplam:	%13,5	32,112

Kaynak: TÜİK İşgücü İstatistikleri, 2020

Tablo 4, 2020 yılı Mart ayı itibari ile ülkemizdeki mevcut durumu göstermektedir. İşsizlik oranlarında kadın ve erkekler arasında fark olduğu gibi, her iki oranın da bir önceki yıla kıyasla baktığımızda artışta olduğunu görmekteyiz. İşgücüne dahil olmayan nüfusta da kadın ve erkekler arasında ciddi bir farkın olduğu görülmektedir. Kadınların istihdama katılamamaları neticesinde işgücüne dahil olamamaları tabloda gördüğümüz üzere yüksek rakamları meydana getirmektedir.

Araştırmalar ve veriler neticesinde kadınların ve diğer dezavantajlı grupların çalışma hayatına kazandırılması yönünde sosyo-ekonomik çalışmaların artırılması gerekmektedir. Bu sayede yoksulluktan en çok etkilenen bu bireylerin, yoksulluğu yaşaması engellenebilir ve hayat şartları iyileştirilebilir.

Tablo 5: 15 Yaş Üzeri Kadınların İşgücü İstatistikleri

Yıl	İşgücüne Katılım Oranı	İstihdam Oranı
2012	29,5	26,3
2013	29,9	27,1
2014	30,3	26,7
2015	31,5	27,5
2016	32,5	28,0
2017	33,6	28,9
2018	34,2	29,4
2019	34,4	28,7

Kaynak: TÜİK İşgücü İstatistikleri, (2012-2020)

Tablo 5'e baktığımızda, kadın istihdamında, ülkemizdeki istihdam oranlarının yıllar bazında artış göstermiş olmasına rağmen halen dünya ortalamasının altında seyrettiği görülmektedir. Yapılan araştırmalar, dünya üzerinde en fazla kadın istihdam oranına sahip olan ülkenin 2019 yılında % 83'lük oranla İzlanda olduğunu göstermiştir. Buradan

hareketle de ülkemizde kadın istihdam oranlarının arttırılması için düzenlemelerin yapılması ve yapılan çalışmaların da arttırılması gerektiğini görmekteyiz.

2.1.6 Kadın Yoksulluğunun Yaklaşımlar ile Değerlendirilmesi

2.1.6.1 Yapabilirlik (Kapasite)Yaklaşımı

“Kadın yoksulluğu ile ilgili yaklaşımlardan yapabilirlik yaklaşımı Amartya Sen tarafından ortaya konmuş bir yaklaşımdır. Sen ‘in yapabilirlik yaklaşımını (capability approach), tanımlamadan önce yoksulluğu nasıl değerlendirdiğinden bahsetmemiz gerekirse; Sen’e göre yoksulluk, gelir yoksulluğundan ziyade temel kapasitelerden yoksunluk olarak ele alınmalıdır. Sen'e göre yoksulluktan kurtulmak için, bireyin sadece maddi gereksinimlerini karşılamayı amaçlayan yardımlar yeterli değildir, bunlarla beraber o kişinin var olma ve kapasitesini geliştirmesini sağlayacak faaliyetler yapılmalıdır (Sen, 1981).” “Sen kapasite yaklaşımının, yaşam standardıyla en çok örtüşen yaklaşım olduğunu savunmaktadır” (Buz, Sema; Aygüler, Edip, 2017:178).

“Bireyin sürdürdüğü ve yaşamını etkileyen yüksek kapasiteler, o kişinin daha fazla gelir kazanma kapasitesini arttırdığından, kapasite gelişimi ile elde edilen gelirin artması arasında doğru orantı olduğu düşünülebilir. Örnek olarak, iyi bir eğitim sonucunda meslek sahibi olan ve bu sayede iyi bir işte çalışan bireyin gelir kazanma kapasitesinin arttığı söylenebilir. Temel sağlık ve eğitim hizmetlerine ulaşma kapasitesine sahip olan bireylerin, yoksullukla mücadele etme kapasiteleri de artmaktadır. (Buz, Sema; Aygüler, Edip, 2017:179).

"Gelir ve yapabilirlik arasındaki ilişki, kişinin yaşından (örneğin yaşlı ya da çok genç olanlara özgü ihtiyaçlar), toplumsal cinsiyetten ve toplumsal rollerden (örneğin annelik veya geleneksel aile yükümlülükleri), yerleşim yerinden (örneğin su baskını ya da kuraklığa yatkınlık ya da bazı kent yerleşimlerinde görülen güvensizlik ve şiddet), epidemiyolojik atmosferden (örneğin bölgedeki salgın hastalıklar) ve kişinin denetleyemeyeceği - ya da sadece kısmen denetleyebileceği – diğer değişikliklerden güçlü biçimde etkilenir” (Sen, 2000). Yukarıda verilen etmenler kişinin yapabilirliklerini arttırmasına engel teşkil etmektedir” (Buz, Sema; Aygüler, Edip, 2017:179).

“Yaklaşım, yoksulluğun değerlendirilmesinde, kadınların aile ve toplum içerisindeki eşitsizliklerinin ele alınmasına olanak sağlamıştır. Hane içi ilişkilerin nasıl olduğu ve kaynakların nasıl dağıtıldığı sorusu önemlidir. Yaklaşım ile hanehalkı yerine her insanın yapabilirliklerini saptamak ve artırmak hedeflenir”(Ceren Uçar, 2011:27).

2.1.6.2 Parasalcı Yaklaşım (Monetary Approach)

Dünya Bankası tarafından kullanılan bir yaklaşım olan parasalcı yaklaşımın çıkış noktası, kişilerin ihtiyaçlarını karşılama noktasında yeterli kaynağa sahip olmalarının gerekliliğine dayanır. Yaklaşım 1970 ‘li yıllarda Milton Friedman tarafından ortaya çıkarılmıştır.

Parasalcı yaklaşım, fayda teorisine dayanan bir yaklaşımdır. Parasalcı yaklaşımda, yoksul olan ve olmayan bireyleri ayırmak için bir yoksulluk çizgisi kullanılır. Bu yaklaşım, yoksulluğun belirlenmesinde en çok tercih edilen yaklaşımdır (Arabacı, 2019:145-146).

“Bireyin gelirini artırmayı hedefleyen parasalcı yaklaşım ile paranın aile içinde dağılımdaki ayrımcılığa dikkat edilmemektedir. Elde edilen gelir aile bireyleri arasında oransal olarak dağılmadığından en güçsüz grup olan çocuklar ve kadınlar gelir artışından en az etkilenen grup olarak karşımıza çıkmaktadır” (Feeny 2004 ; akt: Durgun).

2.1.6.3 Yoksulluğun Kadınlaşması Kavramı

Yoksulluk, çok boyutlu ve farklı etkileri olan bir kavramdır. Bundan dolayı, yoksulluk cinsiyet ekseninde farklı biçimlerde görülmekte ve gösterdiği etkiler de birbirinden farklı olmaktadır. Kadın ve erkek bireylerin yoksulluğu yaşama biçimleri farklıdır. Toplumsal hayat içerisindeki eşitsizlik durumu ve beraberinde getirdiği etkilerle, kadınlar yoksulluğu erkeklerden farklı yaşamaktadırlar. Bu durum literatüre, “yoksulluğun kadınlaşması” ya da “yoksulluğun feminizasyonu” olarak da bilinen kavramı kazandırmıştır.

“Yoksulluğun kadınlaşması kavramı ilk olarak 1970’li yıllarda Diane Pearce tarafından kullanılmıştır. Pearce yayınladığı bir makalesinde, Amerika Birleşik Devletleri’nde 16 yaş üstü yoksulların üçte ikisinin kadın olduğunu belirterek Amerika’da yoksulluğun kadınlaştığını ifade etmiştir” (Pearce 1978; akt. Kaymak) 1995 yılına gelindiğinde, Dünya Kadın Konferansı Eylem planında da yoksulluğun kadınlaşması kavramına yer verilmiştir. Bu konferansta yoksulluğun kadınlaşması kavramı hususunda şunlar belirtilmiştir: (Özkan, 2016:117).

- Kadınların, yoksullukla karşılaşma olasılıkları erkeklerden daha fazladır.
- Kadınların yoksullukları erkeklerden daha büyük ve ciddi düzeydedir.
- Kadınların yoksulluk durumu gün geçtikçe erkeklere oranla artmaktadır.

Yapılan çalışmalar yoksulluğun kadınlaşması yönündeki çalışmaların ABD merkezli olduğunu göstermektedir. ABD’de 1960’larda başlayan, ayrı yaşama, evlenmeden ebeveyn olma ve boşanma oranlarındaki artışa bağlı olarak kadınlar arasında yoksulluk daha da artmıştır (Duyan, 2010:21).

Yapılan araştırmalar yoksulluğun genel olarak, eşinden ayrı/vefat etmiş, yalnız yaşayan ve çoğunlukla çocuk sahibi kadınların yaşadığı bir sorun olduğunu göstermektedir. Günümüzde değişen koşulların etkisiyle, yoksulluğun kadınlaşması kavramıyla yalnızca eşinden ayrı kadınlar değil evli kadınlardan da bahsetmek gerekmektedir. Çünkü evli olup, yoksulluk sorunuyla mücadele eden kadınların da olduğunu unutmamak gerekir.

Yoksulluğun kadınlaşması kavramından bahsederken, “yaşlı kadınların” yoksulluklarının da unutulmaması gerekmektedir. Yoksulluk, yukarıda bahsedilen gruplardaki kadınları etkilemesinin yanında, yaşlı kadınları da farklı şekillerde etkilemektedir. Yapılan araştırmalar, yaşlı kadınların medeni durumları ve gelir seviyeleri ile yoksullukları arasında ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Kadınların ortalama yaşam sürelerinin erkeklerden daha uzun oluşu beraberinde eşlerinin önce ölümünü getirmekte, bu da yaşlı kadınların yoksullaşmasına sebep olabilmektedir. Ayrıca kadınların üretime katılabildikleri (aktif nüfus olabildikleri) dönemlerde düşük ücretli ve çoğunlukla enformel sektörlerde çalışmaları, yaşlandıkları dönemlerde yaşadıkları yoksulluğun bir diğer nedeni olmaktadır.

2.1.6.4 Kadın Yoksulluğunun Toplumsal Cinsiyet Perspektifinde Değerlendirilmesi

Yoksulluğu, toplumsal cinsiyet perspektifinde değerlendirmeden önce, toplumsal cinsiyet kavramının ne olduğunu açıklamak gerekmektedir. Kadın ve erkek kavramları biyolojik anlamda, bireylerin sahip oldukları cinsiyetleri ayırt etmek için kullanılan kavramlardır. İnsanlar dünyaya geldikleri andan itibaren, cinsiyet rolleri biçilmeye başlayarak yetiştirilir ve topluma sunulurlar. Kız çocukları pembe kıyafet tercihleriyle, erkek çocuklardan daha geri planda yetiştirilirken; erkek çocukları ise yine renklere de biçilen cinsiyetlerle mavi kıyafetleriyle, daha baskın olarak yetiştirilirler. İşte tam da burada, sürecin en başında, bireylere biçilen cinsiyet rollerini rahatlıkla görebilmekteyiz.

Bireylerin biyolojik özelliklerinden gelen cinsiyetlerini sex olarak isimlendirirken toplumsal cinsiyetin farklı ve ayrıca açıklanması gereken bir kavram olduğunu belirterek bu kavram için gender kelimesi kullanılmaktadır.

Toplumsal cinsiyeti Vatandaş şöyle açıklamıştır: “Toplumsal cinsiyet (gender) kavramını sosyolojiye dâhil eden Ann Oakley, 1972 yılında yayımlanan Sex, Gender and Society'de açıkladığı üzere, cinsiyet (sex) biyolojik açıdan erkek/kadın ayrımını anlatırken, toplumsal cinsiyet (gender) erkeklik ile kadınlık arasındaki toplumsal bakımdan eşitsiz bölünmeye gönderme yapmaktadır. Her ne kadar geleneksel bakış açısında, cinsiyet ve toplumsal cinsiyetin basit ve açık bir şekilde birbirleriyle örtüştüğü anlayışı devam ediyor olsa bile, artık bugün bu ikilinin birbirlerinden ayrı anlamsal boyutlarını konu edinen geniş bir literatür oluşmuş bulunmaktadır” (Vatandaş, 2011:31).

Toplumsal cinsiyet rolleri, bireylerin hayatlarının her dönemini etkilemektedir. Yetiştirilme aşamalarından itibaren bireylere biçilen roller, gelecek yaşamlarını şekillendirmektedir. Örneğin, kız çocuklarına ‘ev işi (ütü yapmak ,çamaşır yıkamak ,yemek yapmak) ,evde oturmak’ vb. roller biçen bir ailenin yalnızca erkek çocuklarını , evin gelecekteki reisi olarak görmesi, erkek çocuğunun okula gönderilmesi bu rollerin en açık cereyan etmiş halini bizlere gösterir. Toplumsal yapı içerisindeki böyle bir durumda, kız çocukları eğitim almanın bireye verdiği özgüvenden ve eğitimleri sayesinde açılacak olan iş ve kariyer basamaklarına erişimden uzak kalmaktadır. Yaşamları boyunca ücretsiz ev içi işlerinde hizmet göstermekte ve maddi olarak da maalesef eşlerine bağımlı kalmaktadırlar. Tüm bu süreç, kadın yoksulluğuna zemini hazırlayıp, sonucunda da kadınların yoksullukla yüz yüze gelmelerine sebep olmaktadır.

Kadın yoksulluğunun cereyan ettiği, ataerki toplum yapısı içerisinde etkisini farklı bir boyutta gördüğümüz bir diğer durum ise boşanmış kadınlardır. Bu yapı içerisindeki kadınların eşlerinden ayrılmaları veya eşlerinin vefatı durumları yoksullukla yüz yüze gelmelerine sebep olmaktadır. Yaşamları boyunca maddi açıdan eşlerine bağımlı bir şekilde hayatlarını sürdüren kadınların, boşanma sonrası süreçte maddi sorunlar yaşadıkları görülmektedir. evlilik birliği süresince, istihdama katılmayan, katılmak istemeyen ya da eşleri tarafından çalışması doğru bulunmayan kadınlar , boşanma gerçekleşikten sonra, yoksulluk riski ile karşı karşıya kalmaktadır.

Boşanma sonrası kadınlar için ilerleyen bölümlerde de değinilecek olan , devlet tarafından “dul maaşı” adı altında yardım sağlanmaktadır.2 ayda bir sağlanan bu yardımın 2020 yılı itibariyle tutarı 550 TL ‘dir.

Toplum yapısı içerisinde kadınların eğitim süreçlerini tamamlamadan erken yaşta evlenmeleri, ilerleyen dönemlerde boşanma durumları yaşamaları durumunda kadınların maddi olarak sorunlar yaşanmalarına sebep olmaktadır.

Tablo 6: 1990-2019 Yılları Arası Türkiye’deki Evlenme Yaşları (Kadınlar)

Yıllar	Yaş	Yıllar	Yaş
1990	22	2011	23.3
2001	22.2	2012	23.7
2002	22.7	2013	23.6
2003	22.7	2014	23.7
2004	22.8	2015	23.9
2005	22.8	2016	24
2008	22.9	2017	24.6
2009	23	2018	24.8
2010	23.3	2019	25

Kaynak: UNECE Statistical Database ve TÜİK 2010-2019 Evlenme ve Boşanma İstatistikleri

2000’li yılların başlarında kadınların evlilik yaş ortalaması 22,7 iken, 2018 sonrası evlilik yaş ortalaması 25’e kadar ilerlemiş bulunmaktadır. Rakamlardan anlayabileceğimiz üzere evlilik yaşı, günümüz koşullarında kadınların eğitimlerini tam anlamıyla tamamlayıp, kariyer hedeflerine ulaştıktan sonraki dönemlerine denk gelmektedir. Günümüzde evlenme yaşlarında iyileşmeler gözükse de, geçmişte erken yaşta evlilik yapmış olan kadınların var olduğu gerçeği hala geçerliliğini sürdürmektedir.

2.2 Dünyada ve Türkiye’de Kadın Yoksulluğu

2.2.1 Günümüzde Dünya’da Kadın Yoksulluğunun Görünümü

Yoksulluk küresel bir sorun olarak dünyada cinsiyet ayrımı yapmaksızın evrensel boyutlarda kendini göstermektedir. Süreci yaşayan ülkelerin farklı olmasıyla beraber, bireylerin süreçten etkilenme biçimleri de farklıdır. Dünya bankası tarafından yoksulluğun belirlenmesinde bir ölçüt olarak kullanılan günlük 1.90 \$ paritesinin altında kalan bireyler yoksul olarak nitelendirilmektedir.

Aşırı yoksulluk içinde yaşayan insanların sayısı 1990 ile 2015 arasında 1,9 milyardan 836 milyona düşmek suretiyle, yarıdan fazla azalmış olsa da, hala çok sayıda insan en temel insani gereksinimleri karşılama savaşı vermektedir (UNDP, 2020).

Dünya nüfusunun 2018 yılı verilerinde dayanarak yaklaşık 7,5 milyar olduğu bilinmektedir. Bu nüfus içerisinde, mal ve hizmet üretimini yapan %10 'luk nüfus , dünya gelirinin de büyük bir kısmında pay sahibi olmaktadır. Bununla beraber, dünya nüfusunun neredeyse 1/6'lık kısmına denk gelen (2016 yılı Afrika kıtasının nüfusu 1,216 milyar) Afrika kıtası ise günlük 2 dolarlık sınırın altında yaşamlarını idame ettirmek zorunda kalarak ,bu paydan yararlanamayan grupta yer almaktadır.

Tablo 7: Dünyada Bölgeler Bazında 2019 Yılı GSYİH Değerleri

ÜLKE	EN SON DEĞER (MİLYON DOLAR)
Türkiye	761,425.50
Orta Avrupa ve Baltık	1,668,851.93
Doğu Asya ve Pasifik	26,987,767.53
Avrupa ve Orta Asya	22,792,819.66
Sahra altı Afrika	1,751,180.04
Avrupa Birliği	15,626,448.48
Orta Doğu ve Kuzey Afrika	3,649,607.78
Arap Devletleri	2,817,414.58

Kaynak: World Bank Data ,

https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?locations=TR&most_recent_value_desc=false

Tablo 7 'de gayrisafi yurtiçi hasılanın dünyada bölgesel bazda gösterilmiştir. Dünya Bankası tarafından sağlanan bu veriler ışığında, ekonomik büyüme ve gelir dağılımında adaletin sağlanması durumlarında, ülkelerin gayrisafi yurtiçi hasıllarında iyileşmeler gözükmemektedir. Dünyadaki bölgesel durum incelendiğinde, Sahraaltı Afrika ülkelerinin mevcut durumunun iyileştirilmesi gerekliliği görünmektedir.

Kadınların yoksulluğu yaşaması, erkeklerden daha olasıdır. Ülkemizde ve dünyada kadınlar yoksulluk ve beraberinde getirdiği sıkıntıları yaşamaktadır. Dünya nüfusunun yoksulluktan en fazla etkilenen bölgesi Sahra-altı Afrika'dır. Bölgede yaşayan nüfusun günlük 1.90 \$ 'dan az bir gelirle hayatlarını sürdürmeye çalıştıkları görülmektedir.

Her ne kadar dünya, 2030 yılına dek yoksulluğu minimize edeceğini iddia etse de Afrika'da 1990'lardan günümüze dek gelen ,yer yer ilerlemeler kaydedilse de yoksulluğun arttığı bir gerçektir. Dünya Bankası istatistiklerine göre, 1990 lar'da yoksulluğu yaşayan Afrikalı sayısı 278 milyon iken, bu oran 2015 itibariyle 413 milyona yükselmiştir (Christiaensen vd.. 2019).

Yapılan araştırmalar sonucunda Afrika'da kadın ve erkek yoksulluk oranlarının birbirlerine oldukça yakın olduğu görülmüştür. Yoksul kadınların oranları %50.2 iken erkeklerin oranı %49.8'dir (Christiaensen vd..2019).

Oranlar birbirlerine ne kadar yakın olsalar da kadınlar, eğitim, sağlık, gelir getirici faaliyetlerde bulunma vb . alanlarda dezavantajla karşılaşmaktadır. Tüm bunların yanında, kadınlar ; düşük ücret, mülkiyet hakkına sahip olamama ve sosyal kısıtlamalarla da karşı karşıya kalmaktadırlar.

Kadınların ekonomik, siyasi , sosyal birçok alanda dezavantajlı oluşları ve evlilik bağıyla beraber tüm bu alanlardan kısmi de olsa yararlanmaları, evlenmelerini zorunlu kılmakta ve boşanmaktan da uzak durmaktadırlar. Çünkü boşandıkları takdirde, yaygın olan bir uygulama olan mallardan men ve oturdukları evden uzaklaştırılıp yoksullukla karşı karşıya bırakılmaktadırlar (Gaddis vd..2019: 147).

Birleşmiş Milletler Kadın Biriminin (UN Women) 2019 yılında yaptığı araştırma sonucunda, dünyadaki 39 ülkede kız ve erkek çocuklarının mirastan eşit pay almadığı görülmüştür. Küresel işgücüne katılım oranları kadınlarda %63 iken erkeklerde %94 olmuştur. Ayrıca ücretsiz ev içi çalışmada kadın sayısının oranı erkeklerin üç katı olmuştur (www.skdturkiye.org, 2020).

Dünya genelinde kadınların bir çoğu, kayıt dışı sektörlerde, düşük ücretlerle, sosyal koruma olmaksızın istihdam edilmektedirler. Halihazırda kayıt dışı oluşları bu kadınlara ulaşımı da zorlaştırmaktadır. Bu yüzden kadınların formal sektörlerde ve sosyal güvenlik hakları korunarak istihdam edilmeleri gerekmektedir. Bu sayede kadınların yoksullukla karşılaşmasının önüne geçilebilir.

Tablo 8: Dünyada Cinsiyete Göre İşgücüne Katılım Oranları (15-64 yaş)

	Yıllar	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Almanya	Kadın İGKO	70,8	71,9	71,9	72,6	72,9	73,1	73,6	74,0	74,3
	Erkek İGKO	82,4	82,7	82,5	82,6	82,5	82,1	82,2	82,4	82,9
Avrupa Birliği	Yıllar	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
	Kadın İGKO	64,6	64,9	65,7	66,2	66,7	67,0	67,5	68,0	68,4
	Erkek İGKO	77,8	77,7	78,0	78,2	78,3	78,5	78,8	79,1	79,4
G-7 Ülkeleri	Yıllar	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
	Kadın İGKO	66,6	66,5	66,7	67,0	67,3	67,4	68,0	68,6	69,2
	Erkek İGKO	80,2	79,8	79,9	79,9	79,8	79,9	80,2	80,4	80,6
Güney Afrika	Yıllar	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
	Kadın İGKO	48,4	49,0	49,4	50,4	50,7	52,1	52,2	53,6	53,2
	Erkek İGKO	63,3	62,8	63,3	63,4	63,7	65,1	65,4	66,1	65,6
İz an da	Yıllar	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018

Kadın İGKO	82,7	82,4	83,3	84,3	84,2	85,5	86,2	85,7	84,5
Erkek İGKO	88,2	87,8	87,6	88,8	89,1	90,3	91,8	90,8	89,9

Tablo 8'in devamıdır.

Kaynak: OECD , <https://stats.oecd.org/> E.T: 10.06.2020

Tablo 7 'ye baktığımızda dünyada işgücüne katılım oranlarını ülkeler ve cinsiyet bazında görmekteyiz. Kadınların çalışma hayatına katılımlarının en fazla olduğu ülkenin İzlanda olduğu görülmektedir. İzlanda, kadınların çalışma hayatında varlığı ile sağladığı başarı ile Avrupa Birliğini ve diğer birçok ülkeyi geride bırakmıştır. İzlanda'nın bu başarısının sırrı olarak geçmiş deneyimlerinde bahsetmek mümkündür. Yüzyıllar öncesine dayanan tarihsel süreçte kadınların, eşlerinin geçim sağlamak amacıyla balıkçılık ile uğraşması neticesinde, geriye kalan bütün görevleri üstlerine almaları ile süreç şeklini almıştır. Eşlerinin aylar süren deniz seferlerinden dönemeyeceklerinin bilincinde olan kadınlar, bu süreç içerisinde ekonomik ve tarımsal faaliyetleri kendi başlarına yürütmüş, evlerinin ve çocuklarının bakımlarını da üstlenmişlerdir. Geçmiş deneyimlerinin, İzlanda'nın bugün sahip olduğu yüksek işgücüne katılım oranlarına etki ettiği söylenebilir.

İşgücüne katılımın en düşük oranlarda seyrettiği bölgenin ise Güney Afrika kıtası olduğunu görmekteyiz. Halihazırda dünya genelinde yoksulluğun en fazla yaşandığı ve hissedildiği bölge olan Güney Afrika'da, bu durumun iyileştirilmesi ve yoksulluğun azaltılması için çalışmalar yapılmaktadır. Bu çalışmaların artırılması, bölgede yaşayan bireylerin, temiz suya, sağlıklı yaşam alanlarına, gıda, eğitim ve diğer hizmetlere erişiminin sağlanması açısından önem arz etmektedir. Yoksulluğu en fazla yaşayan kadın ve çocukların ve süreçlerden etkilenme oranının azaltılması gerekliliği önemini korumaktadır.

Dünya genelinde , kadınların işsizlik oranlarına bakıldığında, geçmişten günümüze dek yapılan küresel işsizliği azaltma ve bu sayede yoksulluğu önleme notasında yapılan çalışmaların etkisinin fazla olduğunu görememekteyiz. Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO), 2019 tarihinde yayınlamış olduğu, “Dünyada İstihdam ve Sosyal Görünüm: Eğilimler” raporuna göre, öncelikli olarak dünya genelinde birçok kişi , insan onuruna yaraşır iş ilkesinin aksine, yetersiz çalışma koşullarında istihdam edilmektedir. 2018 yılı verileri baz alınarak yapılan araştırmada, dünya üzerindeki 3,3 milyar kişinin çoğunluğu refahtan uzakta ve ekonomik güvencesizlikler altında çalışma hayatlarını sürdürmektedir (www.ilo.org, 2019).

Rapor , bir diğer önemli konu olan işgücüne katılımı cinsiyete dayalı eşitsizlikten de bahsetmektedir. Erkeklerde % 75 oranında seyreden işgücüne katılım oranı, kadınlarda %48 oranını geçememektedir.

Kuzey Amerika ve doğu Avrupa gibi gelişmiş ülkelerin bulunduğu bölgelerde, kadınların işsizlik oranlarının erkeklere nazaran daha düşük oranlarda seyrettiği görülmektedir. Buna karşılık, geleneksel toplum yapılarını sürdürmekte olan Kuzey Afrika ve Arap Ülkelerinde kadınların işsizlik oranlarının erkeklerinkinin iki katı olduğu görülmektedir.

Kadınların bu toplumlarda istihdam edilseler dahi, kayıt dışı işlerde ya da ücretsiz aile işçisi olarak yaşamlarını sürdürdükleri görülmektedir.

Dünya genelinde, 2019 yılında kadınların işgücüne katılım oranları, %47,2 iken bu oran Arap devletlerinde % 18 , Afrika bölgesinde % 54,3 olarak belirlenmiştir. Yine bu dönemde dünyada işsizlik oranı %5,4 iken. Afrika Bölge'sinde ise kadın işsizlik oranı %7,5, erkek işsizlik oranı ise %6,3, Arap Devletlerinde kadınlarda,% 18,5 erkeklerde ise bu oran % 6,1'dir (M.Çağlar Özdemir, 2019).

2.2.2 Türkiye’de Kadın Yoksulluğunun Durumu

Kadınlarla ilgili olarak yoksulluk araştırmalarına yönelik detaylı çok fazla veri olmamasına karşın, ülkemizde kadınların siyasi, sosyal ve ekonomik birçok alanda yoksulluğu yaşadıkları bilinmektedir.

Öncelikli olarak kadın yoksulluğunu tetikleyen en önemli etkenlerden biri olan eğitimden bahsetmek gereklidir. Kız çocuklarının eğitimlerine tam anlamıyla devam etmeleri , bitirip bağımsız birer birey olabilmeleri yönündeki ilk ve en önemli adımdır.

2019 yılı itibariyle, ülkemiz nüfusunun %50.2'sini erkekler oluştururken, %49.8'ini kadınların oluşturduğu görülmektedir. Ülkemizde okuryazarlık kriteriyle araştırma yapıldığında, 2008-2018 yılları arasındaki on yıllık zaman diliminde, kadınların okuma yazma bilmeme oranı, erkeklerin oranından daha fazla olduğu görülmüştür.

Tablo 9: 2010-2019 Yılları Arası 15 Yaş Üzeri Okuma-Yazma Bilmeyen Kadın Sayısı

Yıllar	Kadın Nüfusu	Yıllar	Kadın Nüfusu
2010	3,114,787	2015	2,166,887
2011	2,611,620	2016	2,077,950
2012	2,310,241	2017	1,974,567
2013	2,200,072	2018	1,872,141
2014	2,191,302	2019	1,738,225

Kaynak : TÜİK Merkezi Dağıtım Sistemi

Kadınların eğitim durumlarına göre yoksulluğu yaşama oranları incelendiğinde , eğitim-yoksulluk ilişkisini yakından görebilmekteyiz. 2018 yılında yapılan araştırmaya göre; okur-yazar olmayan kadın yoksul oranı %35 iken, eğitim seviyesi lise ve dengi okul mezunu kadınların yoksulluk oranının %10,3, yükseköğretim mezunları kadınların yoksulluk oranının %3,7 olduğu tespit edilmiştir (TÜİK Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması, 2018). Kadınların, eğitim seviyeleri yükseldikçe çalışma hayatına katılımları kolaylaştığından ötürü, yoksulluğu yaşama oranları da azalmaktadır.

Ülkemizdeki ekonomik göstergeleri incelendiğinde, kadın ve erkeklerin ekonomik katılımları arasında farklar olduğu görülmektedir.

Tablo 10: 15-64 Yaş Arası Bireylerin İşgücü İstatistikleri

Yıl	Cinsiyet	İstihdam Oranı	Cinsiyet	İstihdam Oranı
2012	Kadın	26,3	Erkek	65
2013	Kadın	27,1	Erkek	65,2
2014	Kadın	29,5	Erkek	69,5
2015	Kadın	30,5	Erkek	69,8
2016	Kadın	31,2	Erkek	70
2017	Kadın	32,2	Erkek	70,7
2018	Kadın	32,9	Erkek	70,9
2019	Kadın	32,2	Erkek	68,3

Kaynak: TÜİK, Haber Bültenleri 2012-2019

Ülkemizde ve dünyada kadınların ekonomik bağımsızlıklarını kazanmaları son derece önemli bir olgudur. Türkiye'deki mevcut duruma baktığımızda tablo da görüldüğü üzere, kadınların istihdam oranlarında yıllar bazında iyileşme görülse de erkeklerin istihdam oranları kadınların istihdam oranından oldukça fazla oranlarda seyretmektedir. 2012 yılında kadınların istihdam oranı % 26,3 iken, 2019 yılı itibarı ile bu oran %32,2 'ye yükselmiştir. Oran yükselmiş olsa da hala yeterli seviyeye yükselememiştir.

Kadınların istihdama katılamamasının nedenleri arasında; eğitim yetersizliği, esnek çalışmanın olmayışı, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanamaması, çalışanlara sağlanan çocuk bakım hizmetlerinin yetersiz oluşu gösterilebilir (Metin ve Arabacı Kariman, 2013).

Bu doğrultuda, kadınların istihdam edilmesini sağlayabilmek amacıyla, çeşitli uygulamalara gidilmesi gerekliliği bulunmaktadır. Öncelikli olarak, kız öğrencilerin Türkiye'de ve dünyada eğitimlerine dikkat gösterilmesi gerekmektedir. Zorunlu eğitim süreleri içerisinde her öğrencinin bu süreyi doldurması gerekli olsa da, bu süre dolmadan eğitimden uzaklaşan kız öğrencilerin varlığı bilinmektedir. Bu uzaklaşmanın gerçekleşmemesi için gerekli önlemlerin alınması gerekmektedir. Zorunlu eğitim süresi sonrasında isteğe bağlı olarak devam edilen üniversite eğitimi, bireylerin meslek kazanımlarında temel arz etmektedir. Bu eğitimden yararlanmak isteyen ancak yararlanma noktasında maddi yetersizlikler çeken öğrencilerin keşfedilerek, eğitimlerine destek olunup, kendi ayakları üzerinde duran bireyler olmalarına yardımcı olunması sağlanabilmektedir.

Üniversite ve diğer yüksek öğrenim kurumlarına devam etmeyen kadınların istihdamı noktasında mesleki eğitim kursları hayati önem taşımaktadır. Bu kurslara devam eden kadınlara, yeni meslekler öğretilerek, kariyerlerine yön verme şansı tanınmaktadır. Bu

noktada , mesleki eğitim kurslarının sayısı ve niteliğinin artırılması ve istihdamda olmak isteyen her kadının bu kurslara erişiminin sağlanması gerekmektedir.

Sonuç olarak, gerek kadınların mesleki eğitimine katkı göstererek istihdamları sağlanırken, gerekse esnek çalışma sisteminin yaygınlaştırılması ise kadınların istihdama katılımları sağlanabilir.

Tablo 11: Satın alma Gücü Paritesi (SGP) Kullanılarak Hesaplanan Gelire Dayalı Göreli Yoksulluk Sınırına Göre Türkiye’de Yoksulluk Oranları (2010-2018)

Yıllar/ SGP	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
%40	%9,5	%9,2	%9,2	%8,2	%7,8	%7,8	%7,5	%6,6	%7,2
%50	%16,1	%15,3	%15,1	%13,9	%13,8	%13,8	%13,4	%12,3	%13,3
%60	%22,8	%22,0	%21,8	%21,5	%20,9	%21,0	%20,8	%19,4	%20,5
%70	%29,9	%29,2	%29,7	%28,7	%28,4	%28,3	%27,9	%27,5	%28,2

Kaynak: TÜİK Yoksulluk İstatistikleri (2010-2018)

TÜİK tarafından hazırlanmış olan tablodaki istatistiklerde, dört farklı göreli yoksulluk sınırı belirlenmiştir. Bu sınırların altında eşdeğer hane halkı kullanılabilir gelire sahip olanlar yoksul olarak tanımlanmıştır. 2010 yılında % 40lık dilimde yer alan nüfusun yoksulluk oranı % 9.5 iken bu oran 2018 yılında %7.2 ‘ye düşmüştür. %50 ve %60’ lık dilimde yer alan yoksulluk oranları, 9 yıllık süre içerisinde belli oranlarda azalmış olsa da bu azalma %70lik dilimi çok fazla etkilememiştir. Yaklaşık on yıllık zaman dilimi içerisinde , %40, 50 ve 60’lık dilimlerde belli azalmalar yaşansa da %70’lik sınırın altında yaşayan nüfusun oranı, hali hazırda oldukça yüksek oranlarda seyretmektedir.

2.3 İnsani Gelişmişlik Açısından Kadın

Bir ülkenin ekonomik olarak yeterli kaynaklara sahip olması, o ülkenin gelişmiş bir ülke olduğunu göstermemektedir. Gelişmişlik kavramından tam olarak bahsedilebilmesi için , o ülkenin eğitim, sağlık, kültür, yoksulluk, toplumsal cinsiyet eşitliği gibi konularda gelişmişliğin tam anlamıyla sağlamış olması gerekmektedir. Yani, gelişmişlik olgusunun tam manasıyla var olabilmesi için ekonomik kapasitenin yanı sıra sosyal ve insani gelişmişlik unsurların da var olması gereklidir.

İnsani gelişmişlik kavramı, 1990 yılında Birleşmiş Milletler Kalkınma Programının yayımlanmış olduğu “İnsani Gelişme Endeksi” ile beraber popülerlik kazanmış bir kavramdır. Bu raporla beraber, insani gelişmişlik, devletleri eşitsizlik ile mücadelelerine , insani gelişme kalitesine, kadınların güçlendirilmesi yönündeki adımlarına ve çevresel sürdürülebilirlik göstergelerine göre inceler.

İnsani gelişmişliğin önemli bir göstergesi olan toplumsal cinsiyet eşitliği kavramı, İnsani gelişme raporları hazırlanırken incelenen bir kavramdır. Cinsiyete dayalı toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri üç farklı boyutta yansıtan Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi (TCEE) ilk defa 2010 İnsani Gelişme Raporu'nda tanıtılmıştır. Toplumsal cinsiyetin, anne ölüm ve ergen doğurganlık oranları, kadının güçlendirilmesi, siyasi katılımları (kadın milletvekili sayısı vb.) kadınların ve erkeklerin eğitime (orta ve yükseköğrenime) devam etme oranları ve kadın ve erkek bireylerin işgücüne katılım oranları gibi alanları incelenmektedir.

2019 yılında yayınlanan İnsani Gelişme Endeksinde Türkiye 189 ülke arasında 59.sırada yer alarak önceki senelerde yer aldığı “yüksek insani gelişme “ kategorisinden çıkarak, ilk kez “en yüksek insani gelişme” kategorisine yükselmiştir. İnsani gelişme endeksinde Norveç, İsveç, İrlanda gibi ülkeler ilk sıralarda yerlerini almışlardır. Raporda, üreme sağlığı, kadının güçlendirilmesi ve ekonomik faaliyetler alanlarında cinsiyete dayalı eşitsizliklere ilişkin bulguların yer aldığı Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi de açıklanmıştır. Ancak ülkemizde toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri bu raporu olumsuz etkilemiştir. Türkiye, bu raporda, incelenen 162 ülke arasında 66. Sıraya yerleşmiştir (UNDP, 2019).

Bu raporlar ışığında, insani gelişmenin tam anlamıyla sağlanabilmesinin kadınların güçlendirilmesi ile mümkün olabileceğini görmekteyiz. Yalnızca kadınların ekonomik olarak güçlendirilmeleri de yeterli olmamaktadır. Çünkü, kadınların yalnızca istihdam edilmeleri ve ekonomik özgürlük kazanmaları, insani gelişmişliğin tam anlamıyla sağlandığı anlamına gelmemektedir. Ekonomik bağımsızlığın yanında kadınların, sağlık alanında tam manasıyla bilinçlendirilmeleri ve sağlık hizmetlerinden yararlanarak kadın hastalıkları ve hastalıklardan kaynaklı ölümlerin engellenmesi gerekmekte, aynı zamanda siyasi temsil ve karar alma mekanizmalarında da kadınların sayısının artırılması gerekmektedir.

Dünyada kadınların siyaset, çalışma hayatına katılım ve toplumsal ve sosyal diğer alanlara katılımlarını incelediğimizde, öncelikli olarak kadınların çalışma hayatlarına katılımlarını incelememiz gereklidir. Dünyada kadın ve erkeklerin işgücüne katılım oranları, karşılaştırılmalı olarak, ILO'nun verilerine dayanarak aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 12: 2000-2023 Arası Dönemde Dünyada İşgücüne Katılım Oranları (Toplam)

YILLAR	KADIN	ERKEK	TOPLAM
2010	48.8	76.0	62.4
2011	48.5	75.9	62.1
2012	48.3	75.8	62.0
2013	48.2	75.6	61.9
2014	48.1	75.5	61.8
2015	48.1	75.3	61.7
2016	48.1	75.1	61.6
2017	48.2	75.0	61.6

2018	47.9	74.9	61.4
2019	47.7	74.7	61.2
2020	47.5	74.5	61.0

Tablo 12'nin devamıdır.

Kaynak : ILO World Employment and Social Outlook – Trends 2019

Kadınların ve erkeklerin işgücüne piyasalarına dahil olmada eşit fırsatlara ve rakamlara sahip olmadığını tabloda görmekteyiz. İşgücü ve çalışma hayatının yanı sıra toplum tarafından kadınlara uygun görülen mesleklerde kadınların istihdam etmesi gerekliliği yönünde bir düşünce olduğu görülmektedir. Toplumun bazı kesimlerinin nezdinde kadınların yapması gereken işlerin başında ev hanımlığı yer alırken, diğer bir kesimde yer alan bireyler ise, kadınların beden gücü gerektirmeyen ve çoğunlukla “masa başı” olarak adlandırılan işlerde çalışmalarını gerektirdiğini düşünmektedir. Buradan hareketle mesleklere giydirilen cinsiyetler ortaya çıkmaktadır. Yani hemşirelik dendiğinde akıllara “kadın” figürü gelirken, mühendis dendiğinde akıllara “erkek” figürlerin gelmesi durumları yaşanmaktadır.

Profesyonel olarak eğitimlerini tamamlayarak iş hayatlarına atılan kadınların en fazla tercih ettikleri meslekler hemşirelik, öğretmenlik ve bankacılık gibi mesleklerin olduğu görülmektedir.

Kadınların siyasi katılımları söz konusu olduğunda ülkemizde bu oranın halen gelişmekte olduğunu görmekteyiz.

Tablo 13: Dünyada Kadın Milletvekilleri Verileri (2020)

Sıra Numarası	Ülke	Toplam Milletvekili Sayısı	Kadın Milletvekili Sayısı	Kadın Milletvekili Oranı
1	Ruanda	80	49	% 61.3
2	Küba	605	322	% 53.2
3	Bolivya	130	69	% 53.1
4	Meksika	500	241	% 48.2
5	İsveç	349	165	% 47.3
6	Grenada	15	7	% 46.7
7	Namibiya	104	48	% 46.2
8	Costa Rica	57	26	% 45.6
9	Nikaragua	92	41	% 44.6
10	Güney Afrika	393	168	% 42.7
.....	.....	.....	.....	.....
119.	Türkiye	596	104	% 17.4
192	Vanuatu	52	0	% 0.0

Kaynak : <https://tr.euronews.com/> E.T: 10.06.2020

Parlamentolar arası Birlik organizasyonu tarafından ülkelerin son seçimleri neticesinde meclislerinde yer alan kadın milletvekili sayılarını inceleyen bir araştırma yapılmaktadır. Bu araştırma neticesinde tabloda görüldüğü üzere, kadınların kendi ülkelerindeki siyasi katılımları incelenmektedir. Ülkemiz 192 ülke arasında yapılan araştırmada 119. sırada yerini almıştır. Araştırmalar neticesine baktığımızda, ülkemizde kadınların toplumun her alanına katılımları etkin bir biçimde sağlanması gerekmektedir. Kadınların sahip oldukları hakları “pozitif ayrımcılık” olarak değil, tabi hakları olduğu için kendiliğinden kullanabiliyor olmaları gerekmektedir. Sahip oldukları haklar, kadın ve erkek bireyler için de sonradan verilmiş olarak algılanmadan, doğuştan sahip olduğumuzun bilinciyle hem bireyler hem de toplum nezdinde algılanması gerekmektedir. Ülkemizde, kadın muhtarların, belediye başkanlarının, kaymakamların, valilerin, milletvekili ve bakanların sayılarının daha fazla olması gerekmekte ve bu doğrultuda, kadınların siyasi hayata katılımlarının artırılması yönünde adımlar atılması gerekmektedir.

2.4 Dünya’da Kadın Yoksulluğunu Önlemeye Yönelik Faaliyetler

Kadınların, yoksulluğu erkeklerden farklı olarak deneyimledikleri ve sorunun müdahale edilmesi gerekliliği, hem ülkemizde hem de dünyada otoritelerce fark edilmiş ve yeni uygulamalara gidilmesi yönünde farklı birçok adım atılmıştır.

Kadın yoksulluğu kavramının önemini görerek, bu kavrama yönelik olarak, dünyada çeşitli uygulamalara imza atılmıştır. Öncelikli olarak, kadın yoksulluğuna yönelik olarak, bu sorunla mücadele edilmesi için yaptığı çalışmaları ile dünya kamuoyuna bu olguyu duyuran Birleşmiş Milletler ilk ve öncelikli olarak bahsedilmesi gereken kurumdur. İmzaya açtığı sözleşmeler ve belgelerle, imzacı devletlere kadın yoksulluğunu önleme noktasında görev ve ödevler yüklemektedir.

Öncelikli olarak bu sözleşmelerden biri olan “Birleşmiş Milletler Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW)”, 1979 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda kabul edilmiştir.

CEDAW sözleşmesinin temel amacı, toplumsal hayatın her alanında (siyaset, sosyal ve ekonomik hayat, kültür-sanat,spor vb.) kadın –erkek eşitliğini sağlamak ve bu doğrultudaki engellerden olan stereotipleşmiş kadın-erkek önyargılarını ve pratikteki uygulamaları ortadan kaldırmayı amaç edinmiştir.

Birleşmiş Milletlerin temel insan hakları sözleşmelerinden biri olan CEDAW, imzacı devletlerde , kadın haklarını güvence altına almaktadır. Ayrıca bu devletlerde, kadına yönelik siyasi, sosyal, ekonomik ayrımcılığın önlenmesini, kadınların toplumsal cinsiyete dayalı dezavantajlarının ortadan kaldırılmasını ve kadınların her alanda durumlarının iyileştirilmesi yönünde uygulamalar ve yaptırımlar yapılmasını sağlamaktadır

Sözleşme, kadınlara yönelik birçok alanda eksiklikleri belirterek “Yoksulluk içinde bulunan kadınların yiyecek, sağlık, eğitim, öğretim ve iş imkanları ile diğer ihtiyaçlarını karşılamada yeterli imkanı bulamamalarından kaygı duyarak” prensibiyle, her türlü ayrımcılığın önlenmesi yönünde tedbirleri ve uygulamaları içermektedir. (www.tbmm.gov.tr) .

CEDAW, 1979 yılında BMGK’da kabul edilip, 1981’de yürürlüğe girmiştir. Türkiye Cumhuriyeti, sözleşmeyi 1985 yılında kabul etmiş, 1986 yılında yürürlüğe girmiştir. Ancak Türkiye, sözleşmenin 5. maddesinin 2. ve 4. fıkraları ile 16. maddesinin 1. fıkrasının (c), (d), (f) ve (g) bendlerine ve 29 .maddenin 1. fıkrasına çekince koymuştur (www. humanrightscenter.bilgi.edu.tr, 2020) .

CEDAW’a taraf olan devletlerin “Komite tarafından incelenmek üzere Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine, bu Sözleşme hükümlerine etkililik kazandırmak için aldıkları yasal, yargısal, idari ve diğer tedbirleri ve konuda kaydedilen gelişmeleri içeren bir rapor sunmayı taahhüt eder.” şeklindeki 18. madde gereğince raporun sunulması, ülkemizde Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM) tarafından yapılmaktadır.

Kadınlar özelinde atılan bir diğer önemli adım olan “Pekin Deklarasyonu” 4-15 Eylül 1995 tarihinde Çin’in başkenti Pekin’de gerçekleştirilen Dördüncü Dünya Kadın Konferansı’nda kabul edilmiş ve Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’na 15 Eylül 1995’te onaylanmıştır.

Konferansa katılan devletler, dünyada yoksulluğun arttığını, bu durumdan özellikle kadın ve çocukların etkilendiğini kabul etmişler ve hususta önemli maddelerde mutabık olmuşlardır. Özellikle, 26.madde de “İstihdam dahil kadınların ekonomik bağımsızlığını yaygınlaştırmaya ve ekonomik yapıda değişiklikler yapma ve kalkınmanın vazgeçilmez elemanı olan kırsal bölgedekiler dahil bütün kadınların üretim kaynaklarına, fırsatlara ve toplumsal hizmetlere eşit ulaşmasını sağlama yoluyla yoksulluğun yapısal nedenlerine inerek kadınların üzerindeki devamlı ve artan yoksulluk yükünü yok etmeye;” şeklinde belirterek kadın yoksulluğu konusuna verdikleri önemi göstermişlerdir (TBMM, 1995).

Pekin Deklarasyonuna ek olarak imzalanan “Eylem Platformu”, anlaşmada belirtildiği üzere “ Kadının ilerlemesi için Nairobi İleriye Yönelik Stratejilerinin uygulanmasını hızlandırmayı ve kadınların, ekonomik, sosyal, kültürel ve politik karar verme süreçlerinde tam ve eşit paya sahip olmalarını sağlayarak, toplumun ve özel yaşamın bütün alanlarına aktif katılımlarını önleyen engelleri ortadan kaldırmayı amaçlamaktadır” (TBMM, 1995).

Eylem Platformu , kadın yoksulluğu konusunda önemli kararlara varılan bir platform olmuştur. “Kadın ve yoksulluk”, başlığı altında, kadınların yoksulluk durumları ve bununla mücadele edilmesi için alınması gereken önlemlerden bahsedilmiştir. Kadın yoksulluğunun sebepleri olarak, başta cinsiyet eşitsizliği ve buna paralel olarak göç ile aile içerisinde meydana gelen değişimlerdir. Eylem Platformu bu konuda, makroekonomik politikalar uygulanması gerektiğini, politikaların uygulanmadan önce cinsiyet analizleri yapılması gerektiğini belirtmektedir. Çünkü, kadın yoksulluğunu engellemek için makroekonomik politikaların ve ülkelerin sosyal politikalarının birlikte çalışmaları ve hem kadınların hem erkeklerin bu politikalardan eşit şekilde etkilenmeleri gerekmektedir (TBMM, 1995).

Kadınların güçlendirilmesi gerekliliği, yoksulluğun önlenmesi yönünde önemli bir adımdır. Çünkü kadınlar, toplumun her alanında, ücretli-ücretsiz, emekleriyle var

olmaktadırlar. Bununla beraber sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması kadınların ekonomik, siyasi, sosyal kültürel başta olmak üzere toplumsal tüm alanlara eşit olarak katılabilmeleri ve bu alanlarda erkeklerle eşit statüye sahip olabilmelidirler (TBMM, 1995).

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu nezdinde, 16 Aralık 1966 tarihinde imzaya açılan ve 3 Ocak 1976 tarihinde yürürlüğe girmiş olan “Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme” ile, toplumsal ve ekonomik hayata yönelik önemli düzenlemelerde bulunulmuştur. Türkiye, bu sözleşmenin 13. Maddesinin 3. Ve 4. Paragraflarına çekince koyarak , 15 Ağustos 2000 tarihinde imzalamıştır.

Sözleşmenin 3.maddesi ile, öncelikli olarak, sözleşmede belirtilecek olan hükümlerin kadın ve erkeklere eşit olarak uygulanacağı güvence altına alınmıştır. 7.maddesi ile, eşit işlere eşit ücretin ödenmesi gerektiği, kadın-erkek çalışan ayrımı yapılmaksızın herkese aynı çalışma koşulunun sağlanması gerektiği, kadınların çalışma koşullarının erkeklerden daha kötü ya da aşağıda olamayacağı ve yine aynı iş için aynı ücreti almaları gerektiği belirtilmiştir.

Sözleşmenin 10.maddesi ile, kadınlara doğumdan önce ve sonra olmak üzere belirli sürelerde koruma sağlanması, çalışan annelerin de bu dönemde izinli sayılması kararlaştırılmıştır. 11. Madde ile, herkesin kendi ve ailesi için yeterli beslenme, giyinme , barınma koşullarına sahip olması gerektiği, bunun bir hak olduğu ve bu hakkın taraf devletler tarafından güvence altına alınması gerektiği de eklenmiştir.

Bir diğer önemli adım olan Birleşmiş Milletler Binyıl Kalkınma Hedefleri , Eylül 2000 yılında Birleşmiş Milletlerin New York zirvesinde kabul edilmiş, 8 ana hedeftir. Üye devletler, 2015 yılına kadar bu hedefleri gerçekleştirmeyi hedeflemişlerdir.

Hedeflerin ilki olan “ aşırı yoksulluğun ve açlığın ortadan kaldırılmasıdır. Bu amaç başta olmak üzere; (UNDP, 2010).

- 1990-2015 arasında günde bir doların altında geçinen insanların oranını yarıya indirmek,
- Kadınlar ve gençler dahil herkes için tam zamanlı ve üretken istihdam ve insana yakışır iş sağlamak,
- 1990-2015 arasında açlık çeken insanların oranını yarıya indirmek hedeflenmiştir.

2015 yılı raporuna göre, aşırı yoksulluk son yirmi yıl içerisinde önemli ölçüde azalmıştır. Binyıl Kalkınma Hedefleri aşırı yoksulluk içinde yaşayan insanların oranının yarı yarıya azaltılması hedefine, 2015 yılından beş yıl önce ulaşıldı. Son tahminler, günde 1,25 dolardan daha az bir parayla yaşamını sağlayan insanların oranının 1990'da yüzde 36'dan 2011'de yüzde 15'e düştüğünü gösteriyor. Küresel aşırı yoksulluk oranı 2015 itibarıyla yüzde 12'ye düşmüştür. 2011 yılına kadar Sahra altı Afrika dışındaki tüm gelişmekte olan bölgeler aşırı yoksulluk içinde yaşayan insanların oranını yarıya indirme hedefine ulaşmıştır (The Millennium Development Goals Report, 2015).

Avrupa Sosyal Şartı, sosyal ve ekonomik hakları koruyan uluslararası bağlamı olan özellikle ikinci kuşak hakları koruma altına alan bir sözleşmedir. 1961 yılında imzalanıp, 1965 yılında yürürlüğe girmiştir. Türkiye şartı, 7 Ağustos 1989 yılında onaylayarak, şartı onaylayan on altıncı ülke olmuştur.

Şarta, dönemler halinde protokoller eklenerek kapsamı genişletilmiştir. İlk protokol, 5 Mayıs 1988 tarihli protokol olup, 1992 yılında yürürlüğe girmiştir. 2 nolu protokol, 21 Ekim 1991 tarihli değişiklik protokolü iken, 3 nolu protokol ise, 9 Kasım 1995 tarihli Ek Protokol olmuştur. Son geline aşamada şart, 1996 yılında Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartı şeklini almıştır (Aydın, 2014).

Şart, sosyal ve ekonomik haklara verdiği önemi ayrıntılı maddeler ile göstermiştir. Toplumun dezavantajlı bireylerine yönelik birçok düzenleme şartta yer almaktadır. Öncelikli olarak birinci bölümünde yer alan “Herkes, yoksulluğa ve toplumsal dışlanmaya karşı korunma hakkına sahiptir.” başlığı ile yoksullukla mücadelenin altı çizilmiştir (www.tbmm.gov.tr,2021).

“Ailevi sorumlulukları olan ve çalışan ya da çalışmak isteyen herkes, herhangi bir ayrımcılığa maruz kalmadan ve ailevi sorumluluklarıyla çalışması arasında, olabildiğince, uyuşmazlık olmadan bunu gerçekleştirme hakkına sahiptir.” başlığı ile kadınların ailevi sorumlulukları olsa bile, iş hayatına katılımlarının gerekliliği ve ayrıca çalışma hayatına katılımlarında liyakat olması gerekliliği vurgulanmaktadır (TBMM,2021).

“Adil Bir Ücret Hakkı” başlıklı 4.maddesi ile çalışan kadın ve erkekler için eşit işe eşit ücret ilkesinin benimsenmesi gerekliliği gösterilmiştir.

Kadın yoksulluğu ile mücadelede bir diğer önemli adımı atmış olan Dünya Bankası, Temmuz 1944’te kurulmuş olan Washington merkezli bir organizasyondur. Genel anlamıyla, gelişmekte olan ya da az gelişmiş ülkelere çeşitli alanlarda (sağlık, eğitim, kamu yönetimi, finans.) düşük faizli ya da faizsiz krediler vererek bu alanların geliştirilmesini amaçlar (Ateş, 2014:190).

1970’lerden itibaren yoksulluğu gündemine alan ve temel hedefi haline getiren Dünya Bankası, bu doğrultuda politikalar izlemeye başlamıştır. Ancak uygulanan politikaların yoksulluğun azalması yönünde ne denli etki sağladığı tartışma yaratan bir konu olmuştur.

1970’li yıllardan itibaren yoksulluğu merkezine alan Dünya Bankası, 1980’li yıllardan itibaren Neo-liberal politikalara odaklanmıştır. 2000’li yıllarla beraber, yoksulluğun ekonominin ötesinde bir kavram olduğu yönünde tanımlamalarda bulunulsa da, yoksulluğun ölçülmesinde parasal yöntemlerin kullanılmasına devam edilmiştir (Arabacı, 2019).

Dünya bankası, kadın yoksulluğu konusuna önem veren bir organizasyondur. 2008 yılından bu yana uygulamaya koymuş olduğu “Gender Action Plan” (Cinsiyet Eylem Planı) ile kadınların yaşamış olduğu toplumun her alanındaki sorunların çözülmesine yönelik faaliyetleri ve yapılacak eylemleri belirlemiştir. Planın uygulanmasındaki ana gaye, kadınların ekonomik olarak güçlenmesinin sağlanmasıdır. Bunun yapılabilmesi için de kadınların çeşitli sektörlerde istihdam edilebilmesi gerekmektedir.

2008-2013 yıllarını kapsayan Eylem planında, “Kadın ve Yoksulluk” bölümünde kadın yoksulluğu ile mücadele kapsamında amaçlara ve izlenecek olan adımlara yer verilerek, sorumlu ve işbirliği kuruluşları belirlenmiş olup Eylem Planı, 6 aylık dönemsel toplantılar ve raporlar yoluyla izlenmektedir (Metin ve Arabacı Kariman, 2013).

2009 yılı Cinsiyet Eylem Planına yönelik yapılan değerlendirmeler, planın kadın yoksulluğunu aza indirdiğini ve bu yolla yapılması hedeflenen uygulamaların gerçekleştirilmesine yardımcı olduğu görülmüştür. Örnek olarak Nepal, Bangladeş gibi ülkelere yönelik olarak yapılmış projeler ile daha önce çok az ya da hiç ekonomik gelir elde etmemiş kadınların gelir elde etmesi sağlanmıştır.

2016-2021 Cinsiyet Eylem Planında kadın yoksulluğuna yönelik olarak, sosyal güvenlik müdahaleleri ile (sosyal yardımlar) kadınların ekonomik açıdan güçlenmelerinin sağlanması amaçlanmıştır (World Bank, 2016).

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) ise, kadınlara yönelik düzenlemeler içeren bir başka bir organizasyon olmuştur. Öncelikli olarak 1944 tarihli Philadelphia Bildirgesinde yer alan “İrk, inanç ve cinsiyetleri ne olursa olsun, bütün insanlar maddi ilerlemelerini ve manevi gelişmelerini, hür ve haysiyetli bir şekilde, ekonomik güvence altında ve eşit şartlarda sürdürmek hakkına sahiptirler.” ilkesi ile kadınların maddi ve manevi her açıdan gelişmeye hakları olduğunu ve bunu eşit şartlarda yaşamaları gerektiğine değinilmiştir (www.ilo.org, 2021) .

ILO, ülkemizin de imzacı olduğu kadınlara yönelik birçok sözleşmeye sahiptir. Bunlardan ilki “100 No’lu Eşit Ücret Sözleşmesi”dir. ILO tarafından 1951 yılında kabul edilen sözleşme ile, cinsiyet ayrımı gösterilmeksizin aynı işi yapan kadın ve erkeğin aynı ücreti almaları gerektiği vurgulanmıştır. 1958 yılında kabul edilen (ILO tarafından), 111 No’lu “Ayrımcılık” sözleşmesi ile, Philadelphia bildirgesinin öncülüğünde, çalışma hayatına girişte ve çalışma hayatı içerisindeki her türlü ayrımcılığın ortadan kaldırılmasını amaçlamıştır. 1964 tarihli 122 No’lu İstihdam Politikası sözleşmesi ile cinsiyet ayrımı yapılmaksızın herkese iş sağlanması amaçlanmıştır. Bu yolla kadın istihdamı artırılarak, üye ülkelerdeki kadın yoksulluğu oranlarının da azalması sağlanabilecektir.

Ayrıca, tüm toplumlar nezdinde fazlasıyla önemi bulunan annelik kurumu ILO nezdinde birden fazla sözleşme ile güvence altına alınmıştır. 1919 tarihli 3 No’lu “Anneliğin Korunması Sözleşmesi “ile, taraf devletlere, gebelik ve gebelik sonrası dönemler için kadınların istihdamı sırasında yaşanabilecek durumlar düzenlenmiştir.

Bu sözleşme ile, kadınların loğusalık süreçlerinde izinli sayılmaları (6 hafta) , doğum sonrası mesai saatleri içerisinde , günde iki defa 30 ‘ar dakika emzirme izni verilmesi gibi haklar sağlanmıştır.

1952 yılında Anneliğin Korunması 103 Numaralı Sözleşmede, yapılan revizeler ile annelik durumundaki kadınlara yönelik düzenlenmelere gidilmiştir. Bu sözleşme ile, annelik izninin en az 12 hafta olması gerektiği, annelerin doğum izninde oldukları süreçte de nakdi ve tıbbi yardım alabilecekleri, çocuklarını emziren annelerin belirlenen zaman dilimleri içerisinde bu haktan yararlanabilecekleri taraf devletlere bildirilmiştir.

2000 yılında oluşturulmuş olan 183 Numaralı “Anneliğin Korunması Sözleşmesi” ile, 1952 yılında hazırlanmış olan sözleşmede revizyona gidilerek, hamile veya anne olmuş kadınların, kendilerine ya da çocuklarına zarar verebilecek herhangi bir işte çalışmaları yasaklanmıştır.

Yine 183 Numaralı sözleşme ile, kadınların anne olduktan sonraki istihdamına yönelik düzenlemelere gidilmiştir. Kadınların doğum sonrası işe döndükleri dönemde işten çıkarılamayacakları ve işe döndükleri zamanda aynı pozisyondan devam edecekleri ya da eşdeğer bir maaş alabilecekleri bir pozisyondan devam etme hakları olduğu imza altına alınmıştır.

Bunlara ek olarak ülkemizin de 2009 yılında imzalamış olduğu “Ulusal Saygın İş Programı Mutabakat Zaptı” ile kadınlara toplumsal yaşamın her alanında eşitliğin sağlanması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda, toplumsal ve ekonomik hayat içerisindeki eşitsizliklerin önlenmesi ve kadınların siyasi hayata katılımlarının teşvik edilmesi yönünde çalışmalar yapılması yönünde mutabık kalınmıştır (<https://www.tbmm.gov.tr>, 2013).

2.5 Türkiye’de Kadın Yoksulluğunu Önlemeye Yönelik Faaliyetler

2.5.1 Çalışma Hayatında Kadın Yoksulluğunu Önlemeye Yönelik Faaliyetler

Kadınlar ve erkekler, çalışma hayatında istedikleri sektörde özgürce çalışma hakkına, diledikleri takdirde işten ayrılma hakkına ve ayrıca aynı işi yapan kadın ve erkek aynı ücreti alma hakkına sahiptir. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi 23.maddesinde belirtildiği şekli ile; “Herkesin çalışma, işini özgürce seçme, adil ve elverişli koşullarda çalışma ve işsizliğe karşı korunma hakkı vardır. Herkesin, herhangi bir ayırım gözetilmeksizin, eşit iş için eşit ücrete hakkı vardır” (İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, 1948).

4857 sayılı İş Kanunu çerçevesince, ayrımcılık kesin bir dille reddedilmiştir. İş Kanunun ; “İş ilişkisinde dil, ırk, renk, cinsiyet, engellilik, siyasal düşünce, felsefi inanç, din ve mezhep ve benzeri sebeplere dayalı ayırım yapılamaz.” Şeklindeki 5.maddesi çalışma yaşamında kadın-erkek, ayrımı yapmaksızın her çalışanın eşit haklara sahip olduğunu göstermiştir.

Çalışma hayatında ayrımcılığın kesin bir şekilde reddedilmesine rağmen, kadınlar, özellikle de hamilelik dönemlerinde ayrımcılıkla karşı karşıya kalmaktadır. Özellikle bu dönemlerinde kadınlar, hamile oldukları için işe alınmama ya da bulundukları mevkide yükselmemesi gibi durumları yaşamaktadırlar.

Kadınların çalışma yaşamlarına yönelik olarak yapılan önemli düzenlemelerden biri de yer altında çalıştırılmamalarına yönelik yapılan düzenlemelerdir. Uluslararası Çalışma Örgütü’nün 1935 tarihli 45 No’lu Yeraltı İşleri (Kadınlar) Sözleşmesi ile kadınların maden ocaklarında ve yer altındaki işlerde çalışmaları yasaklanmıştır. Bu sözleşme, ülkemizde 1938 yılında yürürlüğe girmiştir (ILO, 2021).

4857 sayılı İş Kanunu da kadınlara yönelik düzenlemeler içermektedir. Kanunun 72. maddesi, “*Maden ocakları ile kablo döşemesi, kanalizasyon ve tünel inşaatı gibi yer altında veya su altında çalışılacak işlerde on sekiz yaşını doldurmamış erkek ve her yaştaki kadınların çalıştırılmasını yasaklamıştır.* Yine aynı kanunun 74.maddesi ile kadınların annelik durumunda korunması amaçlanmıştır. “Kadın işçilerin doğumdan önce sekiz ve doğumdan sonra sekiz hafta olmak üzere toplam on altı haftalık süre için çalıştırılmamaları esastır. Çoğul gebelik halinde doğumdan önce çalıştırılmayacak sekiz haftalık süreye iki hafta süre eklenir. şeklindeki 74. maddesi ile kadınların doğum izinleri düzenlenmiştir. Ayrıca, kadınların gebelik dönemlerindeki düzenli doktor kontrolleri için ücretli izin verilmektedir. Kadın çalışanların on altı-çoğul gebelikte on sekiz haftalık yasal sürelerini tamamladıktan sonra altı aya kadar ücretsiz izin alabilmektedirler.

Çalışan kadınların evlenmeleri durumunda kıdem tazminatı alabilmeleri ise bir diğer önemli düzenlemedir. 1475 sayılı İş Kanunu 14.maddesi ile kıdem tazminatı düzenlenmiştir. Yasamızda düzenlendiği şekli ile, kadın çalışanların evlenmeleri sonrası işten ayrılmalari durumunda, çalıştıkları süre kadar kıdem tazminatı alabilmektedirler.

Çalışan kadınlara yönelik olarak yapılan bir diğer önemli düzenleme ise, , işverenin geçerli bir sebep göstermeden iş akdini fesih etmesi durumunda, çalışan işini geri talep etme hakkına sahiptir. Ayrıca, kadın çalışanların çoğunlukla karşılaştığı sorunlardan olan cinsel tacize yönelik olarak da, işçinin taciz ile karşılaşır karşılaşmaz iş akdini derhal fesih edebilir (Metin ve Arabacı Kariman, 2013:19).

6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanununun 30 maddesine dayanılarak çıkarılan, 16 Ağustos 2013 tarihli Resmi Gazetenin “Oda ve Yurt Açma Yükümlülüğü başlıklı 13.maddesinde iş yerlerinde kreş ve emzirme odası açılması düzenlenmiştir.

Buna göre, yaşları ve medeni halleri ne olursa olsun, 100-150 kadın çalışanı olan işyerlerinde, emziren çalışanların çocuklarını emzirmeleri için işveren tarafından, çalışma yerlerinden ayrı ve işyerine en çok 250 metre uzaklıkta bir emzirme odasının kurulması zorunlu hale getirilmiştir. Emzirme odası ve/veya yurt kurulması için gereken kadın çalışan sayısının hesabına erkek çalışanlar arasından çocuğunun annesi ölmüş veya velayeti babaya verilmiş olanlar da dâhil edilmektedir (www.resmigazete.gov.tr, 2013).

İşverenler, yurt ve emzirme odalarını müşterek olarak kurabilecekleri gibi, bu sorumluluğu devlet tarafından yetkilendirilmiş olan yurtlar ile yapacakları anlaşma ile bu kurumlara vererek, yurt ve emzirme odalarının açılışını bu kurumlar aracılığı ile de sağlayabilirler.

Kadınların çalışma hayatından uzak oluşlarının yoksulluğu tetiklediği görülmektedir. bu yüzden çalışma hayatına katılımları ve burada kalabilmeleri için yukarıda bahsedilen uygulamalar yapılmaktadır. Bu uygulamalara ek olarak kadın girişimciliğinden de bahsedilebilir. Kadın girişimciliği, kadınların çalışma hayatına atılabildikleri, yeni bir fikir ile yola çıktıkları ve bu fikir doğrultusunda kendi işlerini kurabildikleri bir durumdur. Kadın girişimciler hem kendilerine hem de işlerinde istihdam edeceği diğer bireylere iş olanağı sağlayarak, istihdama katkıda bulunmaktadırlar.

Girişimcilik bağlamında incelediğimiz zaman kadın girişimciliği kavramı karşımıza çıkmaktadır. Öncelikli olarak girişimcilik, belli bir zaman dilimi içerisinde, sosyal ve ekonomik birçok riski alarak, kişinin mal ve hizmet üretimi yoluyla maddi kar elde etmek için bir fikir ile adım atmasıdır.

Kadın girişimciliği için uçları belli bir kavram yapılması zordur. Girişimci kadınlar, risk alarak kendi işlerini kurmakla beraber, bu yolla hem kariyerlerine yön vermekte hem de istihdam imkanı verdikleri diğer kadınların da ekonomik yaşama katılmalarına katkıda bulunmaktadırlar.

Kadınların kadın girişimciliğine yönelmesinin birçok nedeni bulunmaktadır. Öncelikli olarak, kadın-erkek her bireyin ortak gayesi olan ekonomik özgürlük yer almaktadır. Ülkemizde ve dünya genelinde kadınların ekonomik kaynaklara erişimi erkeklere oranla daha az olduğu göz önünde bulundurulduğunda, kadınlar kendi işlerini kurmaya yönelmektedir. Bu yolla kadınlar kendi ayakları üzerinde durabilen, ekonomik bağımsızlık sahibi bireyler olmaktadır. Ek olarak, kendi işinin patronu olan kadınlar, esnek çalışabilme olanakları sayesinde hem sosyal hayatlarına hem de aile yaşamlarına daha rahat vakit ayırma şansına sahip olmaktadırlar. tüm bu yararların yanı sıra, ekonomik faaliyetler sürdüren kadınların, özgüvenleri ve özsaygıları korunmakta, yoksulluk olgusundan uzak durmakta ve kendi kişisel gelişimlerine yön verebilmektedirler.

Kadın girişimciliği, ülkemizde teşvik edilen bir olgudur. Kadınların kendi işlerini kurmaları ve kendi işlerinin patronu olabilmeleri için, devlet tarafından çeşitli kredi ve hibe destekleri sağlanmaktadır. Bu desteklerden bahsedecek olursak, KOSGEB Girişimciliği Geliştirme Destek Programı kapsamında, girişimci kadınlara kredi desteği sağlamaktadır. 60 bin TL'den başlayan destekler ile kadınların girişimcilik serüveni desteklenmektedir. KOSGEB desteğinin alınabilmesi için (teçhizat, makine vb.) , ilgili kuruma başvuru yapılması gerekmektedir. Başvuru kabul edildikten sonra, kadın girişimcilere yönelik olarak her ilde eğitim programları düzenlenmektedir. Kadın girişimcilerin bu programlara kayıtları yapılmaktadır. Program sonunda, başarılı olan kadın girişimcilere, sertifikaları ve kredi destekleri verilmektedir. Özetle, KOSGEB desteklerinden yararlanabilmek için aşağıdaki maddelerin sağlanması gerekmektedir:

- Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak,
- 18 yaşından büyük olmak,
- Uygulamalı Girişimcilik eğitimini başarıyla tamamlamak.

Bu şartları sağlayan kadınlar, aldıkları destekle beraber, kendi işlerini kurabilmektedir.

Günümüzde bu destekler ile kendi işlerini kuran ve başarıya ulaşan birçok kadının olduğunu görmekteyiz. Kendi işinin patronu olan kadınlar, çalışma saatlerine kendilerinin karar verebilmekte ve böylece kendilerine ve ailelerine vakit ayırma noktasında da sorun yaşamamaktadırlar.

Kadın girişimciliği dünya genelinde destek gören bir kavram olmakla beraber, bu kavrama yönelik en önemli adımlardan biri Dünya Bankası tarafından atılmıştır. Dünya

Bankası tarafından hazırlanan “ The Women Entrepreneurs Finance Initiative (We-Fi), kadın girişimcilere destek sağlanması amacıyla dünya genelinde bir çalışma yürütülmüştür. Projenin destekçileri arasında 14 ülkeyi ve birçok kamu ve özel sektör paydaşları yer almaktadır.

Gelişmekte olan ülkelerde yaşayan kadınların, kendi işlerini kurabilmeleri için ihtiyaç duydukları sermayeye sahip olmamaları, girişimde bulunmaları noktasında önlerinde büyük bir engel teşkil etmektedir. Kadınların yaşadığı bu ve buna benzer engelleri ortadan kaldırmak ve kadın girişimciliğin önünü açabilmek adına 2017 yılında bu oluşum meydana getirilmiştir. Nisan 2018 tarihi ile beraber We-Fi’ye destek veren hükümetler arasında Avustralya, Kanada, Çin, Danimarka, Almanya, Japonya, Hollanda, Norveç, Rusya Federasyonu, Suudi Arabistan, Kore Cumhuriyeti, Birleşik Arap Emirlikleri, Birleşik Krallık ve Amerika Birleşik Devletleri yer almaktadır. We-Fi bünyesinde toplanan fonlar, düşük gelirli ülkelere (Kamerun, Fildişi Sahili, Nijerya, Senegal Hindistan, Pakistan vd.) tahsis edilerek, buralarda yaşayan kadınların kendi işlerini kurabilmelerine destek olunması amaçlanmıştır.(<https://we-fi.org>, 2021)

2.5.2 Eğitim Alanında Kadın Yoksulluğunu Önlemeye Yönelik Faaliyetler

Kadınların; siyasi, sosyal, ekonomik başta olmak üzere hayatın her alanına rahatça katılabilmeleri ve bu alanlarda var olarak söz sahibi olabilmeleri eğitimleri ile mümkün olabilmektedir.

Kadınların, erkekler ile eşit şartlarda eğitim fırsatlarından yararlanabilmelerinin ilk adımı, 3 Mart 1924 tarihli Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile olmuştur. Kanun ile beraber, kız ve erkek öğrencilere eşit eğitim hakkı getirilmiştir.

Eğitimde kız ve erkek çocukları eşit haklara sahip olsalar da bazı bölgelerde kız çocukları okuldan mahrum bırakılabilmektedir. Ataerki ailelerde, kız çocuklarının üzerine yüklenen “anneye yardım etmek-evin düzenini sağlama” görevleri, onları okuldan uzak tutmaktadır. Ücretsiz ev işçiliği görevini yaşadıkları evde sürdüren kız çocukları, evlilik yaparak “görevlerine” yeni evlerinde de devam etmektedir. Sürecin bu şekilde işleyişi kız çocuklarının hem eğitim haklarından mahrum olmasına hem kişisel gelişimlerini tamamlayamamalarına, hem özgür ve ayakları sağlam bir biçimde yere basan bireyler olamamalarına hem de maddi anlamda babalarına ve/veya eşlerine bağımlı olmalarına neden olmaktadır. Durumun bu işleyişinin durdurulması için devletimizce kız çocuklarını okula kazandırmaya yönelik birçok politika ve sosyal sorumluluk projesi gerçekleştirilmiştir.

Geçmişten günümüze bu projelere baktığımızda, 2003 yılında Milli Eğitim Bakanlığı ve UNICEF öncülüğünde uygulanmaya başlanan “Haydi Kızlar Okula” projesi ile eğitime erişemeyen kız çocuklarının eğitime ulaşabilmeleri amaçlanmıştır. Proje uygulanmaya başladığı tarihten itibaren başarı kaydeden bir proje olmuştur. Proje ile yaklaşık beş sene içerisinde 223 bin kız çocuğu okulla buluşmuştur. Başarı oranına baktığımızda % 94 oranında bir başarı elde etmiştir (www.cnnturk.com, 2018).

Bir diğerk önemli proje olan 2008 yılında hayata geçirilen “Ana-Kız Okuldayız” kampanyası ile, geçmişte eğitim fırsatlarına ulaşamayan anneler ile kızlarının okuma-yazma öğrenmeleri hedeflenmiştir.

Ayrıca bir diğerk önemli adım ise, 20011-2012 yılları arasında Milli Eğitim Bakanlığınca gerçekleştirilmiş olan “Kızımın Büyük Hedefleri (Geleceğink Aydın Kızları Projesi) dir. Projenin amacı, “ Başta Doğı ve Güneydoğı Anadolu bölgeleri ile bu bölgeler dışında kalan ve fazla göç alan illerde yaşayan, sosyal yaşam ve hayat boyu öğrenme ilkeleri doğrultusunda toplumu olumsuz etkileyen (töre, terör, göç vb.) olaylardan en fazla etkilenen kadınları ve genç kızları toplumsal sorunlara duyarlı, annelik ve kız kardeşlik yetilerini geliştirerek, onların sosyal statülerini yeniden tanzim edecek, meslek sahibi olmalarının önündeki engelleri ortadan kaldıracak eğitim ihtiyaçlarını karşılayarak, eğitimlerinin sürekliliğini sağlamak ve eğitim sonrasında kariyer ve istihdam imkânlarını artırarak bölgesinde rol model olmalarını sağlamaktır” (MEB, 2011).

Kadınların eğitimlerine yönelik olarak atılan önemli bir adım ise, mesleki eğitim kurslarıdır. İŞKUR’un aktif işgücü programlarından olan “Mesleki Eğitim Kursları”, istihdamın korunması ve artırılması, işsizliğink engellenmesi amacıyla, mesleğink olmayan bireylere mesleki eğitim vererek, istihdam edilmelerine yardımcı olmaktadır. (İŞKUR, 2020)

Kurslar bir programla sınırlı olmamakla beraber çeşitli alanlarda verilmektedir. Bunlar, kadın üst giysileri dikimi, çocuk gelişimi, bebek odası hazırlama elemanı, iğne oyası yapımı, pastacılık, bez bebek yapımcısı gibi kurs programlarıdır.

2.5.3 Sağlık Alanında Kadın Yoksulluğunk Önlemeye Yönelik Faaliyetler

Sağlık, bireylerin ruhsal ve fizyolojik olarak iyi olma durumudur. Bireylerin sağlığından bahsederken yalnızca fiziksel rahatsızlıkları değıl, aynı zamanda ruhsal ve psikolojik sorunları da irdelemek gerekmektedir.

Sosyal haklarımızdan olan sağlık hakkı anayasamızın 56.maddesinde “Herkes sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir. Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek Devletin ve vatandaşların ödevidir. Devlet herkesin hayatını beden ve ruh sağlığı içinde sürdürmesini sağlamak; insan ve madde gücünde tasarruf ve verimi artırarak, işbirliğini gerçekleştirmek amacıyla sağlık kuruluşlarını tek elden planlayıp hizmet vermesini düzenler. Devlet, bu görevini kamu ve özel kesimdeki sağlık ve sosyal kurumlardan yararlanarak, onları denetleyerek yerine getirir. Sağlık hizmetlerinin yaygın bir şekilde yerine getirilmesi için kanunla genel sağlık sigortası kurulabilir.” şeklinde belirtilmiştir” (<https://www.saglik.gov.tr>, 2015).

Ülkemizde kadınların sağlık durumları erkeklerden farklı şekillenmekte, yaşadıklarında ve süreçten daha fazla etkilenmektedir. Pekin Deklarasyonu, “Kadın ve Sağlık” başlığı altında belirtildiğı üzere “kadınlar da erkekler gibi çoğunlukla aynı sağlık koşullarından etkilenirler ama bunların kadınlar üzerindeki etkisi erkeklerinkinden farklıdır. Yoksulluğunk kadınlar arasında yaygın olması, ekonomik bağımlılık, şiddete maruz kalmaları, kadın ve kız çocuklarına yönelik olumsuz tutumlar, ırk veya diğerk türden ayrımcılıklar, pek çok kadının kendi cinsel ve üremeye yönelik yaşamı üzerindeki sınırlı

gücü, ve karar alma süreçlerinde etkin olmamak, kadınların sağlığını olumsuz yönde etkileyen sosyal gerçeklerdir” (TBMM, 1995).

BM “Binyıl Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri” arasında da 2030 yılına kadar “anne sağlığının iyileştirilmesi”, “anne ve çocuk ölümlerinin azaltılması”, “HIV/AIDS, kızamık ve diğer hastalıklarla mücadele edilmesi”, “cinsel ve üreme sağlığı hizmetlerine evrensel erişimin sağlanması” ve kadınların eşit hak ve imkanlara ulaşmaları için “toplumsal cinsiyet eşitliğinin teşvik edilmesi ve kadınların güçlendirilmesi” maddeleri yer almaktadır (UNDP, 2015)

Kadınlara yönelik sağlık politikaları doğrultusunda, öncelikle ülkemizde 15-49 yaş arası kadınların izlenimleri yapılarak, kadınların üreme sağlıkları kontrol edilip, üreme sağlıkları koruma altına alınmaktadır.

Sağlık bakanlığı tarafından uygulanan “Evlilik Öncesi Danışmanlık Programı” ile sağlıklı aile yapısı, üreme sağlığı, üreme sağlığı yöntemleri, cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlar, akraba evliliği ve genetik geçişli hastalıklarla ilgili danışmanlık hizmeti verilirken aynı zamanda gebelik konusunda gerekli bilgiler verilerek anne-bebek ölümlerinin tespiti ve engellenmesi sağlanmaktadır. Bu yolla BM Binyıl Kalkınma Hedeflerine yönelik önemli çalışmalar gerçekleştirilmiş olmaktadır.

2019-2023 yılları arası gerçekleşecek olan 11. Kalkınma Planı, kadınlara yönelik ekonomi, eğitim, siyasi katılım, istihdam, sağlık gibi alanlarda yapılacak hedefleri içermektedir. Kalkınma Planında, “Sağlık” başlığı altında kadınların, sağlık konusunda bilinçlenmelerine yönelik çalışmaların yapılması ve sağlıklarına yönelik kontrollerin yapılması da yer almaktadır.

2.5.4 Sosyal Güvenlik Alanında Kadın Yoksulluğunu Önlemeye Yönelik Faaliyetler

Çalışmamızın ana konusu olan kadınların, çalışma hayatında yadsınamaz bir yeri olduğunu bilmekteyiz. Çalışan kadınların , hukuk sistemimizce korunmasını sağlayan İş Kanunu ve Sosyal Güvenlik Kanununca bir takım uygulamalar bulunmaktadır. Bu sayede kadınların emekleri ve sosyal güvenlikleri, anayasal güvence altına alınmış olmaktadır.

Öncelikli olarak, 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ile kadınların “erken emeklilik” olarak adlandırılan uygulamadan yararlanma hakları bulunmaktadır.

5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununun; “ *Emeklilik veya yaşlılık aylığı bağlanması talebinde bulunan kadın sigortalılardan başka birinin sürekli bakımına muhtaç derecede ağır engelli çocuğu bulunanların, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten sonra geçen prim ödeme gün sayılarının dörtte biri, prim ödeme gün sayıları toplamına eklenir ve eklenen bu süreler emeklilik yaş hadlerinden de indirilir.*” şeklindeki 28.maddesi ile 01.10.2008 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere yürürlüğe girmiştir (www.mevzuat.gov.tr, 2006.). Kanunda yer alan “malullük” ifadesi 10/9/2014 tarihli ve 6552 sayılı Kanunun 41 inci maddesiyle, “ağır engelli” olarak değiştirilmiştir.

5510 sayılı kanun kapsamında , sigortalı olarak çalışan kadın işçiler doğum sebebiyle işlerinden uzak uzak kaldıkları süre için prim borçlanması yapabilmektedir. Kanundan 4A, 4B ve 4C statüsünde çalışan doğum yapmış kadınlar yararlanabilmektedir. . Kadın sigortalı çalışanların doğum yapmaları nedeniyle işlerinden ayrı kaldıkları süre, en çok üç kere olmak üzere borçlanabilmektedirler.

Mevzuattaki ismiyle “Evlenme Ödeneği” (Çeyiz Parası) ise 2008 yılından beri uygulanmakta olup; halihazırda ölüm geliri veya aylığı aldığı süreçte evlenen ve bu sebeple aylığı kesintiye uğramış olan kız çocuklarına, bir kereye mahsus olarak yapılmış olan peşin ödemeye denilmektedir. Ödemeler, aldıkları aylıkların yirmi dört katına kadar yapılmaktadır. Evlenme ödeneğinden yararlanmak isteyen kız evlatlar, evlendikleri tarihten itibaren beş sene içinde başvuru yapmaları gerekmektedir. Aksi takdirde hakları zaman aşımına uğramaktadır.

Evlenme ödeneği alan kız çocukların aylıkları, evlendikleri dönemde durdurulur. Boşanmaları durumunda aylıkları yeniden bağlanmaktadır. Buradaki istisnai nokta, iki yıl içerisinde boşanmalarıdır. İki yıl içerisinde boşandıkları takdirde aylıkları bağlanmaz. İki yılın sonunda aylıkları yeniden bağlanır.

Kadınlara yönelik bir diğer önemli adım ise halk arasındaki tabiri ile “Süt Parası” mevzuattaki ismi ile “emzirme ödeneği”dir. 5510 Sayılı Sosyal Güvenlik Kanununun 16.maddesi “*Sigortalı kadına veya sigortalı olmayan karısının doğum yapması nedeniyle sigortalı erkeğe, çocuğun yaşaması şartıyla doğumdan sonraki altı ay süresince her ay, doğum tarihinde geçerli olan asgarî ücretin üçte biri tutarında emzirme ödeneği verilir.*” Şekliyle emzirme ödeneğini düzenlemiştir. 2008 yılından itibaren verilmeye başlanan emzirme ödeneğinin tutarı 2020 yılı itibari ile 202 TL olarak belirlenmiştir. Emzirme ödeneğinden yararlanabilmesi için, doğumun canlı olarak gerçekleşmiş olması gerekmektedir (www.resmigazete.gov.tr, 2006).

6331 Sayılı kanunla beraber kadınlara yönelik bir diğer uygulama ise gebe kadınların gece çalıştırılmasına yönelik yapılan düzenlemedir. 4857 sayılı İş Kanununa göre kadınların gece vardiyalarında 7.5 saatten fazla çalıştırılmaları yasaktır. Gebelik durumunda ise kadın çalışanların gece vardiyalarında çalıştırılmaları yasaktır. Gebeliğin başladığı tarihten, doğumdan sonraki 6 aya kadar çalıştırılmaları 6331 sayılı kanunca mümkün değildir. Aynı durum, emziren anneler için de geçerliliğini korumaktadır. Emziren anneler de doğumdan itibaren ilk 6 ay gece mesailerinde çalıştırılmazlar (www.iskanunu.com, 2015).

Sonuç olarak, 6331 sayılı kanunla hem annenin hem de bebeğin sağlığını korumaya yönelik uygulamalar yapıldığı görülmektedir.

193 sayılı “Gelir Vergisi Kanunu” , 6 Ocak 1961 tarihinde resmi gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. İlgili kanunun “Esnaf Muaflığı” bölümünde yer alan 9.maddesinde, “Evlerde kullanılan dikiş, nakış, mutfak robotu, ütü ve benzeri makine ve aletler hariç olmak üzere, muharrik kuvvet kullanmamak ve dışarıdan işçi almamak şartıyla; oturdukları evlerde imal ettikleri havlu, örtü, çarşaf, çorap, halı, kilim, dokuma mamûlleri, kırpıntı deriden üretilen mamûller, örgü, dantel, her nevi nakış işleri ve

turistik eşya, hasır, sepet, süpürge, paspas, fırça, yapma çiçek, pul, payet, boncuk işleme, tığ örgü işleri, ip ve organları, tarhana, erişte, mantı gibi ürünleri işyeri açmaksızın veya yıl içinde gerçekleştirilen satış tutarı, ilgili yıl için geçerli olan asgari ücretin yıllık brüt tutarından fazla olmamak üzere, internet ve benzeri elektronik ortamlar üzerinden satanlar. Bu ürünlerin, pazar takibi suretiyle satılması ile ticarî, ziraî veya meslekî faaliyetleri dolayısıyla gelir ve kurumlar vergisi mükellefi olanların düzenledikleri hariç olmak üzere; düzenlenen kermes, festival, panayır ile kamu kurum ve kuruluşlarınca geçici olarak belirlenen yerlerde satılması muafıktan faydalanmaya engel olmadığı belirtilir (www.mevzuat.gov.tr).

2.6 Kadın Yoksulluğu ve Sosyal Politika

2.6.1 Türkiye’de Kadınlara Yönelik Sosyal Politika Uygulamaları

Sosyal politika, devletin vatandaşlarına yönelik refahı sağlamak amacıyla eğitim, sağlık, istihdam vb. alanlarda uygulamış olduğu politikalara denir. Sosyal politika, geniş anlamıyla, dezavantajlı grupların dezavantajlılıklarını ortadan kaldırmak için uygulanan politikalar bütünüdür.

Ülkemizde yoksulluğu ortadan kaldırmak için sosyal devlet olmanın bir gereği olarak devlet nezdinde bir dizi uygulama yapılmaktadır. Öncelikli olarak, Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının bu konuda en büyük destekleyici ve uygulayıcı kurum olduğu görülmektedir. Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü ve bünyesinde yer alan her ilçede hizmet gösteren SYDV’ler ile birlikte halka ulaşmakta ve sosyal yardımları ulaştırmaktadırlar.

Bir diğer kurum olarak MEB ‘nın faaliyetlerinden de bahsetmemiz gerekirse, 2684 sayılı “İlköğretimde ve Ortaöğretimde Parasız Yatılı ve Burslu Öğrenci Okutma ve Bunlara Yapılacak Sosyal Yardımlara İlişkin Kanun” ile belirli şartları taşıyan öğrencilerin (kanunun 4.maddesinde belirtildiği gibi bu kanundan yararlanabilmek için öğrencilerin maddi imkanlardan yoksun ve başarılı öğrenciler olması esası aranmaktadır.) ücret ödmeden yatılı eğitim almaları, ilköğretim ve ortaöğretim süreçlerinde beslenme, barınma ve harçlık gibi ihtiyaçlarının karşılanarak eğitim almaları sağlanmaktadır.

Ülkemizde kadınların, dezavantajlarını ortadan kaldırmak için devlet tarafından, çalışma hayatına yönelik, siyasi, sosyal ve ekonomik alanlarda olmak üzere çeşitli sosyal politikalar uygulamaktadır.

2.6.2 Kalkınma Planlarında Kadınlara Yönelik Sosyal Politikalar

Kalkınma, bir ülkenin ekonomideki yegane amacıdır. Devletler, bu amaçla çeşitli uygulamaları yürürlüğe koymaktadır. Ülkemiz özelinde baktığımızda yaşanan olumlu ve olumsuz tecrübeler(savaşlar, ekonomik krizler), bu uygulamaları şekillendirmiştir.

1950-1960 yılları arası dönem ,ülkemiz için siyasi sorunların baş gösterdiği bir dönem olmuştur. Siyasi problemlerin yanı sıra, ülke ekonomisinin de yaşadığı sorunlar, ekonomin planlanması gerekliliğini doğmuştur.

Bu doğrultuda, ülkesel bazda tasarrufu arttırarak, yatırımları halk yararına yapmayı gaye edinerek ve demokratik bir biçimde, uzun vadeli kalkınmanın ilk adımı olacak olan ,

1963-1967 yıllarını kapsayacak “1. Beş Yıllık Kalkınma Planı hazırlanmıştır. 1. Beş Yıllık Kalkınma Planı, kadınlara yönelik olarak eğitim alanında düzenlemelerde bulunmuş bir plandır. Planda “kız teknik öğretim” başlığı altında, özellikle yoksul kesimlerdeki kız çocuklarının eğitilmesi amaçlanmıştır. Ancak, eğitim ile amaçlanan öncelikle, kadınların ev kadını olarak geliştirmek ve ikincisi ise kadınların yapılarına uygun mesleklere hazırlanması amaçlanmıştır. Dönemin kültürel ve toplumsal yapısına bakılarak, günümüzden oldukça farklı seyrettiği ve kadınların statüsünün günümüzde önemli ölçüde değiştiğini görebilmekteyiz (DPT, 1963).

Kalkınma planı geleneğinin ülkemizde başlamasıyla beraber, düzenli olarak uygulanmaya devam etmiştir. 1968-1972 yılları arası dönemi kapsayan “2. Beş Yıllık Kalkınma planı hazırlanmıştır. Kalkınma planının sosyal refahın sağlanması amacı üzerinde durduğu görülmektedir. bu doğrultuda, sosyal hizmetler aracılığıyla sosyal refahın sağlanması yönünde çalışmalar ve uygulamalar yapılmaktadır. Eğitim faaliyetleri vasıtasıyla, kadınların ve kız çocuklarının gelişen iktisadi ve sosyal hayata uyum sağlayabilmeleri amacıyla programlar düzenlenmesi ve istihdamı artırıcı düzenlemeler yapılması öngörülmüştür (DPT, 1968).

3. Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1973 ve 1977 yılları arasında geçerli olmuş bir kalkınma planıdır. 1970 li yıllar itibariyle kadınların ülkemizdeki konumu değişim göstermeye başlamıştır. Kadınların ekonomik ve sosyal hayattaki rolleri ve görevleri değişmeye başlamıştır. Dönemin Kız Enstitülerinin, kız çocuklarına yalnızca annelik ve ev hanımlığı becerilerini değil aynı zamanda yaşamlarının ileriki dönemlerinde çalışma hayatına katılımlarını sağlayacak beceriler edinebilecekleri kız meslek liselerine dönüştürülmesi kararlaştırılmıştır. Bununla beraber, bu dönemde kadınların okur yazarlık oranları 1960 ‘lı yıllara göre artış göstermiştir. Sosyal yardımların günümüzde toplumun dezavantajlı grupları olarak adlandırılan, kadın, çocuk ve yaşlılara öncelik verilerek yapılacağı da planın bir diğer önemli noktasıdır (DPT,1973).

1978-1983 yılları arasına yürürlükte bulunan 4. Beş Yıllık Kalkınma Planı, daha çok kendisinden önce uygulamada olan planları değerlendirme yönüne gitmiş, önceki dönemlerde uygulanması gereken kadınların gece çalıştırma yasağı, ağır ve tehlikeli işlerde çalıştırma yasağı, yer ve su altında çalıştırma yasağı gibi uygulamaların pratikte kontrol ve denetimlerinde yetersizliklerin olduğunu belirtmiştir.

1985-1989 yıllarını kapsayan “5. Beş Yıllık Kalkınma Planı” , kadınların çalışma hayatında varlığının arttığıнын bilgisini vermiş olup çalışma hayatında olan kadınlara yönelik düzenlemeler yapılması gerektiğini öngörmüştür. Bu hususta kreş ve gündüz bakımevlerinin niteliklerinin, potansiyellerinin ve sayılarının artırılması gerektiği görülmüştür.

6. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990-1994) , kadınlara yönelik olarak , kadınların eğitim seviyelerinin yükseltilmesi gerektiği ve bu sayede tarım dışı sektörlerde de istihdam edilebileceklerini belirtmiştir. Ayrıca, çalışan kadınların çalışma hayatı, sosyal güvenlik, yeniden işe alınma gibi konularda karşılaştıkları sorunların giderilmesinin sağlanacağı ve kadınların çalışma hayatına daha fazla katılmasının sağlanacağı belirtilmiştir. Kadınların

sahip oldukları hakları kullanabilmeleri yönünde tedbirlerin alınacağı da değinilen bir diğer önemli nokta olmuştur.

1996-2000 yılları arası dönemde var olan 7. Beş Yıllık Kalkınma Planı, kadınlara yönelik hukuki düzenlemelerin yapılmasını öngören bir plan olmuştur. Planda, aile ve toplumsal yaşam içerisinde kadın- erkek eşitliğinin sağlanması ve çalışan kadınların hem işçi hem anne olabilmelerini kolaylaştırma yönünde hukuki düzenlemelerin yapılması yer almaktadır. Bu doğrultuda evlilik yaşamı içerisinde kadın ve erkek statülerinin eşitliğinin sağlanması, kadına yönelik şiddetin önlenmesi , çalışma hayatında kadınların annelik görevlerini yerine getirdikleri dönemlerde işlerine son verilmesinin önlenmesi gibi düzenlemeler yapılmaktadır. Bu düzenlemeler gerekli kanunlarda yapılacaktır. Bunlara ek olarak, kadınların toplumun her alanındaki konumlarının iyileştirilmesi ve eğitimlerine ağırlık verilerek toplumsal refah içerisinde en iyi konumda bulunmalarının sağlanması amaçlanmıştır.

8. Beş Yıllık Kalkınma Planı 2001-2005 yılları arası dönemi kapsamaktadır. Plana kadar olan mevcut durumda; kadınlara yönelik olarak okuma-yazma kursları açılarak eğitimlerine ağırlık verilmiştir. Kadınların istihdamını sağlayacak kurslar açılmış, Medeni Kanunda düzenlemeye gidilerek , kadınlara evlenmeden önceki soyadlarını kullanma hakkı tanınmıştır. Daha fazla kadına ulaşabilmek adına bazı valiliklerde “Kadının Statüsü Birimleri” oluşturulmuştur.

Yoksulluğa yönelik olarak, 2010 yılına kadar yoksul durumda olan vatandaşların, yoksulluktan kurtarılması amaçlanmıştır. Gelir dağılımında adaletin sağlanmasına ve yoksullukla mücadelede önem verileceği ayrıca planda belirtilmektedir. Eğitim, sağlık ve sosyal yardım hizmetlerinin yoksulların ulaşabileceği ve yoksullara ulaşılabilir şekilde düzenleneceği de eklenmiştir. Yoksulluğun azaltılması için ihtiyaç sahiplerine sosyal korumaların sağlanması ve bu kişilerin sosyal hizmetlerden yararlanması gerekmektedir. bu yüzden sosyal yardımları ve hizmetleri sağlayacak olan kurum ve kuruluşların yerel yönetim ve STK ‘lar ile işbirliği içerisinde olması öngörülmüştür. Sonuç olarak bu plan, yoksullukla mücadele edilmesini, gelir dağılımında iyileştirilme yapılarak yoksulluğu azaltıp halkın refahının artırılmasını amaçlamış ve bu doğrultuda sosyal politikalar uygulanmasını uygun görmüştür.

2007-2013 yılları arası dönemde var olan 9. Beş Yıllık Kalkınma Planı, Avrupa Birliğine uyum süreci doğrultusunda uygulamaların yapıldığı bir dönem olmuştur. 3 Ekim 2005 yılında Türkiye’nin AB’ye tam üyelik müzakerelerinin başlamış olması ile kalkınma planında da bu doğrultuda uygulamalar yapılmıştır.

9.Beş Yıllık Kalkınma Planı, ülkemizdeki mevcut durumu, AB ortalamasına göre değerlendirmiştir. Örneğin, kadınların istihdam oranlarının ve karar alma mekanizmalarına katılımlarının AB’nin gerisinde kaldığı belirtilmiştir. Önceki planlarda belirtildiği gibi bu planda da toplumun dezavantajlı gruplarından olan kadınların eğitim, sağlık vb. alanlardaki hizmetlere ulaşabilmesi gerekliliğine değinilmiştir. İşgücü piyasasına yönelik olarak, tüm bireylere fırsat eşitliğinin sağlanmasına karar verilmiş ve kadınların çalışma hayatına katılabilmeleri için çocuk bakım hizmetlerine

ulaşılabilmelerinin kolaylaştırılması öngörülmüştür. Ayrıca kadınlara yönelik olarak, istihdamın arttırılması amaçlı, meslek edindirme kursları açılacaktır.

Yoksullukla mücadeleyle yönelik olarak, toplumda yoksulluk kültürünün oluşmasını engellemek ve halihazırda yoksul olan bireylerin “üretici” konuma gelmesini sağlamak amaçlanmıştır. Böylece yoksulluk ve sosyal dışlanma yaşayan bireylerin toplumsal ve ekonomik hayata kazandırılmaları sağlanmış olacaktır.

10. Beş Yıllık Kalkınma Planı (2014-2018), bir önceki kalkınma planı döneminde kadın, çocuk, engelli ve yaşlıların toplumsal ve ekonomik yaşam içerisine katılımlarının arttırılması yönünde çalışmaların yapıldığını ve bu doğrultuda bölgesel sosyal kalkınma programlarının uygulandığını belirtmiştir.

Plan, “Aile ve Kadın” başlığı altında, toplumsal cinsiyet eşitliği sağlanarak, kadınların toplumun her alanında konumlarının güçlendirilmesinin amaçlandığı belirtilmiştir.

Yoksulluğa yönelik olarak, dokuzuncu kalkınma planı döneminde uygulamalar yapılmaya başlanmıştır. Onuncu kalkınma planı ile Türkiye’de yoksulluk sorununun çözülmesi amaçlanmıştır. Dokuzuncu kalkınma döneminde başlatılan çalışmaların devam etmesi ve yoksul bireylerin sosyal transfer harcamalarından daha fazla yararlanması gerekliliği vurgulanmaktadır.

Yoksulluğun azaltılması ve sosyal dışlanmaya maruz kalan bu bireylerin sosyal içermelerinin sağlanması amacıyla devlet tarafından üretimi öngören ve istihdam odaklı politikaların uygulanması amaçlanmıştır.

Yoksulluğun kronik bir hal almaması ve nesiller arası geçiş sağlamaması için kamudaki tüm hizmetlere erişimde fırsat eşitliği ilkesinin gözetilmesi gerekliliği anlaşılmış ve yoksullukla mücadelede yerel yönetimlere de yer verilmesi kararlaştırılmıştır.

Günümüz itibariyle, 2019-2023 yıllarını kapsayacak olan “11.Kalkınma Planı” hazırlanmıştır.11. Kalkınma Planı, geniş başlıklara ve çeşitli alanlara yer veren bir kalkınma planı olmuştur. Kalkınmanın yalnızca ekonomik tabanlı bir kavram olmadığı bilinciyle; eğitim, sağlık, kadın, çocuk, gençlik, kültür-sanat, göç ve sosyal hizmetler, sosyal yardımlar ve yoksullukla mücadele konularını da içerisinde barındırmaktadır.

11.Kalkınma Planında yer alan Sosyal Hizmetler, Sosyal Yardımlar ve Yoksullukla Mücadele” başlığı altında, öncelikli hedef yoksulluk ve sosyal dışlanma riski altında bulunan kesimlerin fırsatlara erişiminin kolaylaştırılması yoluyla ekonomik ve sosyal hayata katılımının artırılması ve yaşam kalitesinin yükseltilmesi, gelir dağılımının iyileştirilmesi ve yoksulluğun azaltılması olmuştur (SBB, 2019).

“Planın, çok boyutlu bir plan olduğuna değinerek, kadın başlığı altında, kadınlara yönelik her türlü ayrımcılığı önlemek, kadınların toplumsal hayatın tüm alanlarında hak, fırsat ve imkânlardan eşit biçimde yararlanmalarını ve güçlenmelerini sağlamak amaçlanmıştır” (SBB, 2019) . “Bu doğrultuda, kadınların ekonomik ve sosyal hayatta güçlenmelerine yönelik araştırmalar yapılması, projelerin yürütülmesine karar verilmiştir. Buna ek olarak, işgücü piyasasının değişen ihtiyaçları çerçevesinde yeni gelişen meslek alanları göz

önünde bulundurularak kız çocuklarının fen, teknoloji, mühendislik, matematik alanlarındaki mesleklere yönlendirilmesi için çalışmalar da yürütülecektir” (SBB, 2019).

Kadınlara yönelik olarak hedeflenen okullaşma, istihdam ve siyasi temsil gibi oranların da yükseltilmesi hedefleri 11.Kalkınma planının bir diğer önemli girdilerindendir. 2018 yılı itibariyle yapılan araştırmalar neticesinde belirlenen göreceli yoksulluk oranı %201,1’den, 2023 yılı itibari ile %18’e indirilmesi hedeflenmektedir (SBB, 2019).

2.6.3 Türkiye’de Kadın Yoksulluğu ile Mücadele Eden Sosyal Politika Kurumlarının Programları ve/veya Faaliyetleri

Kadın yoksulluğu, hem ülkemizde hem de dünyada süregelen bir sorundur. Sorunun çözümünde ve engellenmesine yönelik ülkemizde ve dünyada çeşitli önlemler alınmakta ve bazı uygulamalar yapılmaktadır. Ülkemizde yoksulluk probleminin en aza indirgenmesi ve imkanlar doğrultusunda çözümlenmesi hususunda çalışmalar yürüten kurum ve kuruluşlar bulunmaktadır.

Öncelikli olarak ülkemizde yoksulluk temelli uygulamalar en geniş çaplı olarak Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından sağlanmaktadır.(Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemine geçişle beraber bakanlığın ismi 4 Ağustos 2018 yılında resmi gazetede yayınlanan Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının birleştirilmesiyle oluşan Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı olarak değiştirilmiştir.)

10 Temmuz 2018 tarihli ve 30474 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 1 sayılı Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi’nin, altıncı kısım ikinci bölümünün “Çalışma, Sosyal Hizmetler ve Aile Bakanlığı” olan başlığı “Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı” olarak yeniden düzenlendi.

“Yoksulluğun dünyanın geleceğini tehdit eden ciddi bir küresel sorun olduğu gerçeğinin kendini giderek daha fazla hissettirmesi, bütün dünya ülkelerinin yoksullukla mücadelede birlikte hareket etme zorunluluğunu ortaya çıkarmıştır. Bu amaçla, 2000 yılının Kasım ayında 189 ülkenin hükümet başkanları Milenyum Deklerasyonu imzalamışlar ve bu deklarasyonla 2015 yılına kadar belirlenen Milenyum Kalkınma Hedeflerinin (MDGs) gerçekleştirilmesini taahhüt etmişlerdir. Bu deklarasyonda belirlenen hedefler şunlardır”: (Gündoğan, 2008).

1. Aşırı yoksulluğun ve açlığın yok edilmesi,
2. Evrensel bir temel eğitimin sağlanması,
3. Cinsiyet eşitliğinin teşvik edilmesi ve kadınların güçlendirilmesi
4. Çocuk ölümlerinin azaltılması
5. Anne sağlığının iyileştirilmesi
6. HIV/AIDS, sıtma ve diğer hastalıklarla mücadele edilmesi
7. Çevresel sürdürülebilirliğin sağlanması
8. Kalkınma için küresel bir ortaklık kurma

Tablo 14: Türkiye’de 2007-2018 Yılları Arası Ortalama Gelirin Altında Gelire Sahip Nüfusun Oranı

Ortalama Gelirin Altında Gelire Sahip Nüfus Oranı	Yüzde	Ortalama Gelirin Altında Gelire Sahip Nüfus Oranı	Yüzde
2007	16,3	2013	15
2008	16,7	2014	15
2009	17,1	2015	14,7
2010	16,9	2016	14,3
2011	16,1	2017	13,5
2012	16,3	2018	13,9

Kaynak: Strateji ve Bütçe Başkanlığı, <http://www.sbb.gov.tr/sosyal-koruma-ve-gelir-dagilimi-gostergeleri/>

Ülkemizde yoksullukla mücadele kapsamında mikro ve makro temelli birçok önlem ve sosyal güvenlik tedbiri alınmıştır. Bu tedbirler ve politikalar, hem yerel bazda hem de dünyada yapılan ortaklıklar ve projeler ile yürütülmektedir.

Ülkemizde yapılan sosyal yardım çalışmaları ve uygulanan sosyal ve ekonomik politikalar ile ortalama gelirin altında yaşayan nüfusun oranı her geçen yıl azalmaktadır.

2.6.4 Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfının Faaliyetleri

Vakıf kelime anlamı olarak, bir malı özel mülkiyetten çıkarıp, faydalarını sürekli olarak bir hayır işine tahsis etmek anlamına gelmektedir (Dağ, 2014:5).

Vakıfların geçmişi ülkemizde Selçuklu dönemine kadar dayanmaktadır. İslam dininin hayır, paylaşma, yardımseverlik ve iyilik gibi olguları, özellikle İslami ülkelerde vakıf oluşumunu ve yaygınlaşmasını sağlamıştır.

İnsanlara yardım etme ve dayanışma duygusunu kazandırabilme yolunda vakıflar, Osmanlı Devleti döneminde büyük bir yere sahip olmuştur. Yazılı kaynaklara bakıldığında Osmanlı Devleti döneminde 50 bine yakın vakfın olduğu görülmektedir (Akbulut, 2007).

Vakıflar, hayır temelli yatırım kuruluşlarıdır. Bir hayırsever tarafından bir amaç için kurularak, o kişinin vefatından sonra da devam ederek, duraksız ve sürekli olarak çalışmalarına devam etmektedir. Vakıfların, yatırım temelli oluşları sayesinde, toplumun ihtiyacı olan, eksikliklerin olduğu alanlara yönelik yatırımlar yapılmış olmaktadır (Akbulut, 2007).

Vakıflar, hayır temelli kuruluşlar olmaları ile sosyal yardımların ve sosyal adaletin sağlanmasına aracılık eden kurumlardır. Kuruluşları itibari ile yalnızca mevcut döneme hizmet etme amaçlı değil, dinamik yapıları ile toplumların gelecekleri düşünülerek uzun

vadeli çözümler ve hizmetler üretmeyi amaçlayan yapılardır. Bu da onların sosyal adalet anlayışlarının kaynağını ve bu kaynağın ne denli uzun temelli olduğunu göstermektedir.

Anayasamızın 5. Maddesinde belirtildiği şekli ile “Devletin temel amaç ve görevleri, Türk milletinin bağımsızlığını ve bütünlüğünü, ülkenin bölünmezliğini, Cumhuriyeti ve demokrasiyi korumak, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır.” Bununla beraber anayasamızın 65.maddesi “Devlet, sosyal ve ekonomik alanlarda Anayasa ile belirlenen görevlerini, bu görevlerin amaçlarına uygun öncelikleri gözeterek malî kaynaklarının yeterliliği ölçüsünde yerine getirir.” ibaresi yer almaktadır. Buradan hareketle ülkemizde 3294 sayılı kanun ile Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının kurulması için kanuni düzenleme yapılmıştır (Köse ve Kantarcı, 2018: 4).

Anayasamızda yer alan sosyal devlet ilkesinin gerekliliklerini hayata geçirebilmek amacıyla, 1986 yılında kurulan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik fonu, Başbakanlığa bağlı olan Devlet Bakanlığı bünyesinde Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğüne dönüştürülerek, 633 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı oluşturulduktan sonra da bakanlığa bağlı olarak çalışmalarına devam etmiştir (Köse ve Kantarcı, 2018: 21).

Fon esas olarak, fakirliği yaşayan ve muhtaç durumda olan bireylere, yardım etmek ve sosyal yardımlaşma ve dayanışma ruhunu sağlamak amacıyla 1986 yılında 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu ile kurulmuştur (Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı). Günümüzde bu fon fakir-fukara (fak-fuk-fon) fonu olarak anılmaktadır.

Ülkemizdeki SYDV’lerin gelirleri Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonundan ve diğer gelirlerden sağlanmaktadır. Fonun gelirleri kanunda belirtildiği şekli ile, kanun ve kararnamelerle kurulu bulunan ve kurulacak olan fonlardan Cumhurbaşkanlığı kararıyla % 10'a kadar aktarılabilecek miktarlardan, gelir ve kurumlar vergisi tahsilat toplamının %2,8'inden, bütçeye konacak ödeneklerden, trafik para cezalarının %50 sinden, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu reklam gelirlerinin % 15'i, Her nevi bağış ve yardımlardan ve diğer gelirlerden oluşmaktadır. Fonun karar mekanizması olan Fon Kurulunca alınan kararlar ülkemiz genelinde tüm iller ve ilçelerde olmak üzere faaliyet gösteren bütün Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarınca uygulanmaktadır

Tablo 15: SYDTF Kaynaklarıyla Yapılan Yardımlara Aktarılan Tutarlar Tablosu

2014	4.351.800.939,30 TL
2015	4.853.196.515 TL
2016	5.018.086.885 TL
2018	5.957.458.367 TL

Kaynak: Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Faaliyet Raporları

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı, 29.05.1986 tarih ve 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanununda belirtilen amaçlara uygun olarak, ihtiyaç sahibi vatandaşlara ayni ve nakdi olmak üzere yardımların yapılması amacıyla, her il ve ilçede olmak üzere 17.07.1986 tarih ve 19167 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 1986/11 sayılı başbakanlık genelgesi ekinde yer alan resmi senet ile kurulmuştur (Köse ve Kantarcı, 2018)

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfının kuruluş amacı, 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik kanununda belirtildiği şekli ile” fakru zaruret içinde ve muhtaç durumda bulunan vatandaşlar ile gerektiğinde her ne suretle olursa olsun Türkiye’ye kabul edilmiş veya gelmiş olan kişilere yardım etmek, sosyal adaleti pekiştirici tedbirler olarak gelir dağılımının adilane bir şekilde tevzi edilmesini sağlamak, sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı teşvik etmektir.”

Özetle vakfın amacı; yoksullukla mücadele edilmesi, gelir dağılımının adil bir şekilde sağlanması, ekonomik ve sosyal kaynakların verimli bir şekilde kullanılması ve yoksulluğu yaşayan nüfusun temel ihtiyaçlarının sosyal yardımlar vasıtasıyla karşılanmasının sağlanmasıdır. SYDV’ler temelde toplumun dezavantajlı kesimlerine ulaşarak, bu bireylerin beslenme, barınma, yakacak gibi hayati ihtiyaçlarının karşılanmasını sağlamaktadır.

5737 Sayılı “Vakıflar Kanununa göre, “vakıflar, özel hukuk tüzel kişiliğine sahiptir ” ve 4857 sayılı İş Kanunu çerçevesinde her vakıf birer iş yeridir (www.resmigazete.gov.tr, 2008).

Ayrıca, 3294 sayılı kanunun Ek fıkra: 16/5/2018-7144/7 md. ‘de belirtildiği üzere, vakıflar, 18/10/2012 tarihli ve 6356 sayılı Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanununun 34 üncü maddesinin ikinci fıkrası hükmüne göre, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğüne imzalanacak işletme düzeyinde toplu iş sözleşmesi kapsamında işyerleri olarak yer almaktadır.

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma vakıflarının gelir kaynaklarının en bilineninin Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonundan aktarılan gelirler olduğu bilinmektedir. Buna ek olarak, işletme ve iştiraklerden elde edilecek gelirlerden, ve diğer gelirlerden oluştuğu görülmektedir.

Tüm bunlara ek olarak, vakfın muaf tutulduğu alanlar da kanunda belirtilmiştir. Buna göre, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları, kurumlar vergisinden, (iktisadi işletmeler hariç), yapılacak bağış ve yardımlar sebebiyle veraset ve intikal vergisinden, sahip oldukları taşınır ve taşınmaz mallar ve yapacakları tüm muameleler dolayısıyla her türlü vergi, resim, harç ve fonlardan, Vakıflar Genel Müdürlüğüne vakıflardan tahsil edilen teftiş ve denetleme masraflarına katılma paylarından, her türlü döner sermaye ücretlerinden muaf tutulmaktadır. Ayrıca, Fona ve vakfa yapılacak bağış ve yardımlar her türlü vergi, resim ve harçtan muaftır (3294 Sayılı Kanun Md.9).

2.6.4.1 Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının Organizasyonu

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının organları, “Vakıf Başkanı ve Mütevelli Heyetidir.”

Vakıf başkanı, vakfın ve mütevellî heyetinin başında yer almaktadır. Vakfın tescili Medeni Kanun hükümlerine göre mütevellî heyet başkanı mülki idare amiri tarafından sağlanır.

Mütevellî heyeti ise vakfın karar almakla görevli organıdır. İl ve ilçelerdeki SYDV'lerdeki yardım programlarının uygulanmaya konabilmesi Mütevellî Heyetinin kararı ile mümkün olmaktadır. Mütevellî Heyetleri oluştururken yaşanan il veya ilçeyi en iyi şekilde tanıyan ve analiz edebilen kişilerden üyeler seçilir.

Mütevellî heyetinin oluşumuna baktığımızda, İl vakıfları için, Mülki İdari Amir, Belediye Başkanı, Defterdar, İl Milli Eğitim Müdürü, İl Sağlık Müdürü, İl Tarım Müdürü, AÇSHB İl Müdürü, İl Müftüsünden oluşur. Ayrıca, 3294 sayılı kanunda belirtildiği üzere, “her faaliyet dönemi için, il dahilindeki köy ve mahalle muhtarlarının valinin çağrısı üzerine yapacağı toplantıya katılanların salt çoğunluğuyla kendi aralarından seçecekleri birer muhtar üye ile ilde kurulan ve bu Kanunda belirtilen amaçlara yönelik faaliyette bulunan sivil toplum kuruluşlarının yöneticilerinin kendi aralarından seçecekleri iki temsilci ve hayırsever vatandaşlar arasından il genel meclisinin seçeceği iki kişi; ilçe dahilindeki köy ve mahalle muhtarlarının kaymakamın çağrısı üzerine yapacağı toplantıya katılanların salt çoğunluğu ile kendi aralarından seçecekleri birer üye ile ilçede kurulu ve bu Kanunda belirtilen amaçlara yönelik faaliyette bulunan sivil toplum kuruluşlarının yöneticilerinin kendi aralarından seçecekleri bir temsilci ve hayırsever vatandaşlar arasından il genel meclisinin seçeceği iki kişi mütevellî heyetinde görev alırlar. İl veya ilçede bu Kanunda belirtilen amaçlara yönelik faaliyette bulunan sivil toplum kuruluşu olmaması halinde, hayırsever vatandaşlar arasından il genel meclisinin seçeceği üçüncü bir kişi daha mütevellî heyetinde görev yapar.”

Özetle, mütevellî heyeti, iller nezdinde Mülki İdari Amir, Belediye Başkanı, Defterdar, İl Milli Eğitim Müdürü, İl Sağlık Müdürü, İl Tarım Müdürü, AÇSHB İl Müdürü, İl Müftüsü iki muhtar, iki STK temsilcisi ve iki adet hayırsever vatandaştan oluşmaktadır.

İlçe vakıflarının oluşumu ise; Mülki İdari Amir, Belediye Başkanı, Mal Müdürü, İlçe Milli Eğitim Müdürü, İlçe Sağlık Müdürü, İlçe Tarım Müdürü, İlçe Müftüsü, iki muhtar, iki STK temsilcisi ve iki adet hayırsever vatandaş şeklindedir (Zeybekoğlu ve Zorkun, 2016)

SYDV Mütevellî Heyetinin görevlerine baktığımızda; “Görev alanı içerisinde fakrû zarurete düşmüş ve muhtaç durumda olan kişilerin ve envanterini hazırlamak, geçici olarak küçük bir yardım veya eğitim ve öğretim imkanı sağlanması halinde topluma faydalı Hale getirilecek, üretken duruma geçirilebilecek kişilerin müracaatlarını değerlendirmek, onlara gerekli yardımı yapmak ve yardım sonrası takip etmek, bu kişilerin sağlık ve tedavi giderlerini karşılamak ve bunun için sağlık kuruluşları ile işbirliği yapmak, mahalli şartlara uygun olarak, vakıf gelirlerinin dağıtımının usul ve esasları ile yardım miktarlarını tespit etmek, bilanço, gelir-gider hesabı, çalışma raporu, bütçe ve yıllık programları hazırlamak, vakıf işlerinde uygulanacak prensipleri tespit etmek ve vakfın amacına ulaşabilmesi için gerekli kararları almak, vakfın amacına ulaşabilmesini sağlamak üzere bağış yapılmasını teşvik etmek ve bunları kabul etmek, vakfa menkul, gayrimenkul mal almak ve satmak, bunları işletmek ve mevcut gelirin artması hususunda her nevi kararları almak, vakıf personel ihtiyacı ve kadrosu tespit ve

tain etmek, bunlara ödenecek ücretleri belirlemek ve gerektiğinde iş akdi ve ilgili mevzuattaki sebeplere binaen görevlerine son vermek ve vakfın amacının gerçekleşmesi için sağlık ve sosyal yardım tesisleri kurmak, işletmek ve işletmektir” (<http://uzundere.gov.tr>, 2021).

2.6.4.1.1 Kadınlara Yönelik Yapılan Sosyal Yardımlar: Türleri ve İçerikleri

Sosyal politika devletin; halkın menfaatini gözeterek sosyal devlet modeline uygun olarak yapmakla yükümlü olduğu bir dizi sağlık, ekonomi, eğitim vb. politikaların uygulanmasıdır. Bu doğrultuda devletin vatandaşlarının refahını sağlamak amacıyla yaptığı uygulamalar bulunmaktadır. Cumhuriyetin ilk yıllarından bu yana belirli dönemlerde yaşadığımız ekonomik krizler, halkı işsizliğe, yoksulluğu ve bir dizi ekonomik kayba sürüklemiştir. Halkı içinde bulunduğu sıkıntılı durumdan kurtarma görevi devlete düştüğünden, bu süreç sosyal yardım uygulamalarının önemini ve gerekliliğini göstermiştir.

Sosyal devlet olmanın gerekliliğinden biri olan sosyal refahı sağlama doğrultusunda yapılan uygulamalardan biri olan sosyal yardımlar, ülkemizde 1986 yılında kurulan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu ile sağlanmaktadır.

Fon, 1986 yılında 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu ile kurulmuş olup, kanun çerçevesinde başbakanlığa bağlı olarak Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu kurulmuştur.

3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu, yardıma muhtaç olan kişiler için var olan bir kanun olup, bu kişilere fon kaynakları vasıtasıyla ayni ve nakdi sosyal yardımların iletebilmesi için tüm Türkiye, il ve ilçelerde Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları kurulmuştur.

Ülkemizde, 2020 yılı itibariyle sosyal yardım hak sahiplerinin %61’ini kadınlar oluşturmaktadır. Dolayısıyla, kadınlar özelinde yapılan, kadınların ve özellikle yoksulluktan kadınlarla beraber en çok etkilenen grup olan çocukların içerisinde bulundukları durumları iyileştirme amacı gözetilerek yapılan sosyal yardım uygulamaları bulunmaktadır. Bu yardımlar devlet tarafından, ihtiyaç talebiyle başvuran kadın bireylerin, yardım için gerekli şartları taşıması durumunda belli aralıklarla ve belirli tutarlarda verilmektedir.

Bu yardımları; şartlı doğum yardımı, eşi vefat etmiş kadınlara yönelik yardım programı (EVEK) , şartlı aylık yardımı, şartlı gebelik yardımı, şartlı doğum yardımı, çoklu doğum yardımı, dul aylığı ,yakacak ve barınma yardımı olarak özetleyebiliriz.

2.6.4.1.2 Eşi Vefat Etmiş Kadınlara Yönelik Yardım Programı (EVEK) :

Kadınların yoksulluktan daha fazla etkilendiği gerçeğinden hareketle oluşturulan “Eşi Vefat Etmiş Kadınlar için Bir Nakit Sosyal Yardım Programı Geliştirilmesine Yönelik Araştırma Projesi” Boğaziçi Üniversitesi ile işbirliği içerisinde yürütülmüş ve 2010 yılı Aralık ayı itibarıyla proje tamamlanmıştır. Projenin tamamlanmasını müteakip kanıt

dayalı sosyal politika anlayışı çerçevesinde, 29.12.2011 tarih ve 2011/8 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fon Kurulu kararı ile eşi vefat etmiş kadınlara yönelik düzenli nakdi sosyal yardım programı başlatılması kararı alınmıştır. (/www.hurriyet.com.tr, 2019)

EVEK, 2012 yılından bu yana da eşi vefat etmiş, yoksulluk riski ile karşı karşıya kalan kadınlar için uygulanan bir yardım programıdır. Program kapsamından resmi nikahlı eşleri vefat eden kadınlar yararlanabilmektedir.

Yardımdan yararlanacak olan başvuru sahiplerinin hesaplarına iki ayda bir 550 TL ödeme yatırılmaktadır. Yardım tutarının hesaplaması aylık olarak yapılıp, (275 TL) ödemeler iki ayda bir yapılmaktadır.

Yardımdan yararlanan kişilerin, Sosyal Güvenlik Kuruluşlarına tabii olmaları, eşlerinin vefatı sonrası yeniden evlilik yapmaları ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfının yapmış olduğu incelemeler neticesinde muhtaçlık durumlarının ortadan kalktığına tespit edilmesi gibi durumlarda yardımları sonlanmaktadır.

2.6.4.1.3 Doğum Yardımı

Doğum yardımı; Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı ile mavi kart sahibi olan vatandaşlara verilen bir yardımdır. Doğumun yurt içi veya yurt dışında yapılmış olması yardımdan yararlanılması için bir kriter olmamaktadır.

Doğum Yardımı, 15.05.2015 tarihinde ve sonrasında gerçekleşen canlı doğumlar için verilir. Bu tarihten önce doğan çocuklar için doğum yardımı verilmemektedir. Bu tarihten itibaren evlat edinilmesi durumunda da daha önceden yardımdan yararlanılmamışsa , annenin doğum yardımı talep etme hakkı bulunmaktadır.

Yardım tutarları, Birinci çocuk için 300 TL, ikinci çocuk için 400 TL, üçüncü ve sonraki çocukları içinse 600 TL şeklindedir. Ödemeler bir defaya mahsus olarak yapılmaktadır.

2.6.4.1.4 Şartlı Doğum Yardımı

Şartlı doğum yardımı, gebelik yardımından yararlanan ve doğumunu yetkili hastanelerde gerçekleştiren vatandaşlarımıza doğum belgelerini ikametgâhının bulunduğu il/ilçedeki Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma (SYD) Vakfına ilettiği takdirde tek sefere mahsus yapılan nakdi yardımdır.

Yardımanın tutarları; doğumun yetkili hastanede gerçekleşmesi halinde 1 kereye mahsus 75 TL; Gebelik döneminde düzenli olarak muayenelere gidilmesi halinde aylık 35 TL, lohusalık döneminde düzenli olarak muayenelere gidilmesi halinde 2 kereye mahsus 35 TL tutarında ödeme yapılmaktadır.

2.6.4.1.5 Şartlı Sağlık Yardımı

Şartlı Sağlık Yardımı (ŞSY) kapsamında, nüfusun en yoksul kesiminde yer alan ailelere 0-6 yaş arası çocuklarını düzenli olarak sağlık kontrollerine götürmeleri şartı ile düzenli nakdi yardımı yapılmaktadır. Ödemeler PTT aracılığı ile doğrudan anneler adına açılan

hesaplara yapılmaktadır. Bu yardım kapsamında yapılan ödemeler çocuk başına aylık 35 TL'dir ve düzenli olarak ödemeler yapılmaktadır.

Yardımdan faydalanılabilmesi için ev içerisinde sosyal güvenceli birey bulunmaması, annenin düzenli olarak doktor kontrollerine gitmesi ve hanenin muhtaç olduğuna Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Mütevelli Heyeti tarafından kanaat getirilmiş olması gerekmektedir.

Yardım; ŞSY Programı kapsamında, 0-6 yaş arası çocuklara, kız veya erkek fark etmeksizin aylık 35 TL (en fazla 72 ay), gebe kadınlara (en fazla 9 ay) ve lohusa kadınlara (en fazla 2 ay) aylık 35 TL ve hastanede doğum gerçekleştiren kadınlara bir kereye mahsus olmak üzere 75 TL tutarında nakdi yardım yapılmaktadır. Fayda sahibi çocuk/ lar ve gebe/lohusa kadınlara ait muayene izlem takibi aralıkları ile ilgili mevzuat Sağlık Bakanlığı tarafından belirlenmektedir.

Şartlı Sağlık Yardımı, çocuğun ; Sağlık Bakanlığının belirlemiş olduğu tarihlerde sağlık kontrollerinin yaptırılmaması, 6 yaşına gelmesi (72 ayını doldurması), yardım talebinde bulunulan, yardım kaydının bulunduğu Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfına bilgi verilmeksizin taşınılması (ikamet adresinin değişmesi), hanesinin Mütevelli Heyeti tarafından muhtaçlık durumunun ortadan kalktığına tespit edilmesi, kendisinin veya ebeveyninin vefat etmesi durumlarında durdurulmaktadır. Bütün bunlara ek olarak, yardım başvurusu esnasında imzalanan sözleşmeye aykırılıkların tespiti halinde de yardım ödemeler geçici bir süre durdurulabilir ya da tamamen kesilebilir.

2.6.4.1.6 Şartlı Gebelik Yardımı

Şartlı Sağlık Yardımı (ŞSY) kapsamında, nüfusun en yoksul kesiminde yer alan gebe kadınların sosyal güvenceye tabi olmamakla birlikte gebelik süresi içerisinde ikametgâhının bulunduğu il/ilçedeki Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfına başvuru yaptığı ve düzenli olarak sağlık kontrollerini yaptırdığı takdirde sağlanan şartlı yardım türüdür.

Kadınların Şartlı Gebelik yardımından yararlanabilmeleri için gebelik süresi içinde yardım talebinde bulunmaları, yaşadıkları hane içerisinde sosyal güvence olmaması , Mütevelli Heyeti tarafından muhtaçlığının belirlenmesi ve düzenli olarak doktor kontrollerine gitmesi gerekmektedir.

2.6.4.1.7 Şartlı Doğum Yardımı

Şartlı doğum yardımı, gebelik yardımından yararlanan ve doğumunu yetkili hastanelerde gerçekleştiren vatandaşlarımıza doğum belgelerini ikametgâhının bulunduğu il/ilçedeki Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfına ilettiği takdirde tek sefere mahsus yapılan nakdi yardımdır.

Yardımanın tutarları şu şekildedir; (www.sozcu.com.tr, 2020)

- Doğumun yetkili hastanede gerçekleşmesi halinde bir kereye mahsus 75 TL;
- Gebelik döneminde düzenli olarak muayenelere gidilmesi halinde aylık 35 TL,
- Lohusalık döneminde düzenli olarak muayenelere gidilmesi halinde iki kereye mahsus 35 TL tutarında yardım ödemesi yapılmaktadır.

2.6.4.1.8 Çoklu Doğum Yardım Programı

Ülkemizin genç nüfus yapısının korunması amacıyla, anayasamızda yer alan sosyal devlet ilkesinin gerekliliği ile çoklu doğum (iki ve üzeri.) ile dünyaya gelen çocukların bulunduğu muhtaç hanelerdeki 0-24 ay arası çocukların beslenme ve öz bakım ihtiyaçlarının karşılandığı bir yardım türüdür. Yardımların finansörü fondur.

Çoklu doğum yardım programından yararlanmak için diğer yardımlarda olduğu gibi, öncelikli olarak Türk vatandaşı olunması gerekmektedir. İkinci adımda Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı tarafından ailenin muhtaç durumda olduğu ve çoklu doğum yaptığının tespiti gerekmektedir.

Başvuru yapan bireylerin, yukarıdaki şartları sağlayıp sağlamadığı, Mütevelli Heyeti tarafından 3294 sayılı kanun çerçevesinde değerlendirilerek neticeye bağlanır.

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Mütevelli Heyeti tarafından başvurusu kabul edilen bireyler için; çocuk başına 150 TL ödeme yapılmaktadır. Ödemeler iki ayda bir PTT aracılığıyla kişilerin hesaplarına aktarılmaktadır. Yardımın kapsamı 0-24 ay arası çocukları kapsadığından yardımın süresi 24 ay ile sınırlıdır.

Şartlı gebelik yardımının aksine çoklu doğum yardım programından yararlanılabilme kriterlerinde aile içerisinde sosyal güvencesi olan bir bireyin bulunması yardımdan yararlanılmasına engel teşkil etmemektedir. Başvuru sahibinin, 3294 sayılı kanun çerçevesinde belirlenmiş olan muhtaç kriterlerine uyması yeterli olmaktadır.

İlk kez 2018 yılında uygulamaya konan yardım programı kapsamında 14.350 anneye toplamda 26 milyon 207 bin TL ödeme yapılmıştır.

2.6.4.1.9 Dul ve Yetim Aylığı

Halk arasındaki diğer adı ölüm aylığı olan dul ve yetim aylığı vefat eden sigortalının eşine ve çocuklarına bağlanmaktadır. Ölen sigortalının eşine bağlanan aylığa dul aylığı adı verilmektedir. Dul aylığından yararlanılabilmesi için Medeni Kanun usullerince evlilik yapılmış olması gerekmektedir. Yetim aylığından yararlanmada ise devlet kız çocukları için bir kısıtlamaya ve kritere gitmemiş olup, evli olmamaları ve sigortalı olarak çalışmıyor olmaları aylığı alabilmeleri için yeterlidir.

2020 yılı itibariyle dul aylığı 587 TL, yetim için ödenen ücret ise 293 TL'dir. Eşlerin dul aylığından yararlanabilmesi için belli koşulların sağlanması gerekmektedir. Bunlar:

İlk sigorta girişi 1 Ekim 2008 öncesi olan sigortalıların vefatları halinde yerine getirilmesi talep edilen dul aylığı şartları şunlardır:

- Ölen eşin SSK'lı olması halinde 5 yıl sigorta ve 900 gün ödenmiş prime sahip olması,
- Ölen eşin BAĞ-KUR'lu olması halinde 3600 gün ödenmiş prime sahip olması,
- Ölen eşin Emekli Sandığı'na tabi olması halinde 1800 gün ödenmiş prime sahip olması gerekmektedir.

Vefat eden eşin geride kalan yetim çocuklarının olması halinde bu aylık kanuna göre farklı oranlar eşliğinde geride kalan dul eş ve yetim çocuklara dağıtılarak ödenmektedir.

Çocuklara maaş bağlanmaması durumunda dul eşe %75, Çocuklara maaş bağlanması durumunda %30, dul eşe %60 dul eşin kamuda çalışması veya emekli maaşı alması halinde %50 oranında hesaplanarak ödenmektedir.

5510 Sayılı Kanunun MADDE 35- Ölüm sigortasından sigortalının hak sahiplerine bağlanacak aylıklar;

a) Sigortalının ölüm tarihini,

b) Hak sahibi olma niteliğinin ölüm tarihinden sonra kazanılması halinde, bu niteliğin kazanıldığı tarihi, takip eden ay başından itibaren başlatılır. Hak sahiplerine bağlanan aylıklar 34 . maddede belirtilen şartların ortadan kalktığı tarihi takip eden ödeme dönemi başından itibaren kesilir. Ancak bu Kanunun 4 üncü maddesinin dördüncü fıkrasının (d), (e) ve (f) bentlerinde belirtilenlerden öğrenci olanların sigortalı sayılmaları, bağlanan aylıkların kesilmesini gerektirmez. Aylığın kesilmesine yol açan sebebin ortadan kalkması halinde, 34 üncü maddede belirtilen şartlar saklı kalmak kaydıyla, müracaat tarihini takip eden ay başından itibaren yeniden aylık bağlanır. (Mülga son cümle: 17/4/2008-5754/67 md.) Bu madde gereğince aylığı kesilen çocuklardan, sonradan Kurum Sağlık Kurulu kararı ile çalışma gücünü en az % 60 oranında kaybederek malûl olduğu anlaşılanlara, 34 üncü maddede belirtilen şartları taşımaları halinde, malûllük durumlarının tespitine esas teşkil eden rapor tarihini takip eden ay başından itibaren, 94 üncü madde hükmü saklı kalmak kaydıyla aylık bağlanır. Yeniden bağlanan aylık, aylığın kesildiği tarihten tekrar bağlandığı tarihe kadar geçen süre için 55 inci maddenin ikinci fıkrasına göre artırılmak suretiyle belirlenir.

2.6.4.1.10 Yakacak ve Barınma Yardımı

Yakacak yardımları 2003 yılından beri Aile , Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından (eski adıyla Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı) , Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları aracılığıyla vatandaşlara ulaştırılan bir yardım türüdür.

Türkiye Kömür İşletmelerinden sağlanan kömürler, ihtiyaç sahibi ailelerin kışlık yakacak ihtiyacının karşılanması amacıyla hane başına asgari 500 kg olmak üzere dağıtımı sağlanmaktadır. Ayrıca yoksul ailelere yakacak yardımı programı ile ülkemizin atıl vaziyetteki yeraltı kaynakları ekonomiye kazandırılmakta; ulaşım sektörüne ve istihdama ciddi katkı sağlanmaktadır. (<https://www.hurriyet.com.tr>, 2019).

Bireylerin bu yardımdan yararlanabilmesi için hane içindeki kişi başına düşen gelirin asgari ücretin 1/3 'ünden az olması gerekmektedir. Yardım, yılda bir defa kış dönemi başlamadan verilmektedir.

Barınma yardımları ise, içerisinde oturulamayacak derecede eski, bakımsız, yaşamaya elverişsiz evlerde yaşamını sürdüren, yardıma ihtiyacı olan vatandaşlara evlerinin bakım-onarımı, betonarme ev yapım yardımı, prefabrik ev yapım yardımı ve ev eşyası alımı için aynı veya nakdi olarak yapılan yardımlardır.

Barınma yardımından da yakacak yardımından olduğu gibi, hane içindeki kişi başına düşen gelirin asgari ücretin 1/3 'ünden az olan bireyler yararlanabilmektedir. Yardımın tutarı 15, 20 ve 25 bin TL olarak değişiklik göstermektedir.

2.6.4.1.11 Mikro Kredi Uygulamaları

Mikro krediler, halihazırda isminin de içerdği üzere, gelir seviyesi düşük olan bireylere düşük tutarlarda verilen kredilerdir.

Mikro kredi uygulamasını hayata geçiren 1976 yılında Muhammed Yunus olmuştur. Yaptığı gözlem ve araştırmalar neticesinde Bangladeş'te yaşayan bireylerin kazanç sağlamak amacıyla ellerinde yeterli sermayelerinin olmadığını, işlerini sürdürebilmek ve devamlılığını sağlama yolunda cüzi rakamlara ihtiyaçlarının olduğunu ve bu meblağları bulmada zorluk çektiklerini görmüştür. Bu süreç neticesinde Muhammed Yunus tarafından "Grameen Bank" (Yoksullular Bankası) kurulmuştur. Grameen Bank yoksulların, yeteneklerinin değil, yeteneklerini gösterecek fırsatlarının olmadığını savunmaktadır. Bankanın çalışma mekanizması ise yoksul kadınlara gelir getirici faaliyetlerde bulunabilmeleri için teminatsız olarak mikro krediler sağlama şeklindedir. Bankanın hedef kitlesi kuruluşundan itibaren, diğer bankaların kredi vermediği yoksul kadınlardır. Krediler proje karşılığı ve bireylere değil, yalnızca gruplara verilmektedir.

Krediler, ihtiyacı olan 42 kişiye 27 dolar ödeme yapılarak hayata geçirilmiştir (Burtan vd..2013: 155).

Mikro kredi uygulamaları, kadın yoksulluğunu önlemek ve sürdürülebilir bir refah ve kalkınma amacı sunmaktadır. Mikro kredilerin temel özellikleri şunlardır: (Çelebi Boz ve Çınar, 2016:109).

- Öncelikli olarak kendi işini kurmak isteyen yoksul kadınları ekonomik açıdan destekleyerek güçlendirmektedir.
- Cüzi miktarlarda verilen bir finansman aracıdır.
- Kefalet, ödeme yaptırımı gibi sistemlerinin olmaması onu diğer kredi türlerinden ayırır.
- Müşteriler düzenli olarak takip edilir ve gerektiği takdirde başka kredilerle de destek sağlanmaktadır.
- Krediler, gruplara verilmektedir. Gruptaki kişilerin kan bağı olmamasına dikkat edilir.

Kredi için başvuracak gruplara başvuru yapmadan önce bir hafta boyunca süren kurslar uygulanmaktadır. Bu kurslarda, ekonomi, sosyal problemler vb. konularda bilgilendirici eğitimler verilmektedir. Bu kredileri diğer banka kredilerinden ayıran en önemli özellik kefalet sisteminin olmayışıdır. Bildiğimiz üzere geçmişten günümüze bankaların çalışma prensibinde kefalet sistemi vardır. Kefil olan kişi kredi sahibinin borcunu ödememesi durumunda borcu üstleneceğini ve ödeyeceğini taahhüt etmektedir. Ancak Grameen Bank'ta süreç daha farklıdır. Kefalet sistemi olmaksızın ihtiyacı olan yoksul bireylere krediler sağlanmaktadır. Ayrıca kredi başvurusunda bulunan gruplara geri ödememe durumunda herhangi bir yaptırım da bulunmamaktadır. Yapılan araştırmalar kefalet mekanizması ve diğer yaptırımların olmamasına rağmen geri ödemelerin oldukça yüksek oranlarda olduğunu göstermektedir.

Mikro krediler, uluslararası örgütler tarafından yoksulluğun azaltılmasında önemli bir araç olarak görülmüştür. Bunun bir göstergesi olarak Birleşmiş Milletler 2005 yılı “Dünya Mikro kredi Yılı” olarak ilan edilmiştir.

Grameen Bank günümüzde 81 ülkede faaliyet göstermektedir. Ülkemizde resmi olarak ilk kez 2003 tarihinde Diyarbakır’da başlamıştır. Grameen Bankası danışmanları ile yapılan çalışmaların ardından Siirt, Şanlıurfa, Van ve Batman’a da yaygınlaştırılarak 3.300 kişiye, 3,3 milyon TL kredi verilmiştir (Platform Kooperatifçiliği İnsiyatifi, 2018).

Ülkemizdeki ilk mikro kredilerin gelişimi, Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı tarafından sağlanmıştır. 1995-1997 yılları arasında yapmış oldukları proje ile birçok kadına ekonomik açıdan destek sağlanmış ve kredilerin geri ödemelerinin çok yüksek oranlarda seyrettiği görülmüştür (Selek Öz ve Çolakoğlu, 2014).

Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı, mikro kredi uygulamalarının devamı olarak 2002 yılında MAYA Mikro Ekonomik Destek İşletmesini hayata geçirmişlerdir. MAYA uygulaması ile ihtiyaç sahibi kadınlara , işlerini geliştirebilmeleri için maddi destekler sağlanmaktadır. Bu hususta Sakarya iline MAYA uygulaması 2005 yılında yapılmıştır (Selek Öz ve Çolakoğlu, 2014).

Mikro kredi uygulamasının ülkemizde bir diğer örneği Türkiye Grameen Mikro finans Programıdır. Program, 2003 yılında Diyarbakır ilinde hayata geçirilmiştir. Türkiye Grameen Mikro finans Programı, Diyarbakır’da 18 Temmuz 2003 tarihinde 12 kişiye 500’er TL tutarında çekler verilerek mikro kredi uygulaması başlatılmıştır (Selek Öz ve Çolakoğlu, 2014).

Mikro krediden yararlanabilmek için gerekli bazı şartların gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Öncelikli olarak, aynı mahallede yaşamını sürdüren 18 yaşını doldurmuş, 5 kadının bir arada olması gerekmektedir. Bu kadınların her birinin farklı bir iş fikri olsa dahi, 5 kadın bir araya gelmeden mikro kredi almaları mümkün değildir. Kredi için beraber başvuru yapan kadınların her birine 1.000 ila 3.000 TL arasında mikro kredi verilir. Ayrıca, kredi alabilmek için bir araya gelen 5 kadın arasında akrabalık ve kan bağı bulunamaması gereklidir. Sonrasında, yoksulluk tespiti yapıp, yoksulluğu vakıf tarafından tespit edilen kadınlar, 3 günlük bir eğitim sonrası kredilerden yararlanabilmektedir.

Bu uygulama sayesinde ihtiyaç sahibi kadınların, gelir getirici faaliyetlerde bulunarak kendi ayakları üzerinde durabilmeleri, ailelerine bakabilmeleri ve kadınların özsaygılarını ve kendilerine olan güvenlerini koruyabilmeleri sağlanmaktadır. Buradan da kadın yoksulluğu ile mücadelede mikro kredi uygulamalarının halihazırda önemini görmüş olmaktadır.

BÖLÜM 3

3 KADIN YOKSULLUĞUNU ÖNLEMEDE SAKARYADAKİ SOSYAL YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA VAKIFLARININ UYGULAMALARINA İLİŞKİN BİR İNCELEME

3.1 Genel Olarak Sakarya İli

Türkiye'nin en kalabalık 22. şehri olan Sakarya, Marmara Bölgesinde yer alan bir ilimizdir. İlin 2019 yılı itibari ile nüfusu 276.385'tir. Nüfusun %49,80'ini erkek, %50,20'sini kadınlar oluşturmaktadır. Nüfus artış hızı 2019 yılında % 1.79 olarak ölçülmüştür. Şehrin yüzölçümü 562 km²'dir. Şehrin yoksulluk oranı ise %8 'dir.

Sakarya ilinin eğitim durumu cinsiyetler bazında incelendiğinde, TÜİK verilerine göre, 2019 yılı itibariyle, Sakarya ilinde yaşayan okuma yazma bilmeyen erkek nüfusu 2808 kişi iken , kadın nüfusu ise 18.726' dır. Okuma yazma bilen fakat bir okul bitirmeyen erkek nüfusun sayısı 34.557 kişi, kadın nüfusun sayısı ise 43.623 kişi olarak belirlenmiştir. İlkokul mezunu erkek nüfus 99.664, kadın nüfus 136.991; ortaokul ve dengi meslek okulu bitirmiş olan erkek nüfusun sayısı 87.670, kadın nüfusu 73.127; lise ve dengi meslek okulu bitirmiş olan erkek nüfus 122.209 kişi, kadın nüfusu ise 92.239 kişi olarak belirlenmiştir (TÜİK, 2019).

Sakaryadaki Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları bünyesinde aile yardımları (diğer aile yardımı ve kira yardımı), aynı yardımlar(gıda, kömür), şartlı nakit transferleri, 2022 sayılı kanun kapsamında engelli aylığı, engelli yakın aylığı ve yaşlı aylığı, eşi vefat etmiş kadınlara yönelik yardım programı, ev onarım yardımları, yabancı yardımları, muhtaç asker aylığı, öksüz ve yetim çocuklara yönelik yardım programı, muhtaç asker çocuklarına yönelik yardım programı, afet yardımları, sosyal uyum yardımı ve kronik hastalara yönelik düzenli yardım programları verilmektedir.

Sosyal güvenlik kapsamındaki muhtaç durumda olan vatandaşların tespitinde kullanılan “muhtaçlık sınırı” her yıl ocak ve temmuz aylarında belirlenen net asgari ücretin 1/3 ü oranında Bakanlar Kurulu kararı ile belirlenir ve resmi gazetede yayınlanır.

Yapılacak olan aile yardımlarına, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfına başvuran, fakru zaruret içerisinde olduğu tespit edilen ailelere muhtaçlık sınırı göz önüne alınarak, mütevellî heyeti kararı ile nakdi yardım yapılabilmektedir. Yardımın tutarına ve dönemine mütevellî heyeti karar verir.

Vakfın faaliyetlerine baktığımızda, yardımlardan faydalanacak kişilerin, bu yardıma muhtaç olmaları, ihtiyaç sahibi olmaları prensibi yer almaktadır. İhtiyaç sahibi olarak tanımlanacak olan , yardımlardan yararlanmak isteyen bireylerin, herhangi bir sosyal güvencelerinin bulunmaması gerekmektedir. Vakfın, genel olarak sosyal güvencesi olmayan, muhtaç durumda olan her bireye yönelik çalışmaları olduğu görülmektedir. Vakfın yapmış olduğu bütün yardım türleri ve kadınlar özelinde yapmış olduğu yardımlar olarak inceleme yapılacaktır.

3.2 Sakaryadaki Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının Faaliyetleri

Bu bölüm altında Sakaryadaki Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının yapmış olduğu genel faaliyetler ve çalışmanın esas konusu olan kadınlara yönelik yapmış oldukları faaliyetler incelenmektedir.

3.2.1 Sakaryadaki SYDV'lerin Genel Yardım Faaliyetleri

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfının gerçekleştirmiş olduğu faaliyetleri beş başlık altında toplamak mümkündür. Bunlar; “Sosyal Güvenlik Kapsamında Bulunan Muhtaç Hanelere, Afetten Zarar Görenlere ve Şehit Yakınları ile Gazilere Yapılacak Sosyal Yardımlar, Sosyal Yardım Programları, Genel Sağlık Sigortası, Bakanlık Destekli Yardım Programları ve Proje Destekleri’dir.,

3.2.1.1 Sosyal Güvenlik Kapsamında Bulunan Muhtaç Hanelere, Afetten Zarar Görenlere ve Şehit Yakınları ile Gazilere Yapılacak Sosyal Yardımlar

Hane içindeki kişi başına düşen geliri, aylık net asgari ücretin 1/3’inden az olan kişilerden dönemsel yoksulluk riski nedeniyle hayati durum arz eden gıda, barınma gibi temel ihtiyaçlar için sosyal yardıma ihtiyacı olan bireylere, müteveli heyetince durumun tespit edilmesi ve uygun görülmesi sonrasında, heyetin uygun gördüğü zamanlarda “süreklilik arz etmeyen” yardımlar yapılabilmektedir (Köse ve Kantarcı, 2018).

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanununun 2.maddesinin ek fıkrasında yer alan şekli ile” Her türlü acil durum ve afetten zarar görenler ve şehit yakınları ile gaziler ise, Fon Kurulu ile Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarınca belirlenecek kriter ve süreler çerçevesinde bu Kanun ile sağlanacak haklardan yararlandırılır.” ibaresi yer almaktadır (<https://www.mevzuat.gov.tr>,2021)

Buradan hareketle, acil durum, doğal afet gibi durumların yaşanması halinde, afetin yaşandığı andan itibaren 30 günlük dönemin yapılan ve yapılacak giderlerini kapsayacak şekilde fondan aktarılan kaynak, Mülki İdare Amirince sosyal güvenlik kapsamında olup olmadığına bakılmaksızın acil durum ve afetten zarar görenlerin temel gereksinimlerini karşılayabilmek için kullanılabilir (Köse ve Kantarcı, 2018).

3.2.1.2 Sosyal Yardım Programları

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfınca barınma, sağlık, eğitim, yakacak, gıda yardımı, nakit yardımlar ve iş kurma desteği gibi sosyal yardımlar uygulanmaktadır. Bu yardım programları ile, bireylerin yaşamlarını devam ettirmesi için gereklilik arz eden ihtiyaçları, yardım talebinde bulunan kişilere , vakıflarca ulaştırılmaktadır.

Tablo 16: Sakarya Genelinde Yapılan Sosyal Yardımlar Tablosu (2019 Ocak-Aralık)

Yardım Türü	Yararlanan Kişi Sayısı	Değeri
Yiyecek Yardımı	19.366	3.542.138,6 TL
Giyecek Yardımı	1417	345,512,10 TL
Sağlık Yardımı	5168	1.028.648,70 TL
Yakacak Yardımı	16.639	15086,8 ton
Barınma Yardımı	763	1.327.461,5 TL
Nakit Yardımlar	12.766	3.671.641,44 TL

Kaynak: Sakarya Valiliği Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı (2020)

Tablo 17: Sakarya’da Yapılan Sosyal Yardımlar Tablosu (2020 Ocak-Haziran)

Yardım Türü	Yararlanan Kişi Sayısı	Değeri
Yiyecek Yardımı	23.037	4.162.348,30 TL
Giyecek Yardımı	117	8.819,78 TL
Sağlık Yardımı	2962	928.415,26 TL
Yakacak Yardımı	95	95 ton
Barınma Yardımı	238	223.478,39 TL
Nakit Yardımlar	14.845	2.703.629,77 TL

Kaynak: Sakarya Valiliği Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı (2020)

Sakarya ilinde 2019 yılında, ilçelerdeki SYDV’ler aracılığı ile yapılan yiyecek yardımlarından 19.366 kişi yararlanırken bu sayı 2020 yılında 23.037 kişiye yükselmiştir. Nakit yardımlar ise, 2019 yılında 12.766 kişi yararlanırken 2020 yılında 14.845 kişi yararlanmıştır. Tablo 16 ‘daki veriler henüz altı aylık veriler olmasına rağmen tüm yardım türlerinde yararlanan kişi sayısı ve yardım türlerinde yılın ilk yarısı olmasına rağmen kayda değer oranlara ulaşılmıştır. Bu kadar kısa bir zaman dilimi içerisinde, daha çok insana ulaşılmış ve daha çok insan sosyal yardımlardan yararlanmıştır.

3.2.1.2.1 Barınma Yardımları

İçerisinde yaşanamayacak derecede eski, sağlıksız ve kötü koşullarda evleri bulunan ihtiyaç sahibi kişilere evlerinin onarılması ya da yeniden inşası için barınma yardımları yapılmaktadır.

Barınma yardımlarının öncelikli hedef kitlesi; dul, yetim, engelli, yaşlı, kronik hastalığı olan ve muhtaç durumda olan kişilerdir (Köse ve Kantarcı, 2018).

Azami olarak 7500 TL'ye kadar evlerinin onarılması için yardım talebinde bulunan ailelerden, SYDV'nin incelemesi ve Mütevelli Heyetinin kararı ile, onarım yapılacak olan evde kiracı olarak ikamet etmeyen ve son beş yıldır aynı konutta ikamet ettiği tespit edilen, ihtiyaç sahiplerinden, taleplerinin değerlendirilmesi aşamasında tapu istenmemektedir.

İhtiyaç sahibi bireylerin SYDV 'ye başvurusu ile yararlanabileceği barınma yardımı tutarı aşağıdaki gibidir:

Yeniden Ev Yapımı : 25.000 TL

Prefabrik Ev Yapımı: 20.000 TL

Mevcut Evin Onarımı İçin: 15.000 TL

2019 yılı için baktığımızda Adapazarı SYDV 'ye barınma yardımı talebinde bulunmuş olan 37 kadına barınma yardımı-ev eşyası yardımı olarak 6.709,49 TL tutarında yardım desteği sağlanmıştır.

3.2.1.2.2 Yakacak Yardımları

SYDV tarafında yapılacak olan yardımları belirleyen Mütevelli Heyeti tarafından, ihtiyaç sahibi olduğu belirlenen ailelere kış mevsimi gelmeden önce evlerine teslim olmak üzere en az 500 'er kilogram olarak yapılan yardım türüdür.

Tablo 18: 2019 ve 2020 Yılı Adapazarı'nda Yapılan Yakacak Yardımı Tablosu

Yıl	Yardım Türü	Hane Sayısı	Hak Sahibi Sayısı	Yardım Sayısı	Nakit Değeri (TL)	Hak Sahibi
2019	Yakacak Yardımı (Ayni)	1956	1956	1956	984.916,45	Kadın
2020	Yakacak Yardımı (Ayni)	2610	2616	2741	1.705.604,75	Kadın

Kaynak: Adapazarı SYDV (2020)

3.2.1.2.3 Genel Sağlık Sigortası

Genel sağlık sigortası, halihazırda bir işte çalışmayan, ailesindeki herhangi birey tarafından sağlık hizmetlerinden yararlanamayan (eş, anne, baba) kişilere asgari ücretin yüzde üçü tutarında prim uygulaması yapılmaktadır.

3.2.1.2.4 Gıda Yardımları

İhtiyaç sahibi ailelere temel gereksinimlerinden olan gıda ve kıyafet gibi ihtiyaçlarının karşılanması için Ramazan ve Kurban Bayramları öncesinde (yılda iki defa) sağlanan yardım türüdür

Gıda yardımından yararlanacak olan ihtiyaç sahibi kişiler 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu kapsamında yer alan; yaşlı, engelli,

kimsesiz, eşinden ayrılmış kimseler, ailenin geçimiyle yükümlü olduğu halde kronik rahatsızlıkları veya engeli sebebiyle çalışamayacak durumda olan kimselerdir.

Gıda yardımları yapılırken, hane içerisinde yaşayan bireylerin sayısı ve buradan hareketle ihtiyaç oranına göre yardım yapılır.

Tablo 19: 2019 ve 2020 yılı Adapazarı SYDV Tarafından Sağlanan Gıda Yardım Miktarları

Yıl	Yardım Türü	Hane Sayısı	Hak Sahibi Sayısı	Yardım Sayısı	Nakit Değeri (TL)	Hak Sahibi
2019	Gıda Yardımı (Ayni)	33	33	34	3.686,10	Kadın
2019	Gıda Yardımı (Nakdi)	656	656	991	198.400,00	Kadın
2020	Gıda Yardımı (Ayni)	7	7	7	786,64	Kadın
2020	Gıda Yardımı (Nakdi)	1227	1231	1827	304.550,00	Kadın

Kaynak: Adapazarı SYDV (2020)

3.2.1.2.5 Proje Bazında Sağlanan Destekler

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfınca proje destekleri adı altında birden fazla biçimde destek sağlanmaktadır.

Gelir Getirici Proje Destekleri, “yoksul birey ya da hanelerin kendi geçimlerini sağlayacak işleri kurmaları, gelir elde etmeleri ve başlattıkları çalışmalarını uzun süre devam ettirebilmeleri için verilen 15 bin ile 150 bin TL arasında verilen iş kurma destekleridir” (Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü, 2020).

Sosyal Hizmet Projeleri, Dezavantajlı grupların sosyal dışlanma riskinin azaltılması, sokakta çalışan ve/veya yaşayan çocuklara, engellilere, yaşlılara, korunmasız kadın ve erkeklere, işsiz gençler ve yoksulluğu yaşayan bireylere sağlanan düşük maliyetli sosyal hizmetlerin yaygınlaştırılması amacıyla sağlanan projelerdir. Yardım yapılacak tutar fon kurulunca belirlenir (Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü, 2020).

Aile Destek Merkez (ADEM) Projeleri, 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu kapsamındaki kadınlarımızın psikolojik, sosyal, kültürel ve en önemlisi kişisel olarak gelişimlerini sağlayarak, toplumsal uyumlarını sağlamak amacıyla faaliyet gösteren merkezlerdir.

Sosyal Dayanışma Merkezi (SODAM) ise, aile destek merkez ile aynı amaç doğrultusunda kurulmuş, hedef kitlesi öncelikli olarak roman vatandaşlar olan merkezlerdir.

Yaşlı ve Engellilerin Bakımı Projeleri, muhtaç durumda olan yaşlı ve engelli bireylerin kişisel bakımları başta olmak üzere, yaşam alanlarının temizliği, temel ve hayati ihtiyaçlarının karşılanması yönünde yapılan işlemlerdir (Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü, 2020)

Proje desteklerinin sağlanabilmesi için, gerekli şartlar şunlardır: (Köse ve Kantarcı, 2018).

- Herhangi bir sosyal güvenlik kuruluşuna tabi olmamak,
- İhtiyaç sahibi olmak,
- 18-60 yaş aralığında olmak,
- Başvuru yapılan vakfın sorumlu olduğu alan içerisinde en az altı aydır ikamet diyor olmak,
- Daha önce fon kaynakları ile desteklenen gelir getirici projelerden yararlanmamış olmak.

3.2.1.3 Bakanlık Destekli Yardım Programları

Muhtaç Asker Ailesi Yardım Programı, askere girmiş ya da gidecek olan, sosyal güvencesi bulunmayan bireylere yönelik yapılan bir yardım programıdır.

Kişinin ihtiyaç sahibi olduğu, müteveli heyetince tespit edildikten sonra, asker eşi ya da anne-babası bu yardımdan yararlanabilmektedir. Muhtaç Asker Ailesi Yardım Programına başvuru, sırasıyla askerin resmi nikahlı eşi, asker resmi nikahlı evli değilse önce annesi, (eğer yok ise) sonrasında babası tarafından yapılabilmektedir (Köse ve Kantarcı, 2018).

Şartların sağlanması halinde yardım, askerlik süresi boyunca Şubat, Nisan, Haziran, Ağustos, Ekim ve Aralık aylarında olmak üzere 2019 yılındaki 275,00 TL lik tutar, 2020 yılı Nisan ayı itibari ile 400 TL'ye çıkarılmış ve başvuru sahiplerinin bu tutardan yararlanması sağlanmıştır.

Bu yardım ile ilişkili olarak, Muhtaç Asker Çocuğu Yardımı ise, 18 yaşından küçük ve babası askerde olan çocuklara sağlanan yardım türüdür. Başvuru sahibi olan asker eşinin sosyal güvencesi olmaması durumunda , ihtiyaç sahibi olduğu müteveli heyetince tespit edilmesi sonrası, yardım çocuk başına 100 TL olmak üzere, Şubat, Nisan, Haziran, Ağustos, Ekim ve Aralık aylarında sağlanmaktadır (Köse & Kantarcı, 2018) . Bu yardım tutarı, 2020 yılı Nisan ayı itibari ile 150 TL'ye çıkarılmış olup, artış ödemelere yansıtılmıştır.

Tablo 20: 2019 ve 2020 Yılı Adapazarı İçin Muhtaç Asker Ailesi Yardım Verileri

Yıl	Yardım Türü	Hane Sayısı	Hak Sahibi Sayısı	Yardım Sayısı	Nakit Değeri (TL)	Hak Sahibi
2019	Muhtaç Asker Ailesi Yardımı	196	196	200	268.950,00	Kadın
2019	Muhtaç Asker Çocuğu Yardımı	28	28	35	17.200,00	Kadın
2020	Muhtaç Asker Ailesi Yardımı	242	240	245	390.500,00	Kadın

2020	Muhtaç Asker Çocuğu Yardıımı	26	26	29	17.900,00	Kadın

Tablo20'nin devamıdır.

Kaynak: Adapazarı SYDV (2020)

Yaşlı aylığı, 65 yaş üzeri sosyal güvencesi olmayan kimselere, hane halkı ortalama aylık gelirinin asgari ücret tutarının 1/3'ünden az olması durumunda sağlanan bir yardım türüdür. Yaşlı aylığına Adapazarı özelinde baktığımızda 2019 yılı için 940 hak sahibine, 6.113.000,66 TL yardım yapıldığı görülmektedir.

Engelli yakını aylığı ise, aynı hane içerisinde yaşamlarını sürdüren, fiilen bakımını sürdürdüğü 18 yaşından küçük ve en az % 40 ve üzeri engeli yakını olan , hane halkı ortalama aylık gelirinin asgari ücret tutarının 1/3'ünden az olan, herhangi bir sosyal güvencesi bulunmayan vatandaşlara engelli yakını aylığı bağlanmaktadır.

Tablo 21: 2022 Sayılı Kanun Kapsamında Yapılan Ödemeler ve Tutarları (2020)

Aylık Türü	Aylık Miktar (TL)	3 Aylık Miktar (TL)	Ödeme Ayları
Yaşlı Aylığı	711,00 TL	2.133 TL	Mart- Haziran- Eylül- Aralık
%40 - % 69 Engelli Aylığı	567,00 TL	1.701 TL	Mart- Haziran- Eylül- Aralık
% 70 ve Üstü Engelli Aylığı	854,00 TL	2.562 TL	Mart- Haziran- Eylül- Aralık
8 Yaş Altı Engelli Yakını	567,00 TL	1.701 TL	Mart- Haziran- Eylül- Aralık

Kaynak: Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı

Yaşlılık ve engellilik aylıklarının kesilmesi için ölüm, feragat durumlarının yanında, 18 yaş altı engelli bireyin 18 yaşını doldurması, Türk vatandaşlığından çıkarak başka ülkenin vatandaşlığına geçilmesi, aylık almakta iken taşınma sureti ile ikamet adresinin değişerek başka bir SYDV'nin görev alanına girmesi, muhtaçlık durumunun ortadan kalktığından SYDV'ce tespit edilmesi durumlarında ödemeler kesilmektedir.

3.2.2 Adapazarı SYDV'nin Kadınlar Özelinde Yapmış Olduğu Yardım Faaliyetleri

Şartlı nakit transferleri ise, şartlı eğitim yardımı, şartlı sağlık yardımı ve şartlı gebelik yardımı şeklinde üç koldan verilmektedir. Şartlı eğitim yardımı, temel eğitimden yararlanmayan çocuklara yönelik bir yardım programıdır. Program kapsamında yardımlar sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakfı tarafından muhtaçlığı belirlenen vatandaşlara bağlanabilmektedir. Bu yardım programından yararlanılabilmesi için aile bireylerinin sosyal güvencelerinin olmaması ve çocuğun bir ay içerisinde okuluna “4 günden” fazla

devamsızlık yapmaması gerekmektedir. Yardımın süresi çocuğun eğitimine başladığı yıldan 12.sınıfa kadar verilmektedir. Yardımlar iki ayda bir olmak üzere PTT aracılığı ile sağlanmaktadır.

Şartlı Eğitim Yardımının tutarları ve veriliş dönemleri aşağıdaki tablodaki gibidir.

Tablo 22: Eğitim Yardımları Ödeme Miktarları (2020) (Ocak-Mart-Mayıs-Temmuz-Eylül-Kasım)			
İlköğretim		Ortaöğretim	
Kız Öğrenci	Erkek Öğrenci	Kız Öğrenci	Erkek Öğrenci
50,00 ₺	45,00₺	75,00 ₺	55,00 ₺

Kaynak: Adapazarı SYDV (2020)

Şartlı sağlık yardımları ise kısaca, 0-6 yaş arası çocuğu olan sosyal güvencesi olmayan, muhtaç durumdaki ailelere verilmektedir. Yardımdan yararlanabilmek için ailelerin çocuğun doğumundan itibaren sağlık takiplerini, kontrol ve izlenimlerini bağlı bulundukları aile hekimlerince yaptırmaları gerekmektedir. Şartlı gebelik yardımı da şartlı sağlık yardımında olduğu gibi , bireylerin sosyal güvencesiz ve muhtaç durumda olmaları ile sağlanmaktadır. Şartlı gebelik yardımından yararlanılabilmesi için gebe kadınların , gebeliğin başlangıcından doğuma kadar (doğum dahil) ve lohusalığın bitişine kadar olan süreçte kontrollerini periyodik olarak yaptırmaları gerekmektedir. Yardım gebelik süreci boyunca en fazla 9 ay süreyle sınırlı olarak 45 TL tutarında yapılır. Ödemeler PTT aracılığı ile sağlanır.

Şartlı Doğum Takibi Ödemesi ise, gebe kadınların doğumlarını hastanede yapmalarına bağlı olarak verilen bir yardımdır. Doğumun sağ-ölü yapılmış olmasına bakılmaksızın tek sefere özel olmak üzere 100 TL tutarında yardım sağlanmaktadır. Yardımdan yararlanılabilmesi için doğum sonrası ilk bir ay içerisinde başvuru yapılması gerekmektedir.

Şartlı Lohusalık Takibi Ödemesi, şartlı doğum takibi yardımında olduğu gibi, doğumun hastanede yapılması şartına bağlanmıştır. Şartlı doğum takibi ödemesinde yer alan şartların sağlanması halinde aylık 45 TL olmak üzere en fazla iki ay olacak şekilde , totalde 90 TL yardım sağlanmaktadır. Yardımdan faydalanılabilmesi için, doğumun gerçekleştiği tarihten en geç bir ay içerisinde yardım talep edilmelidir. Örneğin 1 Ocak 2019 tarihinde gerçekleşmiş ise, yardım talebi için 1 Şubat 2019 tarihi geçirilmemelidir.

Tablo 23: Sağlık Yardımları Ödeme Miktarları (2020) (Ocak-Mart-Mayıs-Temmuz-Eylül-Kasım)	
0-6 Yaş Arası Çocuklar	35,00 ₺
Gebe Kadınlar	45,00 ₺
Doğum Yardımı	100,00 ₺
Lohusalık Yardımı	45,00 ₺

Kaynak: Adapazarı SYDV(2020)

Tablo 24 : 2019 yılı Adapazarı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Şartlı Nakit Transferlerinden Yararlanan Kadınların Verileri

Yardım Türü	Hane Sayısı	Hak Sahibi Sayısı	Yardım Sayısı	Nakit Değeri (TL)
Şartlı Eğitim Yardımı	2.681	2.674	4.773	1.327.240,00
Şartlı Gebelik Yardımı	116	114	115	20.060,00
Şartlı Sağlık Yardımı	1.456	1463	2.011	626.605,00

Kaynak: Adapazarı SYDV(2020)

Sakarya ili genelinde, 2019 yılında 12.883 Anneye 13.040 canlı doğum için 5.431.369 TL, 2020 yılı ilk altı ayında 5.438 Anneye 5.532 canlı doğum için 2.298.608 TL tutarında yardım gerçekleştirilmiştir (<http://sakarya.gov.tr>, 2019).

Tablo 23 ‘de 2019 yılında Adapazarı’nda Şartlı Nakit Transferleri adı altında yer alan yardımlardan yararlanan kadınların sayısı, yapılan yardım sayısı ve yardımın tutarı verilmiştir. 2019 yılında toplamda 4253 haneye ulaşılmıştır. Burada yaşamını sürdüren toplam 4251 kadın yardımlardan yararlanmıştır. Yalnızca Şartlı Eğitim, Şartlı Gebelik ve Şartlı Sağlık yardımlarına yapılan ödemelerin toplam tutarı 1,973,905 TL olmuştur.

Eşi Vefat Etmiş Kadınlara Yönelik Yardım Programı (EVEK) , halk arasında “dul maaşı” olarak adlandırılan bir yardım türüdür. Son resmi nikahlı eşi ile resmi nikahları devam ederken, eşi vefat etmiş ve fakir ve muhtaç olduğu, müteveli heyetince karar verilen ihtiyaç sahibi kadınlara, Şubat, Nisan, Haziran, Ağustos ve Ekim aylarında 325 TL ödemeleri yapılmaktadır.(2020 yılı Nisan ayı itibari ile tutarıdır.)

Eşi Vefat Etmiş Kadınlara Yönelik Yardım Programı kapsamında, Adapazarı’nda 2019 yılı verilerine baktığımızda, 317 kişiye 707.300,00 TL tutarında yardım yapılmıştır.

EVEK , yardım programından yararlanan ihtiyaç sahiplerinin, muhtaçlık durumlarının ortadan kalktığı veya resmi nikah olmaksızın birlikte yaşandığının tespiti halinde, yardımın feshi gerçekleşmektedir. Bu durum vakıf müteveli heyeti tarafından tespit edilmektedir. Bu durumlar haricinde de , hak sahibi kadının vefatı ve resmi nikahlı olarak yeniden evlenmesi durumunda da yardım durdurulmaktadır.

3.2.2.1 Sosyal Yardımlaşma Merkezi 1 (SODAM 1) Projesi

Adapazarı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfının kadın yoksulluğunu önlemek amacıyla uygulamış olduğu ani ve nakdi yardımların yanı sıra , vakfın bünyesinde meydana getirdiği projelerin de olduğunu görmekteyiz.

Bu projelerden bir tanesi olan Sosyal Yardımlaşma Merkezi 1 (SODAM 1) projesi, 1 Ekim 2014 tarihi itibari ile Korucuk ilçesinde hizmete açılmış olup, ilçede ikamet etmekte olan gelir düzeyi düşük kadınlar başta olmak üzere, faaliyete geçirilecek olan kurslar, seminerler, atölye çalışmaları ve meslek edindirme kursları ile halkın farklı tabaklarında yer alan kadınların bir araya gelerek sosyal etkileşimlerinin sağlanmasının yanı sıra, her

bir kadının bireysel olarak gelişimlerinin ve kitlesel erişimlerinin sağlanması amaçlanmıştır. Ayrıca, toplumun en küçük birimi olan alenin temel yapı taşı kadınların, gelecek nesillere yön verdiği için, SODAM 1 ve benzeri uygulamalarla, kadınların hem özgüvenlerinin artması, hem de açılmış olan mesleki eğitim kursları ile (aşçılık, kurdele nakışı, takı tasarımı, kuaförlük vb.) meslek edinmeleri sağlanarak bağımsız bireyler olmalarının da önü açılmaktadır.

Açılan Mesleki Eğitim Kurslarını başarı ile tamamlayan kadınların, 3294 sayılı kanunda belirtilen hususları taşımaları ve Mütevelli Heyeti tarafından uygun görülmesi durumunda, Gelir Getirici Projelerden yararlanmaları sağlanarak, iş kurmaları ve meslek sahibi olmaları sağlanmaktadır.

Mesleki kazanımların yanı sıra, merkez bünyesinde yapılması planlanan seminerler ve sosyolog-psikolog görüşmeleri ile, aile içi şiddetin önlenmesi, diyalogun artırılması ve iletişim yollarının güçlendirilmesi amaçlanmıştır.

Kadının-Annenin sosyal, psikolojik ve ekonomik gelişiminin yanında merkeze başvuruda bulunan kadınların çocukları için de projenin faaliyet süresi boyunca açılacak olan kreşler ile çocukların psiko-motor, bilişsel, fiziksel gelişim alanlarına yönelik faaliyetlerde bulunularak, çocukların gelişim süreçlerine katkıda bulunulması hedeflenmiştir.

Proje dahilinde açılacak olan kurslar sonunda elde edilen ürünler, gerekli organizasyonların yapılması sağlanarak sergilenmesi ve sergi neticesinde satışı sağlanan ürünlerin gelirleri kursiyerlere takdim edilerek, aile ekonomilerine destek olunurken aynı zamanda kadın girişimciliğinin teşviki de sağlanacaktır.

Tüm bu hedeflerin gerçekleştirilmesi için planlanan faaliyetler aşağıdaki gibidir:

Danışmanlık hizmetleri, kreş, spor salonu, dikiş kursu, nakış kursu, yemek ve pasta kursu, hijyen eğitimi, kuaför ve cilt bakımı kursu, okuma-yazma kursları, Kur'an kursu, bilgisayar kursu, takı tasarım kursu açılması planlanmıştır.

Adapazarı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfının kadınlar temelinde yapmış olduğu son dönemdeki en önemli faaliyetlerinden bir diğeri ise toplumun dezavantajlı kesimlerinden olan roman vatandaşlara yönelik yapmış oldukları projelerdir.

Toplumumuzda olumsuz yaşam koşulları içerisinde hayatlarını sürdüren, eğitimden sağlığa, toplumsal yaşamın birçok alanına erişimde güçlük çeken bireyler bulunmaktadır. Bu kişiler dezavantajlı gruplar olarak nitelendirilmekte ve ülkemizde yaşayan roman vatandaşlarımız da bu grupta yer almaktadır.

Roman kişilerin yaşamış oldukları dezavantajların yanı sıra, kadınların da dezavantajlı gruplar arasında yer alıyor oluşları , bu kişiler için çifte dezavantajlılığı doğurmaktadır. Yani, toplum nezdinde roman olarak yaşam sürdürürken yaşadıkları dezavantajın yanı sıra, kadın olmaktan gelen sorumluluklar ve toplumun bazı alanlarında yaşadıkları dezavantajlar da gelmektedir.

Bu durumdan yola çıkarak, vakfın diğer ortak kurumlar ile birlikte yapmış olduğu “Roman Kadın ve Ailelerine Yönelik İstihdam Çalışmaları” bulunmaktadır. Adapazarı

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı, Sakarya Büyükşehir Belediyesi, MEM, İŞKUR ve KADEM ‘in işbirliği ile yürütülen çalışma ile ,Sakarya’da yaşayan roman vatandaşların , sosyal uyumlarının sağlanarak, toplumdaki sosyal statülerini keşfetmelerinin sağlanması amaçlanmıştır.

Proje ile, roman kadınlara yönelik atölye eğitimleri düzenlenmiş, bu eğitimler ile kadınlar kişisel gelişimlerine yönelik seminerler verilmiştir. Bu seminlere katılım gösteren kadınlar, sonraki aşamada, meslek edindirme kurslarına katılarak, istihdamlarına yönelik ilk adımı gerçekleştirmiş olmuştur.

Kadın bluz dikimi, cilt bakım gibi kurslar açılmış ve bu kurslara katılım sağlayan kadınların katıldıkları kurs günleri için zorunlu giderleri de karşılanarak, bu kurslara katılmada hem teşvik sağlanmış hem de katılım göstermek isteyip de maddi olanakları yetersiz olduğu için katılamayan kadınların (hedef kitleyi halihazırda maddi olanakları-meslekleri olmayan kadınlar oluşturmaktadır ve kurslar bu kadınlar için açılmıştır.) da gelmesi ve kurslardan yararlanmaları sağlanmıştır.

3.2.3 Ferizli İlçesi SYDV’nin Kadınlar Özelinde Yapmış Olduğu Yardımlar

Ferizli , Adapazarı’nın kuzeyinde yer alan bir ilçedir. İlçe; 1973 yılında belde statüsüne kavuşmuştur. 20 Mayıs 1990 tarihinde nüfusunun 5000 ‘i aşmasıyla beraber 3644 sayılı kanun çerçevesinde ise ilçe statüsüne geçmiştir. (www.sakarya.ktb.gov.tr, 2020)

1989 yılında Bulgaristan Başbakanı Jivkov’un ,ülkede yaşayan Türklere baskıları sonucu, Türk vatandaşları göç etmek zorunda bırakılmıştır. Ülkemize gelen 320.000 Türk nüfusunun bir kısmı, Ferizli ilçesinde devlet tarafından inşa edilmiş olan konutlara yerleştirilmiştir. Ayrıca, 1999 depremi sonrası, deprem konutlarının inşa edilmesi de nüfus artışını etkilemiştir.

Ferizli ilçesinin nüfusu, 2019 yılında 27.347 kişi olarak belirlenmiştir. Nüfusun, %53.61’ini erkekler oluştururken, %46.39’unu kadınlar oluşturmaktadır.

Ferizli Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı tarafından yapılan yardımlardan yararlanan kadınlar ve aldığı yardım tutarları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 25: Ferizli İlçesi SYDV’nin Kadınlara Yönelik Yardımları

Yardım Türü	Yıl	Hane Sayısı	Hak Sahibi Sayısı	Yardım Sayısı	Nakit Değeri (TL)	Hak Sahibi
Ev Eşyası Yardımı	2019	4	4	4	2.200,00	Kadın
	2020	3	3	3	1.300,00	Kadın
Ev Onarımı Yardımı	2019	3	3	3	15.300,00	Kadın
	2020	4	4	4	34.500,00	Kadın
Kira Yardımı	2019	25	25	43	12.000,00	Kadın

	2020	30	30	50	21.576,00	Kadın
Diğer(Yangın Yardımı)	2019	1	1	1	1.000,00	Kadın
	2020	1	1	1	950,00	Kadın
Diğer Aile Yardımı	2019	255	255	590	156.585,00	Kadın
	2020	345	345	783	359.000,00	Kadın
Eğitim-Materyali Yardımı	2019	61	61	115	13.950,00	Kadın
	2020	58	58	58	56.309,00	Kadın
Elektrik Tüketim Desteği Programı	2019	194	193	192	69.410,06	Kadın
	2020	198	196	196	11.868,79	Kadın
Engelli Aylığı	2019	53	53	53	329.069,50	Kadın
	2020	48	48	48	336.686,90	Kadın
Engelli Yakını Aylığı	2019	13	13	14	64.669,55	Kadın
	2020	16	16	17	81.487,77	Kadın
EVEK	2019	76	75	75	153.450,00	Kadın
	2020	37	37	37	109.750,00	Kadın
Gıda Yardımı	2019	122	122	213	67.350,00	Kadın
	2020	345	345	783	359.000,00	Kadın
Katılım Payı Yardımı	2019	60	69	126	13.220,35	Kadın
	2020	64	72	144	17.718,14	Kadın
Kronik Hastalık Yardımı	2019	1	1	1	8.228,92	Kadın
	2020	1	1	1	4.305,81	Kadın
Muhtaç Asker Ailesi Yardımı	2019	21	21	21	33.550,00	Kadın
	2020	13	13	13	19.950,00	Kadın
Muhtaç Asker Çocuğu Yardımı	2019	1	1	1	400,00	Kadın
Öksüz-Yetim Yardımı	2019	5	5	6	4.500,00	Kadın
	2020	5	5	6	5.400,00	Kadın
Şarhı Eğitim Yardımı	2019	149	147	253	72.460,00	Kadın
	2020	153	153	272	96.520,00	Kadın
Şarhı Gebelik Yardımı	2019	3	3	3	365,00	Kadın
	2020	4	4	4	495,00	Kadın
Şarhı Sağlık Yardımı	2019	60	60	78	25.370,00	Kadın
	2020	57	57	79	29.345,00	Kadın
Tıbbi Malzeme-Cihaz Yardımı	2019	1	1	1	1.000,00	Kadın
Kömür Yardımı	2019	240	240	251	160.368,59	Kadın
	2020	224	224	224	113.936,07	Kadın

Yabancılarla Sosyal Uyum Yardımı	2019	9	9	9	59.160,00	Kadın
	2020	9	9	9	62.280,00	Kadın
Yaşlı Aylığı	2019	193	193	193	1.235.157,28	Kadın
	2020	182	181	181	1.313.516,95	Kadın

Tablo 24'ün devamıdır.

Kaynak: Ferizli SYDV (2021)

Tablo 26'da görüldüğü üzere, Ferizli SYDV tarafından kadınlara birçok alanda yardım sağlanmaktadır. Yardım miktarları ,iki yıllık periyotta artış göstermiştir. 2019 yılında toplamda 672 haneye 2.500.854,25 TL tutarında yardım yapılırken, 2020 yılında bu sayı 740 hane ve 2.886.501,43 TL'ye yükselmiştir.

Vakıf tarafından, tabloya ek olarak, 3294 Sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu'nun 2. maddesinde belirtilen "geçici olarak küçük bir yardım veya eğitim ve öğrenim imkânı sağlanması halinde topluma faydalı hale gelebilecek, üretken duruma geçebilecek kişilere" yönelik proje destekleri de verilmektedir. Buna örnek olarak, SODAM projesi yürütülmektedir (<http://www.ferizli.gov.tr>, 2021).

3.2.4 Erenler İlçesi SYDV'nin Kadınlar Özelinde Yapmış Olduğu Yardımlar

Erenler ilçesi, Sakarya'nın merkezinde yer alan ilçelerinden olup, ilçenin varlığı Sakarya'nın kendisi kadar eskidir. 06 Mart 2008 tarihinde kabul edilen 5747 sayılı “Büyükşehir Belediyesi Sınırları İçerisinde İlçe Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun” un 22 Mart 2008 tarih ve 26824 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmesi ile birlikte Çaybaşı Yeniköy ve Bekirpaşa Belde Belediyelerinin tüzel kişilikleri sonlandırılarak Erenler Belediyesine bağlanmak suretiyle Erenler ilçe statüsüne kavuşturulmuştur. İlçenin 2019 yılı nüfusu 89.128 kişidir.

Tablo 26: Erenler İlçesi SYDV'nin Kadınlara Yönelik Yardımları

Yardım Türü	Yıl	Yaralanan Kişi Sayısı
EVEK	2019	69
EVEK	2020	74
Şartlı Eğitim Yardımı ve Şartlı Sağlık Yardımı	2019	1219
Şartlı Eğitim Yardımı ve Şartlı Sağlık Yardımı	2020	1454

Tablo 25'in devamıdır.

Kaynak: Erenler SYDV (2021)

Tablo 22 'de görüldüğü üzere, 2019 yılında eşi vefat etmiş kadınlara yönelik yapılan yardımlardan 69 kişi yararlanırken, bu sayı 2020 yılında 74 kişiye yükselmiştir. Şartlı

eğitim ve şartlı sağlık yardımlarından ise, 2019 yılında 1219 kişi yararlanırken, 2020 yılında yardımlara ulaşan kişi sayısı artarak 1454 kişiye yükselmiştir.

3.2.5 Arifiye İlçesi SYDV'nin Kadınlar Özelinde Yapmış Olduğu Yardımlar

Sakarya'nın ilçelerinden olan Arifiye, Sapanca Gölünün doğusu, Adapazarı ilçesinin güneyinde konumlanmıştır. Arifiye Belediyesi, 06.03.2000 tarihinde kurulan Sakarya Büyükşehir Belediyesi'ne ilk kademe belediyesi olarak bağlanmıştır. 1956 yılından itibaren 2002 yılına kadar Belde Belediyesi olarak hizmet vermiştir.(www.arifiye.bel.tr, 2020).

6 Mart 2008 tarihinde kabul edilen 5747 sayılı “Büyükşehir Belediyesi Sınırları İçerisinde İlçe Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanunun, 26824 sayılı ve 22 Mart 2008 tarihli Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmesi ile Arifiye, ilçe statüsüne kavuşmuştur. İlçenin nüfusu 2018 yılında 44315 iken 2019 yılı itibarıyla nüfusu 45.375 olmuştur (www.sakarya.gov.tr, 2020).

Tablo:27 Arifiye İlçesi SYDV'nin Kadınlara Yönelik Yardımları

Yardım Türü	Yararlanan Kadın Sayısı
Şartlı Eğitim Yardımı	146
Şartlı Sağlık Yardımı	59
Dul Maaşı	15
Toplam	946

Kaynak: Arifiye SYDV (2021)

Tablo 25, Arifiye ilçesi Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfına başvuruda bulunan kadınların, yararlandıkları yardımlar görülmektedir. Toplam sayı, hem Şartlı Eğitim hem de Şartlı Sağlık yardımı alan kadınlar olduğu için 946 olarak kaydedilmiştir. Ayrıca, tabloda sayısı belirtilmiş olan kadınlar, vakıftan 2012 yılından beri düzenli olarak yardım almaktadır.

3.2.6 Serdivan İlçesi SYDV'nin Kadınlar Özelinde Yapmış Olduğu Yardımlar

Serdivan, Sakarya ili merkezinin doğusunda yer alan bir ilçesidir. İlçe, 6 Mart 2008 tarihli ve 5747 sayılı kanun ile ilçe statüsüne kavuşmuştur.. kurulan Sakarya Üniversitesi kampüsü de ilçe sınırlarında bulunmaktadır. İlçenin nüfusu TÜİK verilerine göre,2019 yılında 147.500 kişi olarak belirlenmiştir. Nüfusun %49.34'ünü erkekler oluştururken, %50.66'sını kadınlar oluşturmaktadır. Nüfusun %92'si kentsel bölgede % 8'i kırsal bölgede yaşamaktadır.

Serdivan SYDV tarafından yapılan yardımlardan yararlanan kadınlara ilişkin bilgiler şu şekildedir.

Tablo 28 : Serdivan İlçesi SYDV'nin Kadınlara Yönelik Yardımları (Toplam)

Yardım Türü	Yararlanan Kişi Sayısı
Dul Maaşı	62
Muhtaç Asker Ailesi Yardımı	15
Yaşlı Aylığı	236
Engelli Aylığı	116
Engelli Yakını Aylığı	20
ŞEY	489
ŞSY	78
Gebelik Yardımı (devam eden)	2
Öksüz-Yetim Aylığı	3
Elektrik Tüketim Desteği	532
Sosyal Uyum Yardımı	91

Tablo 27'nin devamıdır.

Kaynak: Serdivan SYDV (2021)

Tablo 29: Serdivan SYDV Maddi Yardımlar Tablosu

Yıl	Yardım Türü	Kişi Sayısı
2019	Maddi Yardımlar	1948
2020	Maddi Yardımlar	2199

Kaynak: Serdivan SYDV (2021)

Tablo 27 ve 28'de görüldüğü üzere, Serdivan SYDV, kadın yoksulluğu ile mücadele konusunda diğer vakıflarda olduğu gibi, aynı çalışmaları yürütmektedir. Yardım etmek için ulaşılan kadın sayıları 2019 yılından 2020 yılına artış göstermiştir. Tablo 27'ye göre, toplamda 1644 kadına yardım ulaştırılmıştır.

Sakarya'nın ilçelerinde yer alan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarından yapılan sosyal yardımları incelediğimizde, ilçelerin nüfuslarına bağlı olarak yardım türleri aynı olsa da yararlanan kadın sayılarında farklar olduğu görülmüştür.

Sakarya'nın merkez ilçesi olan Adapazarı en fazla nüfusa sahip olan ilçesidir. Nüfusun büyük bir kısmı bu ilçede yaşamaktadır. Buradan hareketle, Adapazarı SYDV 'nin yardım faaliyetlerine ulaşan kadın sayısının fazla oluşunun olağan nedeni görülmektedir.

Sakarya ilinde Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarına ek olarak, belediyeler ve diğer STK'lar tarafından da yardım hizmetleri sağlanmaktadır. Belediyeler tarafından 'sosyal yardım kartı' uygulaması yürütülürken ayrıca erzak, gıda, sıcak aş, kırtasiye, eğitim, ev eşyası, ev tadilatı, ulaşım, hasta bezi, çocuk bezi, tıbbi araç-gereç, ilaç, rehabilitasyon amaçlı protez araç-gereçleri ile engelliler için akülü veya aküsüz tekerlekli sandalye, koltuk değneği gibi ayni ve nakdi ihtiyaçlar da karşılanmaktadır (www.adapazarı.bel.tr, 2021).

3.3 SYDV Yardımlarının Sakaryadaki Yararlanıcı Kadınlar Nezdinde Değerlendirilmesi

Araştırma kapsamında çalışmaya katılan 20 kadına ait demografik bilgiler, aldıkları yardımlar ve miktarları gibi bilgiler incelenmiştir.

3.3.1 Katılımcılara Ait Bulgular

Çalışma kapsamında Sakarya’da yaşayan ve SYDV’lerden yardım alan 20 kişiyle görüşülmüştür. Görüşülen kişilerin hepsini kadınlar oluşturmaktadır.

Tablo 30: Katılımcıların Demografik Özellikleri

Yaş	Katılımcı Sayısı	Yüzde
18-25	0	0%
26-33	4	20%
34-41	4	20%
42-49	1	5%
50-57	6	30%
57+	5	25%

Katılımcıların %20 sini 26-33 yaş grubunda yer alan kadınlar, diğer %20 ‘sini 36-41 yaş grubunda yer alan kadınlar, %5’ini 42-49 yaş grubundaki kadınlar, %35’ini 50-57 yaş grubundaki kadınlar ve %25’ini 57 yaş ve üzerinde yer alan kadınlar oluşturmaktadır.

Tablo 31 : Katılımcıların Medeni Durumu

Medeni Durum	Kişi Sayısı	Yüzde
Hiç evlenmedi	1	5%
Evli	5	25%
Eşinden Ayrılmış	10	50%
Eşi Vefat Etmiş	4	20%
Birlikte Yaşıyor	0	0%

Katılımcıların, %5 ini hiç evlenmemiş kadınlar, %25’ini evli kadınlar, %50’sini eşinden ayrılmış kadınlar, %20’sini eşi vefat etmiş kadınlar oluşturmaktadır.

Tablo 32 : Katılımcıların Eğitim Durumu

Eğitim Durumu	Kişi Sayısı	Yüzde
Okur-yazar değil	2	10%
Okur yazar olup okul bitirmedi	1	5%
İlkokul Mezunu	8	40%
Ortaokul Mezunu	7	35%
Lise Mezunu	2	10%
2 yıllık mezun	0	0%
Lisans+	0	0%

Katılımcıların eğitim durumları incelendiğinde, %10'unu okur yazar olmayan kadınlar, %5'ini okur yazar olup, bir okul bitirmeyen kadınlar, %40'ını ilkokul mezunları, %35'ini ortaokul mezunları ve %10'unu lise mezunları oluşturmaktadır.

Tablo 33 : SYDV'den Alınan Yardım Türü

Alınan Sosyal Yardım Türleri	Kişi Sayısı	Yüzde
Nakit	8	40%
Gıda-yakacak	5	25%
EVEK	2	10%
Engelli Aylığı	3	15%
ŞEY	2	10%

Katılımcılar aldıkları yardım türlerine göre sınıflandırıldığında, %40 nakit yardım alırken, %25'i gıda veya yakacak yardımı, %10'u eşi vefat etmiş kadınlara yönelik yardımı (EVEK), %15', engelli aylığı kalan %10'luk kısımda yer alan kadınlar da şartlı eğitim yardımı almaktadır.

Yardım alan kadınların %25'lik bir kısmının oturdukları ev kendilerine aitken, %75'lik kısım kirada oturduklarını bildirmiştir. Ayrıca katılımcıların %90'ının ailesinde düzenli işi olan kimse bulunmazken %10'unun ailesinde düzenli işi olan kişi ya da kişiler bulunmaktadır. Araştırma kapsamında katılımcı olan kadınların %75'i SYDV hariç belediye, çevre, komşu ve aile gibi kişi ve kurumlardan da yardım alırken , %25'lik kısmı almamaktadır.

Tablo 34: SYDV 'den Alınan Yardımların Kadınlar Nezdinde Analizi

Alınan Yardımın Etkisi	Kişi Sayısı	Yüzde
Sağlıklı Yaşam Sürme	14	70%
Psikolojik Güven Hissetme	14	70%
Ekonomik	3	15%
Sosyal (Aile-Arkadaş)	2	10%
Refah sağlama	19	95%

SYDV tarafından verilen yardımların alıcısı kadınlara yöneltilmiş olan “*Aldığınız yardımın siz sağlıklı bir yaşam sağlamada etkisi olduğunu düşünüyor musunuz?*” sorusuna , katılımcıların %70'i “evet sağlıyor” cevabını vermiştir. Katılımcılara yöneltilen “*Aldığınız yardım size psikolojik açıdan güven sağlıyor mu?*” sorusuna ise %70'lik kısım hissettirdiği cevabını vermiştir. Ayrıca katılımcılardan birçoğu, yardım almadıkları dönemde ne yapacaklarını düşündüklerini de bildirmiştir.

Katılımcılara yöneltilmiş olan “*Aldığınız yardımın sizi topluma daha çok kazandırdığını düşünüyor musunuz? (Arkadaşlarla vakit geçirme, aile ziyaretleri vb.)*” sorusuna olumlu cevap verenlerin yüzdesi 10 iken, yardım tutarı ile sosyal hayatlarını şekillendiremediklerini bildirenlerin oranı ise % 90 olmuştur.

Bir diğer “*Aldığınız yardım size evinizin temel ve zorunlu harcamalarını yapmada katkı sağlıyor mu? (Faturalar- kira- vb.)*” sorusuna , %15'lik kısım aldıkları yardımların kira ve fatura başta olmak üzere temel harcama kalemlerine katkısı olduğunu söylemiştir.

3.3.2 Bulguların Değerlendirilmesi

Sonuç olarak; kadınların eğitim seviyelerinin düşük oluşları ve beraberinde enformel sektörlerde istihdam edilmeleri ya da hiç istihdam edilememeleri yoksullukla ilk karşılaştıkları alan olmuştur. Buna paralel olarak, erken yaşta yapılan evlilikler ve eşe bağımlı yaşam sürmeleri, ayrılma veya vefat gibi olayların gerçekleşmesi ile, kadınları maddi olarak sıkıntılı dönemler yaşama durumunda bırakmaktadır.

Kadınların anne olduktan sonra istihdama katılmada yaşadıkları sorunlar, yoksulluğun bir diğer ayağını oluşturmaktadır. Kadınların çocuk bakımını yapacak kişi, aile veya kurumların olmayışı, çalışma hayatına katılmalarının önünde engel teşkil etmektedir. Çalışma hayatına katılmak isteyen anneler için, her iş yerine yapılacak olan kreş vb. oluşumlara ek olarak, kreşe bırakılamayacak kadar küçük çocuklar için de bakıcı desteğinin sağlanması önem arz etmektedir.

Sosyal yardım alıcısı olan her kadına düzenli kira desteğinin yapılmasının gerekliliği de çalışma neticesinde görülmüştür. Alıcı olan kadınların büyük bir çoğunun çocuk sahibi oldukları ve aldıkları yardımları, çocuklarının ve evin giderlerine harcadıkları görülmüştür. Bu aşamada her yararlanıcıya sağlanacak olan aylık kira yardımı, kadın yoksulluğu ile mücadele noktasında önemli bir adım olacaktır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Yoksulluk, tarihin her döneminde karşılaşılan, halkların her çağda yaşadığı bir sorun olarak kendisini göstermektedir. Ülkelerin gelişmişlik düzeylerine bağlı olarak farklı şekillerde cereyan ediyor olsa da, etkilenen bir grubun olduğu ve bu etkiyi azaltmak hatta yok etmek için uygulamalara gidilmesi gerekliliği vazgeçilmezdir.

Küresel bir sorun olan yoksulluğu, dezavantajlı gruplar bağlamında incelendiğinde, kadın yoksulluğu kavramı ile karşılaşılmaktadır. Toplumsal cinsiyet rollerinin getirileri, eğitim fırsatlarına ulaşamama, kayıt dışı istihdam, ebeveynlik rollerinin getirileri vb. sebepler ile yaşanan kadın yoksulluğu, toplumun her kesiminde yer alan kadınları medeni halleri ve yaşlarına bakmaksızın çeşitli bağamlardan etkilemektedir.

Kadın yoksulluğu sorunuyla mücadele aşamasında, dünyada ve ülkemizde bu yönde atılan adımların olduğu bilinmektedir. Dünya çapında baktığımızda Birleşmiş Milletler ve Dünya Bankası gibi uluslararası örgütlerin, üye ülkelere bağlayıcı sözleşmeler aracılığıyla, sorunun çözümü noktasında kesin adımlar atılması sağlanmıştır. Bu sözleşmelerden en önemlisi olan BM sözleşmelerinden 1979 tarihli Birleşmiş Milletler Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW), kadınların toplumun her alanında yaşadıkları ayrımcılığın ve kadınlara yönelik önyargıların ortadan kaldırılması noktasında önem arz etmektedir.

Dünya Bankası tarafından 2008 yılından itibaren uygulamaya konan “Gender Action Plan” ile, bu tarihten itibaren kadınların ekonomik olarak güçlenmesi amaç edinilmiş ve bu doğrultuda yoksullukla mücadeleye yönelik adımlar atılmıştır.

Ülkemizde, sosyal devlet anlayışının gereği olarak, devlet tarafından yapılan sosyal yardımların sağlayıcılarından olan SYDV’ler, kadın yoksulluğu konusunda önem arz eden kurumlardır. Kadın yoksulluğuna yönelik ülkemizde her alanda uygulanan sosyal politikaların yanı sıra, bu vakıflar aracılığıyla yapılan sosyal yardımlar önem arz etmektedir. Kadınların önemli birçoğunun sosyal güvenlik kurumlarından uzakta oluşu, sosyal yardımların önemini ortaya koymaktadır. Ülkemizde yer alan ve her il ve ilçede bulunan toplamda 1003 adet SYDV aracılığı ile sağlanan bu yardımlar ile, kadınların mevcut durumlarının iyileştirilmesi ve bu sayede kadınların güçlendirilmesi sağlanmaktadır.

SYDV’lerin kadın yoksulluğu konusunda yaptığı faaliyetlerin önem arz ettiği görülmektedir. Muhtaç durumda olduğu tespit edilen vatandaşlara yardımlar,, ivedilikle ulaştırılmaktadır. Birçok alanda sağlanan bu yardımlar ve yapılan çeşitli uygulamalar ile kadınların ihtiyaçları karşılanırken aynı zamanda toplumsal entegrasyonlarına da pozitif etki sağlamaktadır. Ancak kadın yoksulluğu ile mücadele noktasında mihenk taşı olan SYDV’ler, tek başlarına sorunun temelden çözümünü sağlayamamaktadır.

Çalışma neticesinde Sakarya ilinde yaşayan ve buradaki SYDV’lerden yardım alan kadınlarla yapılan görüşmeler göstermiştir ki, öncelikli olarak Adapazarı merkez ilçesinde yaşayan, eğitim almayan / alamayan her kadının hayatlarının belli bir noktasında yoksulluğu yaşadıkları görülmüştür. Eğitim seviyesi azaldıkça yoksulluk oranının arttığı yapılan araştırma sonucu görülmüştür.

Kadınların çalışma hayatından uzak ve birine/ birilerine bağımlı olarak yaşamaları da yoksulluklarını tetikleyen bir diğer olgu olmuştur. Özellikle yaşamları boyunca çalışma hayatına dahil olmamış kadınların, eşlerinden ayrılmaları ya da eşlerinin vefatı durumunda yoksulluğu yaşadıkları gözlemlenmiştir. Bu noktada her kadının hayatlarını devam ettirebilecekleri ve bağımsız yaşam sağlayabilecekleri mesleklerinin olması önem arz etmektedir.

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının yardım faaliyetlerinin kadınlar nezdinde görünürlüğünü incelediğimizde, öncelikli olarak, yardımların kadınlara yönelik sosyal etkilerinin yok denecek kadar az olduğunu görmekteyiz. Bu yardımlar yapılırken, ekonomik temelli olmalarının yanı sıra, kadınların sosyal hayata dahil olabilecekleri etkinliklere de vakit ve maddi imkan ayırabilecekleri göz önüne alınarak hareket edilmelidir.

Ekonomik açıdan incelendiğinde, miktar ve sıklık yönünde düzenlemeye gidilmesi gerektiği görülmüştür. Tutarlarda yapılacak olan düzenlemelerin, temel gıda maddelerinin alımı ve zorunlu giderlerin karşılanmasını kolaylıkla sağlayacak düzeyde olması gerekmektedir. Yardım türlerinin bir çoğu “2 ayda bir, 3 ayda bir” gibi sıklıklarla kullanıcılara sağlanmaktadır. Bu noktada aylık yapılacak olan ödemeler ve miktarlarda yapılacak olan artışlar ile hem kadınlara ekonomik olarak özgürlük hem de refah sağlanacaktır. Ek olarak, tutarlarda yapılacak olan artış, kadınların bir çoğu için geleceğe yönelik plan yapabilme imkanı da sağlayacaktır.

Psikolojik olarak araştırıldığında, yardım kavramının yalnızca ekonomik temelli bir kavram olmadığını bir kez daha hatırlanması gerekmektedir. SYDV ya da diğer sosyal yardım sağlayıcıları tarafından yapılan yardımlara ek olarak, yoksulluk sorunuyla mücadele eden her kadına hem psikolojik olarak kendilerini iyi hissettirecek tutarda yardım almaları sağlanmalı hem de verilecek olan sosyal-psikolojik destekler ile ruh sağlıkları desteklenmelidir. Her kadının, hem bir birey hem de anne oldukları ve gelecek nesli şekillendirdikleri düşünüldüğünde bu durum önem arz etmektedir.

SYDV’lerden yardım alan kadınların profilleri incelendiğinde eğitim seviyelerinin ilkökul ve ortaokul mezunu kategorilerinde yoğunlaştıkları görülmüştür. Yoksullukla mücadele noktasında her kadının eğitim seviyesinin yükselmesi ve meslek sahibi olmalarının önemi görülmektedir. Kadınlar, eğitim fırsatlarında ulaşmamış ya da ulaşamamış olabilmektedir. Bu noktada, eğitimin temelde teşviki ve önemini anlatacak uygulamalar geliştirilmelidir. İlk okuldan liseye kadar olan dönemde, meslekler ile ilgili seminer, sempozyum ve dersler verilerek, meslek kolları öğrencilere sevdirmeli ve bu sayede eğitim ve öğretimin bilinci ve gerekliliği aşılmalıdır. Eğitim imkanlarına erişememiş kadınlara yönelik olarak, aktif istihdam politikaları ile kadın işgücünün desteklenmesi gerekmektedir. Bu sayede, kadın yoksulluğu ile mücadeleye artı etki sağlanabilecektir. Oluşturulabilecek kurslar ile kadınların iş fırsatlarına kavuşması sağlanabilir. Bu noktada kursların çeşitli ve talebe yönelik olması önemlidir.

Eğitim noktasında yeterli donanımına sahip olan kadınların da istihdam aşamasında sorunlarla karşılaştıkları görülmektedir. Özellikle kadınların gebelik ve anne olduktan sonraki dönemlerde istihdam edilmesi zorlaşmaktadır. Bu aşamada, yasal olarak zorunlu uygulamaların yanında “home-office (evden çalışma)” uygulamasının yaygınlaştırılması da gerekmektedir. Kadınlar, aile içerisinde yaptıkları işlerle beraber, çalıştıkları iş yerlerinden verilecek sorumlulukları bu uygulama ile rahatça yerine getirebilecektir. Buna ek olarak, esnek çalışma uygulaması ve iş yerlerine kazandırılacak kreşler ile de çalışan annelere destek sağlanabilmektedir.

Kadın girişimciliğe teşvik, kadınları yoksulluktan kurtaracak olan bir diğer uygulamadır. Ülkemizde kadın girişimciliği konusunda kadınları daha fazla bilgilendirilmesi ile kadınların bu alanda cesaretlendirilmesi sağlanabilir. Kadınlar, girişimcilik ve yapabilecekleri konusunda detaylı bilgi sahibi olduktan sonra, devlet tarafından

sağlanacak destekler ile kendi işlerini kurup, gelir elde edebilecektir. Bu noktada, detaylı bilgi (girişimcilik ve devlet destekleri hakkında) önem arz etmektedir.

Yoksulluk kadınları derinden etkileyen bir olgudur. Bu olguyu yaşamamak için kadınların kendi ayakları üzerinde duran bireyler olması önem taşımaktadır. Erken yaşta yapılacak olan evlilikler ve beraberinde gelen sayıca fazla çocuklar, yoksulluk noktasında başlangıç oluşturmaktadır. Çocuk sayısı arttıkça, elde olan kısıtlı imkanlardan yararlanmaya çalışan birey sayısı da artmaktadır.

Bu noktada, yoksulluğun nesilden nesile geçen bir olgu olmasının önüne geçebilmek adına da, kız çocuklarının eğitimi önem arz etmektedir. Kariyer sahibi kadınlar yetişirken, doğum ve çocuk sayıları konusunda da kadınların bilinçlendirilmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Aktan, C.C. ve V. İ.Y. (2002). “Yoksulluk: Terminoloji, Temel Kavramlar ve Ölçüm Yöntemleri”, Coşkun Can Aktan (Ed.), Yoksullukla Mücadele Stratejileri, Ankara: Hak-İş Konfederasyonu Yayınları
- Aktan, C.C. (Ed.). (2002). Yoksullukla Mücadele Stratejileri. Ekim 2010. <http://www.canaktan.org/ekonomi/yoksulluk/anasayfa-yoksulluk.htm> adresinden alınmıştır.
- (2018). *TÜİK Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması*. TÜİK. adresinden alınmıştır
- Akbulut, İ. (2007). Vakıf Kurumu , Mahiyeti ve Tarihi Gelişimi. *Vakıflar Dergisi*, 61-72.
- Aksan, G. (2012). “Yoksulluk ve Yoksulluk Kültürünün Toplumsal Görünümleri”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 27 / 2012
- Aktan, C., & Vural, İ. (2002). *Yoksullukla Mücadele Stratejileri: Yoksulluk, Terminoloji, Temel Kavramlar ve Ölçüm Yöntemleri*. Ankara: Hak-İş Konfederasyonu Yayınları.
- Arabacı, R. Y. (2019, Haziran). Dünya Bankasının Yeni Uluslararası Yoksulluk Sınırları ve Küresel Yoksulluğun Yeniden Değerlendirilmesi. *Sosyal Güvenlik Dergisi*, 9(1), 123-140.
- Arpacıoğlu, Ö. (2012, Ocak). Dünyada ve Türkiyede Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele. *Yüksek Lisans Tezi*. Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ateş, D. (2014). *Uluslararası Örgütler Devletlerin Örgütlenme Mantiği*. Bursa: Dora Yayıncılık.
- Aydın, F. (2014). *T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Avrupa Sosyal Şartı*. Ankara: Kayhan Ajans.
- Aykaç, M., Dağdemir, Ö., & Gündoğan, N. (2013). Gelir Dağılımı ve Yoksulluk. Anadolu Üniversitesi.
- Beyazıt, E. (2020). Sosyal Politika, Yoksulluk ve Kent Yoksulluğu. *OPUS-Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 16(30), 2966-2993.
- BLS (2020), A Profile of The Working Poor, 2018, U.S. Department of Labor-U.S. Bureau of Labor Statistics, (<https://www.bls.gov/opub/reports/working-poor/2018/home.htm>) Erişim Tarihi:11.01.2021
- Buğra, A. (2008). *Kapitalizm, Yoksulluk ve Türkiye’de Sosyal Politika*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Burtan Doğan, B., & Kaya, M. (2013). Yoksullukla Mücadelede Mikrokredi Sistemi: Diyarbakır Örneği. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(45), 144-170.
- Buz, Sema; Aygüler, Edip;. (2017). Amartya Sen'in Kapasite- Yapabilirlik Yaklaşımı Bağlamında Türkiye'de Yoksulluk Durumu. *International Journal of Academic Value Studies*, s. 177-189.
- Caner, A. (tarih yok). *Yoksulluk ve Gelir Dağılımı*. https://acaneretuedutr.weebly.com/uploads/9/0/1/5/9015786/tryoksulluk-gelirdag_bolum17_tekitap_27nov.pdf adresinden alınmıştır
- Chant, S. H. (2003). Female household headship and the feminisation of poverty : facts, fictions and forward strategies [online]. London: LSE Research Online.
- Christiaensen, L., Hill, R., & Beegle, K. (2019). Poverty in Africa. *Accelerating Poverty Reduction in Africa* (s. 33-50). içinde Word Bank.
- Çağatay, Nilüfer, (1998), "Gender and Poverty", UNDP Social Development and Poverty Elimination Division Working Paper Series

- Çelebi Boz, F., & Çınar, Ö. (2016). Mikro Kredinin Yoksulluk ve İstihdam Üzerine Etkisi: TRA1 Bölgesinde Alan Araştırması. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, 7(18), 108-135.
- Çelik, K., Vural, İ. Y., & Tuncer, G. (2017). Dünya'da ve Türkiye'de Yoksulluğun Genel Görünümü:2002 Sonrası Döneme İlişkin Bir Değerlendirme. *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*(5), 41-79.
- Dağ, A. (2014). *Osmanlı Devletinde Sivil Toplum ve Sosyal Hizmetin Temel Unsurları*. İHH.
- Dedeoğlu, S . (2011). Türkiye’de Göçmenlerin Sosyal Dışlanması: İstanbul Hazır-Giyim Sanayinde Çalışan Azerbaycanlı Göçmen Kadınlar Örneği . *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*. 66(1). (27-48)
- DPT. (1963). 1. Beş Yıllık Kalkınma Planı. Ankara: DPT.
- DPT. (2001). *Gelir Dağılımının İyileştirilmesi ve Yoksullukla Mücadele-Özel İhtisas Komisyonu Raporu Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı*. Ankara: Yayın No:DPT 2599.
- Durgun, Ö.(2011).Türkiye'de Yoksulluk ve Çocuk Yoksulluğu Üzerine Bir İnceleme. *Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi*. 6(1). (143-154)
- Duyan, G. Ç. (2010, Nisan-Mayıs-Haziran). Yoksulluğun Kadınlaşması: Altındağ Örneği. *Aile ve Toplum*, 6(22), s. 19-29.
- Ensari, S. (2010). Tük'in Yoksulluk Analizleri Üzerine. *Maliye ve Finans Yazıları*, 1(87), 9-15.
- Erdut, T. (2005, mart). İşgücü Piyasasında Enformeleşme ve Kadın Gücü. *Çalışma ve Toplum*, s. 11-49.
- Fortuijn, J., & Ostendorf, W. (2004). Gender and Urban Poverty: Single Mothers in Amsterdam. *Geo Journal*(61), 239-246.
- Gaddis, I., Beegle, K., & Christiaensen, L. (2019). Fundamentals 2: The Nexus of Gender Inequality and Poverty. *Accelerating Poverty Reduction in Africa* (s. 145-154). içinde World Bank.
- Gerşil, G. (2015). Küresel Boyutta Yoksulluk ve Kadın Yoksulluğu. *Yönetim ve Ekonomi*, 22(1), 159-181.
- Gökbayrak, Ş. (2006, Aralık 17). *Sosyal Politika Fişek Enstitüsü*. Sosyal Politika Fişek Enstitüsü WEB Sitesi: <https://sosyalpolitika.fisek.org.tr/sosyal-dislanma-sorunsalina-turkiye-duzleminde-gelistirilen-model-uygulamalar-fisek-enstitusu-calisan-cocuklar-bilim-ve-eylem-merkezi-vakfi-faaliyetleri-26112005-istanbul/#more-43> adresinden alınmıştır
- Güloğlu, T. & Korkmaz A.& Kip, M. (2003). Türkiye'de Kayıtdışı İstihdam Gerçeğine Bir Bakış. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 51-96.
- Güloğlu, T. & Es, M. (2011). Bilgi Toplumuna Geçişte Kentlileşme Ve Kentsel Yoksulluk: Kocaeli Örneği. *TASAM*, 5.
- Gündoğan, N. (2008, Ocak-Şubat). Türkiye'de Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele. *Ankara Sanayi Odası*, 42-56.
- Güneş, F. (2012). Göç, Yoksulluk ve Sosyal Politika. *Türkiyede İç Göçün Sosyoekonomik Sonuçları ve Adana Özelinde Değerlendirilmesi* (s. 181-262). Adana: İktisadi Araştırmalar Vakfı.
- İbrişim, N. (2008). Yoksulluk, Yoksulluğun Ölçülmesi ve Türkiye Üzerine Analizi. *Yüksek Lisans Tezi*. Adana: Çukurova Üniversitesi SBE.
- ILO. (2020, Mart 18). COVID-19 ve Çalışma Yaşamı: Etkiler ve Yanıtlar. *Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) Bilgi Notu*.
- İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi. (1948, Aralık 10).

- İŞKUR. (tarih yok). *İŞKUR*. Mesleki Eğitim Kursları. adresinden alınmıştır
- Kapar, R. (2010). "Uygun İş Bağlamında Çalışan Yoksullar" *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, Sayı 48, 186-204* <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iusskd/issue/890/9891> adresinden alınmıştır.
- Karadavut, U. (2018, Haziran 13). İlkeli Yazılar: <http://www.ilkeliyazilar.com/?Syf=22&Mkl=1038136&pt=Ufuk%20KARADAVUT&Yoksullu%C4%9Fu-%C3%96l%C3%A7mek-> adresinden alınmıştır
- Karadavut, U. (2018, Haziran 5). *İlkeli yazılar*. <http://www.ilkeliyazilar.com/?Syf=22&Mkl=1036611> adresinden alınmıştır
- Kartal, A. & Zambak M. (2020). "Kadın Yoksulluğunun Çok Boyutlu Analizi: Antalya Alt Bölgesi Örneği" *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı 41*, 294-315.
- Kartal, N. & Demirhan, Y. (2014). Türkiye’de Kentsel Yoksulluğun Kırsal Nedenleri ve Çözüm Önerileri Üzerine. *C.U İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 15*(2), 135-154.
- Kaymak, Ö. (2011,). Yoksulluğun Toplumsal Cinsiyet Bağlamında İncelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Kömürcü, M. (2014, Nisan). Türkiye’de Yoksulluk Olgusu, Yoksullukla Mücadele Politikaları ve Gelir Dağılımı. *Yüksek Lisans Tezi*. Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kölmek, A. (2014, Mart). 2008 Küresel Ekonomik Krizde İşgücüne Yönelik Tedbirler: AB ve Türkiye. *Uzmanlık Tezi*. Ankara: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı AB Koordinasyon Dairesi Başkanlığı.
- Kömürcü, M. (2014, Nisan). Türkiye’de Yoksulluk Olgusu, Yoksullukla Mücadele Politikaları ve Gelir Dağılımı. *Yüksek Lisans Tezi*. Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Köse, Ş., & Kantarcı, K. (2018, Ocak). Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarında Kalite Yönetimi (Adapazarı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Örneği). Sakarya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- M.Çağlar Özdemir. (2019). *Uluslararası İşgücü Piyasası Analizi*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi SESAM.
- Marshall, G. (1999). *Sosyoloji Sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- MEB. (2011). *2011 Mali Yılı Performans Programı*. Strateji Geliştirme Başkanlığı.
- Metin, Ş., & Arabacı Karıman, R. (2013). *Her Alandaki Kadın İstihdamının Artırılması ve Çözüm Önerileri Komisyon Raporu*. Ankara: Türkiye Büyük Millet Meclisi Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu.
- Mustafa ÖZTÜRK, Başak Işıl ÇETİN. (2009). Dünya’da ve Türkiye’de Yoksulluk ve Kadınlar. *Yaşar Üniversitesi Dergisi*, 2661-2698.
- Northrop, E. (1990) Northrop, E. M. (1990). The feminization of Poverty: The Demographic Factor and the Composition of Economic Growth. *Journal of Economic Issues*, 24(1), 145-160.
- Özkan, G. S. (2016). Yoksulluğun Kavramsal Çerçevesi İçinde "KADIN". *Kadem Kadın Araştırmaları Dergisi*, 106-129.
- Özsoy, D. (2014). Türkiye’de Yoksullukla İlgili Sosyal Politikalar: Bir Değerlendirme Çalışması. *Doktora Tezi*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Öztürk, M., & Işıl Çetin, B. (2009). Dünyada ve Türkiyede Yoksulluk ve Kadınlar. *Journal of Yasar University*, 2661-2698.

- Öztürk, N., & Göktolga, Z. (2010). 4Yoksulluk ve Gelir Bölüşümünü Belirlemede Kullanılan Ölçütler. *Bütçe Dünyası Dergisi*, 3-25.
- Pearce, D. (1978). The Feminization of Poverty: Women, Work and Welfare. *The Urban & Social Change Review*, Special Issue on Women and Work, 11(1), 28-36.
- Platform Kooperatifçiliği İnsiyatifi*. (2018, Mayıs 15). <https://medium.com/platformkoop/bir-sosyal-giri%C5%9Fimcilik-%C3%B6rne%C4%9Fi-muhammed-yunus-banglade%C5%9F-a9a2e4dbac2c> adresinden alınmıştır
- SBB. (2019). *11.Kalkınma Planı*. SBB Web Sitesi: http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2019/11/ON_BIRINCI_KALKINMA-PLANI_2019-2023.pdf adresinden alınmıştır
- Selek Öz, C., & Çolakoğlu, C. (2014). Türkiye’de Mikro Kredi Uygulamasının Sakarya İli Özelinde İncelenmesi. *Çalışma ve Toplum*, 177-206.
- Seyyar, A. (2002). *Sosyal Siyaset Terimleri (Ansiklopedik Sözlük)*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Sosyal Güvenlik Kapsamında Bulunan Muhtaç Hanelere, Afetten Zarar Görenlere ve Şehit Yakınları ile Gazilere Yapılacak Sosyal Yardımlara İlişkin Usul ve Esaslar. (2012).
- Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü*. (2020). T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı: <https://www.ailevecalisma.gov.tr/sygm/programlarimiz/proje-destek-programlarimiz/> adresinden alınmıştır
- Şahin, T. (2010). Sosyal Dışlanma ve Yoksulluk İlişkisi. *Sosyal Yardım ve Dayanışma Dergisi*, 1(2), 71-80.
- Şener, Ü. (2009, Eylül). *Kadın yoksulluğu Değerlendirme Notu*. Tepav: https://www.tepav.org.tr/upload/files/1271312994r5658.Kadin_Yoksullugu.pdf adresinden alınmıştır
- Taş, H. Y., & Özcan, S. (2012). Türkiye’de ve Dünya’da Yoksulluk Üzerine Bir Araştırma. *International Conference On Eurasian Economies*, 2-9.
- TBMM. (1995, Eylül 15). Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu. *Konferans Tarafından Kabul Edilen Kararlar*.
- (2015). *The Millennium Development Goals Report*. Birleşmiş Milletler.
- Topgül, S. (2013). Türkiye’de Yoksulluk ve Yoksulluğun Kadınlaşması. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 277-296.
- TÜİK. (2009). *Gelir ve Zaman Koşulları Araştırması*. Ankara : TÜİK
- TÜİK. (2015). *Zaman Kullanımı Araştırması*. Ankara: TÜİK.
- TÜİK. (2019). *Ulusal Eğitim İstatistikleri Veritabanı 2008-2019*. Ankara: TÜİK.
- Uçar, Ceren, (2011), Kadın Yoksulluğu İle Mücadelede Sosyal Politika Araçlarının Etkinliği, *Uzmanlık Tezi*, T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Ulutaş, Ç. Ü. (2009, Şubat). *Çalışma ve Toplum -Ekonomi ve Hukuk Dergisi*, s. 25-40.
- UNDP. (2010). Bir Bakışta Binyıl Kalkınma Hedefleri: https://www.undp.org/content/dam/turkey/docs/pressreleases/UNDP-TR-MDGs_glance_tr.pdf adresinden alınmıştır
- UNDP. (2019, Aralık 9). UNDP Web Sitesi: <https://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/presscenter/pressreleases/2019/12/HDR-post-release-pr.html#:~:text=Ankara%2C%209%20Aral%4%B1k%202019%20%2D%20T%C3%B6rkiye,insani%20geli%C5%9Fme%22%20kategorisinde%20yer%20ald%C4%B1> adresinden alınmıştır

UNDP. (2020). <https://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/sustainable-development-goals/goal-1-no-poverty.html> adresinden alınmıştır

Ünlütürk Ulutaş, Ç., & Durusoy Öztepe, N. (2013). Exclusion From Welfare Services in Turkey as a Type of Social Exclusion. *International Conference On Eurasian Economies*, 308-313.

ÜSTÜN, Nejat, (2007), Sivas'ta Yoksulluk, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üni. S.B.E., Sivas.

Vatandaş, C. (2011). Toplumsal Cinsiyet ve Cinsiyet Rollerinin Algılanışı. *Istanbul Journal of Sociological Studies*, 29-56.

World Bank. (2016). Gender Action Plan Fall 2016 Consultative Group Meeting. World Bank.

World Bank. (2018). Poverty and Inequality: <http://datatopics.worldbank.org/world-development-indicators/themes/poverty-and-inequality.html> adresinden alınmıştır

World Bank, G. (2018). *Poverty and Shared Poverty 2018: Piecing Together The Poverty Puzzle*. Washington DC: World Bank Group.

Zeybekoğlu, H., & Zorkun, İ. Vakıfların Hukuki Yapısı ve Vakıf Personeli Çalışma Usul Esasları. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Vakıf Hizmetleri Daire Başkanlığı.

İnternet Tabanlı Kaynaklar:

www.adapazari.bel.tr E.T: 07.01.2021

<https://ailevecalisma.gov.tr/sygm/genel-mudurluk/sosyal-yardimlasma-ve-dayanisma-vakiflari> E.T: 23.05.2020

<https://www.amerikaninsesi.com/a/abdde-yoksulluk-oran-dustu/4025876.html> Erişim Tarihi: 12.05.2020

<https://www.arifiye.bel.tr/arifiye-rehberi/arifiye-hakkinda> E.T: 29.12.2020

https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?locations=TR&most_recent_value_desc=false E.T: 18.01.2021

“Dul ve Yetim Aylığı Ne Kadar Oldu?” , Erişim Adresi: <https://www.sabah.com.tr/ekonomi/2020/01/10/dul-ve-yetim-ayligi-ne-kadar-oldu-2020-dul-ve-yetim-ayligi-ucretleri?paging=3>

“Eğitim ve Yoksulluk”, Erişim Adresi: <https://www.hurriyet.com.tr/egitim/egitim-ve-yoksulluk-40500398>

https://www.erenler.bel.tr/index.php?sayfa=about&sayfa_no=11#:~:text=06%20Mart%202008%20tarihinde%20kabul,ve%20Bekirapa%C5%9Fa%20Belde%20Belediyelerinin%20t%C3%BCzel E.T: 25.12.2020

<https://www.haberler.com/roman-kadinlara-yonelik-istihdam-calismalari-10864756-haberi/> Erişim Tarihi: 20.11.2020

<https://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/sosyal-yardimlar-neleri-kapsiyor-41076632> E.T: 22.05.2020

https://www.ilo.org/ankara/news/WCMS_679784/lang--tr/index.htm Erişim Tarihi: 20.10.2020

https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO:12100:P12100_INSTRUMENT_ID:312148:NO Erişim Tarihi: 01.12.2020

https://www.ilo.org/ankara/conventions-ratified-by-turkey/WCMS_377248/lang--tr/index.htm E.T: 18.05.20

<http://iskanunu.com/sizin-sorduklariniz/2540-kadin-iscilerin-gece-calistirilma-kosullari/> 21.05.2020

“Kadın Girişimcilere Yeni Küresel Destek”, 20 Nisan 2018, Erişim Adresi:
<https://fintechistanbul.org/2018/04/20/kadin-girisimcilere-yeni-kuresel-destek/>
<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.3294.pdf> E.T: 08.05.2020
<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5510> E.T: 19.05.2020
<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5510.pdf> E.T. 20.05.2020
<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.4.193.pdf> 21.05.2020
https://www.nufusu.com/ilce/ferizli_sakarya-nufusu E.T: 30.12.2020
<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/08/20130816-8.htm> E.T: 18.05.2020
<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2003/06/20030610.htm> E.T: 18.05.20
<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/06/20060616-1.htm> E.T: 20.05.2020
<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2008/02/20080227-2.htm> E.T: 23.05.2020
<https://www.saglik.gov.tr/TR,11472/tcanayasasi-56madde.html> E.T: 20.05.2020
http://sakarya.gov.tr/kurumlar/sakarya.gov.tr/y_site/sakarya/brifing/brifing_072020.pdf E.T:
28.12.2020
<https://sakarya.ktb.gov.tr/TR-107160/ferizli.html> E.T: 30.12.2020
<https://www.sbb.gov.tr/kalkinma-planlari/> E.T: 21.05.2020
<http://www.skdturkiye.org/esit-adimlar/guncel/dunya-capinda-kadin-istatistikleri> Erişim Tarihi:
12.10.2020
https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/belge/uluslararası_belgeler/ayrimcilik/CEDAW/CEDAW_Sozlesmesi_ve_Ihtiyari_Protokolu.pdf Madde 18. E.T: 14.05.2020
https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/tutanak_g.birlesim_baslangic?P4=21906&P5=H&page1=19&page2=19 Erişim Tarihi: 15.05.2020
<https://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/mdgoverview/millennium-development-goals.html> E.T: 19.05.2020
<https://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/sustainable-development-goals.html> Erişim Tarihi: 12.10.2020
<http://uzundere.gov.tr/sydv-uygulama-yonergesi> E.T: 23.05.2020
<https://we-fi.org/governance-structure/> Erişim Tarihi: 20.11.2020

Ek 1: Sakarya İlinde Yer Alan SYDV'lerden Yardım Alan Kadınlar İle Yapılan Görüşmeler İçin Hazırlanmış Soru Formu

Demografik :

- Yaşı
- Medeni Durumu
  - Hiç evlenmedi
  - Evli
  - Birlikte yaşıyor
    - Eşi öldü
  - Boşandı
    - Ayrı yaşıyor
- Hanedeki konumu
- Eğitim durumu
  - Okur-yazar değil
  - Okur-yazar olup bir okul bitirmedi
    - İlkokul
    - İlköğretim
    - Ortaokul
    - Orta dengi meslek
    - Lise
    - Lise dengi meslek
    - 2 yıllık yüksekokul
  - Fakülte
    - Düzenli ya da düzensiz olarak devam ettiğiniz bir işiniz var mı?
    - Bir mesleğiniz var mı?
    - Daha önce hiç çalıştınız mı?
    - Düzenli bir işte çalışıyor musunuz?
    - Sigortanız var mı?
    - Ailenizde düzenli işi olan kimse var mı?
    - Ailenizde sigortalı çalışan kimse var mı?
    - Aylık gelirin ne kadar?
    - 0-500 TL
    - 501-1000 TL
    - 1001-1500 TL

- 1501-2000 TL
- 2001+ TL
- Evinizin geçimini kim sağlıyor?
- Eviniz kira mı ,size mi ait?
- SYDV'nin yanı sıra belediye, aile, komşu veya başka vakıflardan yardım alıyor musunuz?
- SYDV'den hangi yardım/yardımları almaktasınız?
  - Gıda
  - Periyodik nakit
  - Yakacak
  - Giysi
  - Kira
  - İlaç
  - ŞEY
  - ŞNT sağlık
  - EVEK
  - Asker Ailesi
  - Engelli Aylığı
  - Diğer
- Yardımın tutarı ve sıklığı nedir?
- SYDV 'den aldığınız yardımların yanı sıra, mesleki eğitim kursu, diğer kurslar, seminer vb. başka bir faaliyete katıldınız mı?
- SYDV'den aldığınız yardımın yanı sıra, başka bir geliriniz veya gelir kaynağınız var mı?
- Aldığınız yardım tutarı sizce yeterli midir?
- Yardımın miktarı hakkında yorumunuz nedir?
- Aldığınız yardımın siz sağlıklı bir yaşam sağlamada etkisi olduğunu düşünüyor musunuz?
- Aldığınız yardım size psikolojik açıdan güven sağlıyor mu? Size kendinizi daha iyi hissettiriyor mu?
- Aldığınız yardım size yakın geleceğe yönelik plan-program yapma imkanı sağlıyor mu?
- Aldığınız yardımın sağlıklı beslenme için gerekli olan gıdaların temini için yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?
- Aldığınız yardımın sizi topluma daha çok kazandırdığını düşünüyor musunuz? (Arkadaşlarla vakit geçirme, aile ziyaretleri vb)
- Aldığınız yardım size evinizin temel ve zorunlu harcamalarını yapmada katkı sağlıyor mu? (Faturalar- kira- vb.)

- Aldığınız yardım, almadığınız dönemlere göre maddi olarak size refah sağladı mı?
- Yardımlarla ilgili olarak şöyle olsa daha iyi olurdu dediğiniz bir şey var mı?

ÖZGEÇMİŞ

Elif İzel DEMİRCAN, İlk, orta ve lise eğitimini Sakarya’da tamamladı. 2014 yılında Sakarya Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Uluslararası İlişkiler bölümüne yerleşti. 2018 yılında üniversite eğitimini tamamlayıp, aynı yıl Yalova Üniversitesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim dalı Sosyal Politika Bilim Dalında Yüksek Lisans eğitimi almaya başladı.

